

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
2022-YL-178

TÜRKİYE’DE KADINLARIN SİYASETTE TEMSİLİ: AYDIN ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN
Sevilay KORKMAZ

TEZ DANIŞMANI
Prof.Dr. Fatma Neval GENÇ

AYDIN 2022

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde atıf yaptığımı ve kaynak belirttiğimi beyan ederim.

....../....../2022

Sevilay KORKMAZ

ÖZET

TÜRKİYE’DE KADINLARIN SİYASETTE TEMSİLİ: AYDIN ÖRNEĞİ

Sevilay KORKMAZ

Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Fatma Neval GENÇ

2022, XIV +139 sayfa

Toplumsal ve siyasal alanda erkeklerle eşit haklar elde etme mücadelesinde zorlu bir süreç yaşayan kadınların zamanla ekonomik, toplumsal, eğitim, sosyal ve kültürel alanlarda hayatlarında olumlu değişimler ve dönüşümler gerçekleşmesine rağmen siyasal alanın erkek egemen yapılanmasında pek de değişimin olamadığı günümüzde halan kadınların eşit temsil düzeyine gelemediği aşikardır. Ülkemizde toplumun yarısını oluşturan kadınların, seçme ve seçilme hakkını birçok ülkeden önce elde etmelerine rağmen günümüzde halan siyasette ve TBMM’de kadınların temsilinin erkeklerle eşit temsil oranına ulaşamadığı kadının temsil sorunu olduğu bilinmektedir. Kadın erkek eşitsizliğinin en yoğun görüldüğü siyasal alanda kadınların parlamentoda eksik temsili yalnız ülkemizde değil, dünya genelinde var olan bir sorundur. Kadınların parlamentoda temsili istenilen düzeye ulaşamamıştır.

Bu çalışma ulusal siyasette kadınların eksik temsilinin nedenlerini, TBMM’de Aydın ilinden seçilmiş kadın milletvekilleri, Aydın ilinde siyasetin içinde farklı kademelerde yer alan parti üst düzey kadın üyesi, kadın büyükşehir belediye başkanı ile kadın belediye meclis üyeleri ve kadın muhtarlar ile görüşme sağlayarak siyasete girişlerinde etkili olan faktörlerin neler olduğunu, kadın temsilinin önündeki engelleri nasıl aştıklarını illerinde kadın temsilini artırılmasını sağlayacak faaliyetlerini ve karar mekanizmasında yer alma etkenlerinin neler olduğunu, kadın temsilcilerin tecrübeleri ile karar mekanizmasında eksik temsil sorununun nedenlerini irdeleyip bu sorunun giderilmesi, kadınların siyasette temsilini artırılması yönünde çözüm önerilerinin, somut adımların neler olabileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de kadının siyasette konumunu kadınların siyasette yeterli düzeyde temsil edilemediğini ortaya koyması bakımından Aydın ili özelinde kadın siyasetçileri temsil ettiği düşünülen belli grubu üzerinde incelenmiştir. Ayrıca bu çalışma Türkiye’nin ilk seçilen kadın muhtarı ve büyükşehir belediye başkanının kadın olduğu Aydın ilinde kadınların parlamentoda eksik temsiline dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Aydın, Kadın Milletvekilleri, Siyaset, TBMM, Temsil.

ABSTRACT

REPRESENTATION OF WOMEN IN POLITICS LIFE IN TÜRKİYE: AN EXAMPLE FROM AYDIN

Sevilay KORKMAZ

Master's Thesis, Department of Political Science and Public Administration

Thesis Advisor: Prof.Fatma Neval Genç

2022, XIV +139 Pages

Despite the positive changes and transformations in the economic, social, educational, social and cultural spheres in the lives of women, who have gone through a difficult process in the struggle for equality with men in the social and political spheres, it is obvious that even today women cannot reach the level of equal representation, since the male-dominated structuring of the political sphere has not changed much. Although women, who make up half of society in our country, have gained the right to vote and stand for election before many other countries, it is well known that the representation of women in politics and in the TBMM still not the same as that of men. The underrepresentation of women in parliament in the political field where gender inequality is greatest is a problem that exists not only in our country but throughout the world. The representation of women in parliament has not reached the desired level.

This study examines the reasons for the underrepresentation of women in national politics. The study aims to examine the factors that influence their entry into politics, how they overcome the obstacles to women's representation, their activities that will increase women's representation in their provinces, and the factors of participation in the decision-making mechanism by interviewing female deputies elected to the TMBB from Aydın Province, senior female party members at different political levels from Aydın Province, female mayors, female city council members, and female mukhtars. Based on the experiences of women representatives, this study also aims to investigate the causes of the problem of underrepresentation in the decision-making mechanism and determine concrete steps to increase women's representation in politic. In this study, the position of women in politics in Turkey has been examined based on a specific group believed to represent women politicians in Aydın Province to show that women are underrepresented in politics. In addition, this study aims to draw attention to the underrepresentation of women in the

parliament of Aydın province, where the mukhtar is female for the first time in Turkey and the mayor is a woman.

KEYWORDS: Aydın, Female Member of Parliament, Politics, Representation, TBMM.

ÖNSÖZ

“Türkiye’de Kadınların Siyasette Temsili: Aydın Örneği” konulu bu tezin hazırlanması sürecinde bana yol gösteren bilgi ve tecrübelerini paylaşan değerli zamanlarını ayıran, emek veren, desteğini esirgemeyen kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Fatma Neval Genç’e minnet ve sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca değerli bilgi ve destekleri için çok değerli hocalarım Doç. Dr. Atakan Hatipoğlu ve Dr. Halil Mutioğlu’na minnet ve teşekkürü bir borç bilir, bununla birlikte tüm bölüm hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Tez çalışmam için değerli vakitlerini ayıran, tecrübelerini paylaşan; Sayın Semiha Ögüş, Sayın Deniz Depboylu, Sayın Parti Üst Düzey Üyesi, Sayın Neşe Menderes, Sayın Yasemin Gürsoy, Sayın Semra Yücel, Sayın Yıldız Karadaş Taşcıoğlu, Sayın Çiğdem Tektaş hanımefendilere çok teşekkür ediyorum.

Hayatımda her daim maddi ve manevi destekleriyle hep yanımda olan, dualarını eksik etmeyen anneme, babama, tez çalışmamda benden yardımlarını hiç esirgemeyen çok sevgili yeğenlerime sonsuz teşekkürler.

Sevilay KORKMAZ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xii
EKLER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	7
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR	7
1.1. Çalışmanın Konusu.....	7
1.2. Çalışmanın Amacı.....	7
1.3. Çalışmanın Önemi	9
1.4. Çalışmanın Varsayımı/Hipotezi.....	10
1.5. Materyal ve Yöntem	10
1.6. Literatür Özeti.....	11
1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar	14
2. BÖLÜM	17
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	17
2.1. Siyasal Temsil.....	17
2.1.1. Kavram Olarak Temsil ve Siyasal Temsil	17
2.1.2. Siyasal Temsil ve Demokrasi	19
2.1.3. Siyasal Temsil ve Kadın	20
2.1.4. Kadın Temsili ve Kota Uygulaması	22

2.2. Siyasal Katılım.....	23
2.3. Kavram Olarak Siyasal Katılım.....	23
2.4. Siyasal Katılım Düzeyleri.....	26
2.5. Siyasal Katılım Türleri.....	27
2.5.1. Pasif Siyasal Katılım.....	27
2.5.2. Aktif Siyasal Katılım	28
3. BÖLÜM	29
3. TÜRKİYE’DE KADINLARIN SİYASETTE TEMSİLİ.....	29
3.1. Kadınların Siyasal Temsili.....	29
3.1.1. Dünyada Kadınların Siyasal Temsili	29
3.1.2. Dünyada Kadına İlk Seçme ve Seçilme Hakkı Tanıyan Ülkeler.....	31
3.1.3. Dünya Parlamentosunda Kadının Yeri	32
3.1.4. Kadın Hakları ve Kadın Temsilinde Uluslararası Kadın Çalışmaları	34
3.2. Türkiye’de Kadının Siyasal Temsili	41
3.2.1. Osmanlı Dönemi	41
3.2.1.1. Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemi	41
3.1.1.2. II. Meşrutiyet Dönemi (1908)	44
3.2.1.3. Milli Mücadele Dönemi	46
3.2.2. Cumhuriyet Dönemi	48
3.2.2.1. Türkiye’de kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması.....	49
3.2.2.2. Türkiye’de ilk kadın milletvekilinin seçilmesi.....	50
3.2.2.3. Türkiye Büyük Millet Meclisi ilk seçilen kadın milletvekilleri.....	51
3.2.2.4. Türkiye kadın milletvekili dünya geneli ortalaması.....	56
3.2.2.5. Türkiye parlamentosunda 1935’ten günümüze kadın temsili	59
3.3. Türkiye’de Kadınların Siyasette Temsilini Engelleyen Faktörler	62
3.3.1. Toplumsal/Kültürel Yapı	63

3.3.2. Erkek Egemen Yapı.....	66
3.3.3. Siyasal Partiler	67
3.3.4. Kadınların Eğitim Durumu	70
3.3.5. Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu	71
4. BÖLÜM	74
4. TÜRKİYE’DE KADIN TEMSİLİ AYDIN İLİ SAHA ARAŞTIRMASI	74
4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	74
4.2. Araştırmanın Yöntemi	75
4.3. Araştırmanın Soruları	76
4.4. Aydın İli Hakkında Genel Bilgi.....	77
4.4.1. Aydın İlinde Ulusal Siyasette Kadın	79
4.4.2. Türk Parlamentosuna Seçilerek Giren Aydın Kadın Milletvekilleri Hakkında Genel Bilgiler.....	80
4.4.3. Aydın İlinde Yerel Siyasette Kadın.....	82
4.5. Araştırmanın Bulguları	84
4.5.1. Demografik Bulgular	85
4.5.2. Karar Mekanizmalarına Seçilmelerinin Etkenleri	87
4.5.3. Kadınların Temsilinin Önündeki Engeller.....	97
4.5.4. Kadınların Temsilinin Artırılması Konusundaki Düşünceleri.....	103
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	112
6. KAYNAKLAR	121
7. EKLER	130
ÖZGEÇMİŞ	139

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1.Araştırmanın Evreni-Örnekleme.....	16
Tablo 3.1. Bazı Ülkelerde Kadınların Seçme, Seçilme ve Parlamenta İlk Giriş Tarihleri	30
Tablo 3.2. Dünyada Kadına İlk Seçme ve Seçilme Hakkı Tanıyan Ülkeler	31
Tablo 3.3. Küresel Ortalamalar-Cinsiyete Göre Dağılımı.....	32
Tablo 3.4. Bölgesel Ortalamalar-Cinsiyete Göre Dağılımı	32
Tablo 3.5. Dünya Kadın Parlamenter-Uluslara Göre Ortalama	33
Tablo 3.6. TBMM İlk Kadın Milletvekilleri	51
Tablo 3.7. TBMM Milletvekilleri- Sayısı ve Oranı	55
Tablo 3.8. Ülkelere Göre Milletvekili Sayısı-Kadın Milletvekili Sayısı ve Oranı.....	56
Tablo 3.9. TBMM Milletvekilleri-Cinsiyete Göre Dağılım.....	60
Tablo 3.10. Siyasal Partiler- Cinsiyete Göre Dağılım.....	62
Tablo 4.1. Türkiye Parlamentosu-Aydın İli Kadın Milletvekilleri (1957-2015).....	79
Tablo 4.2. TBMM’de Aydın İli Kadın Milletvekilleri Hakkında Genel Bilgiler.....	80
Tablo 4.3. Aydın İli Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi-Partilere göre dağılımı	82
Tablo 4.4. 2019 Yerel Seçim-Aydın İlçeleri-Kadın Belediye Meclis Üyesi- Sayısı ve Oranları-Kadın Muhtar Sayısı.....	82
Tablo 4.5. Demografik Özellikler (DoğumYeri-DoğumTarihi-Eğitim-Meslek)	86

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Mülakat Soruları	130
Ek 2. Dünya Parlamentosunda Kadın Milletvekili Oranları.....	132

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AGİK	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
DEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Deglarasyonu
ILO	: Uluslar arası Çalışma Örgütü
IPU	: Parlamentolar Arası Birlik
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KADEM	: Kadın ve Demokrasi Derneği
KA-DER	: Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
KAGİDER	: Kadın Girişimciler Derneği
KSGM	: Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
KSK	: Kadının Statüsü Komisyonu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TUSİAD	: Türk Sanayici ve İşadamları Derneği
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

GİRİŞ

Dünya genelinde kadınların siyasal hayatta temsili sorunu, tüm kadınların ortak sorunudur. 19. yüzyılda dünya kadınlarının erkeklerle eşit haklar elde etmek adına uzun yıllar verilen çabalamalarıyla 20. yüzyılın başlarında bazı ülkelerde kadınlara yasal olarak eşit haklar verilmiştir. Akabinde tüm dünya ülkelerinde kadınlara yasal hakları verilmiştir. Ancak yasalarla kadınlara yasal hakları verilmesine rağmen, toplumsal yaşamın yarısını oluşturan kadınların parlamentolarda erkeklerle eşit oranda temsil edilemedikleri dünya geneli kadın parlamenter oranı verilerinde görülmektedir.

Kadınların, siyasal alanda, toplumsal yaşamda, ekonomik olarak gelişimde pek çok sorunlar yaşadığı ve bu sorunların kadınların bu alanlarda varlığını etkilediği bilinmektedir. Kadınların yaşadığı bu sorunlarının çözümü ve kadın erkek eşitliği sağlanması yönünde yapılan uluslararası çalışmalar tüm dünyada etkisini göstermektedir. 1979 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi (CEDAW) ile taraf ülkelerin kadına karşı yapılan ayrımcılığın önlenmesi için tüm önlemlerin alınmasını sağlamakla yükümlüdür. Kadının güçlendirilmesi toplumsal yaşamında, siyasal alana katılımında, ekonomik yönden gelişiminde BM'ler öncülüğünde üye ülkelerin ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile hazırlanan sözleşmeler, raporlar, bildiriler, projeler ile kadın sorunun çözümünü gerçekleştirebilmek için küresel kadın çalışmaları ve kadın konferansları yapılmaktadır. Akademik alanda da kadının siyasal hayatta temsilinin yeterli olamaması üzerine oldukça önemli bilimsel araştırmalar yapılmaktadır.

Kadınların var olan bu sorunlarının çözümüne yönelik, toplumsal ve siyasal alanda, eşit haklar elde etme tarihsel sürecinden bugüne baktığımızda, 21. yüzyıl toplumlarında kadınların hayatında; eğitim, iş/meslek edinimlerinde, sosyal güvence vb. alanlarda birçok gelişmeler, değişim ve dönüşümler görülmesine rağmen kadınların halan pek çok ülkede parlamentoda erkeklerle eşit düzeyde temsil edilemedikleri görülmektedir. Ülkemizde de söz konusu olan durumun var olduğu kadınların parlamentoda eksik temsil edildiği görülmektedir.

Türkiye’de kadınlar Osmanlı dönemi modernleşme sürecinde erkeklerle eşit haklara sahip olmak adına mücadele ederek, Cumhuriyet döneminde seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. Bu süreçte kadınların hayatında, eğitimde, ekonomide, medeni haklarda, siyasal haklarda oldukça önemli değişimler olduğu görülmektedir. Ülkemiz kadınları, siyasal

alandanda ve toplumsal yaşamda oldukça önemli kazanımlar elde etmişlerdir. Siyasal alanda, ilk önce 3 Nisan 1930 yerel seçimlerinde, 1932’de muhtarlık seçimlerinde, 5 Aralık 1934’de milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

Türkiye’de kadınlar ilk önce siyasal haklarını yerel seçimlere katılım sağlayarak kullanmışlardır. Birçok Avrupa ülkesinden önce yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır.

1935 genel seçimlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 18 kadın milletvekili, seçilerek girmiş ve kadınlar parlamentoda %4,5 oranında temsil edilmişlerdir. 1935 genel seçimlerinden sonra Türkiye’de ilk kez 2007 genel seçimlerinde kadın milletvekili oranı %9.1’e ulaşmıştır. Kadının siyasette temsilinde olumlu bir yönde ilerleme olduğu görülmektedir. 2011 genel seçimlerinde bu oran %14.3, 2015 genel seçimlerinde %14.7 oranı ile kadınlar meclise girmeyi başarmıştır. 2018 genel seçimlerinde ise bu oran % 17.32’ye ulaşmıştır. Kadınların parlamentoda temsili sürecinde bu oran oldukça önemli bir gelişmedir. Son yıllarda TBMM’de kadın milletvekili oranı yeterli seviyede olmasa da olumlu bir yönde ilerlemenin olduğu görülmektedir. Ancak Türkiye’ de kadın milletvekili oranında olumlu ilerleme olmasına rağmen, Parlamentolar Arası Birlik (IPU)’ nın verilerine göre, Türkiye’nin dünya geneli ortalamasının oldukça altında yer aldığı görülmektedir. Nitekim toplumun yarısını oluşturan kadınların %17.32 oranı ile parlamentoda temsiline yeterli seviyeye gelemeyeceği görülmektedir.

Türkiye’de toplumsal ve ekonomik yaşamda kadınların konumunu güçlendirici eğitim seviyesinin, ekonomik gelişmişlik seviyesinin artırılması ve kadınların gelişmesi yönünde devletimizin desteği ile oldukça önemli çalışmalar yapılmaktadır. Kadının siyasetin nesnesi değil, öznesi olması yönünde önemli adımların atıldığı ve kadınların TBMM’de temsilinde son yıllarda artışların olduğu gözlemlenmektedir. Toplumsal, ekonomik, eğitim ve siyasal alanda kadın erkek eşitsizliğinin giderilmesine yönelik yapılan çalışmalara rağmen toplumun yarısını oluşturan kadınların siyasal alana katılımı, karar alma mekanizmalarında ve parlamentolarda temsiline yeterli seviyeye gelememiş olduğu görülmektedir.

Siyasal alanda kadın ve erkeğin karar mekanizmalarında eşit olarak temsil edilmesi demokrasinin temel ilkelerindendir. Kadınların en yüksek karar mekanizması olan yasama organında, erkeklerle eşit seviyeye gelebilmelerinin sağlanması demokrasi bakımından ve

ülkenin genel siyasetinin belirlendiği TBMM’de nüfusun yarısını oluşturan kadınların, alınan kararlarda her konuda eşit olarak sorunları gündeme taşımaları çözüm üretmeleri, kadın bakış açısının oldukça önemli ve değerli olacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda ulusal siyasette kadınların temsilinin artırılması gereklidir. Kadınların en yüksek karar mekanizması olan parlamentoda yeterli temsili demokrasinin gelişmişliğinin göstergesidir. Kadınların temsilinin artırılması toplumsal gelişimde ve ilerlemede etkileyici olacaktır. Nitekim “toplumsal kalkınmanın vazgeçilmez parçası olan kadınların karar alma mekanizmalarında yer alması, siyasetin daha demokratik bir nitelik kazanması için öncelikle yüzde 33’lük kritik eşiğin yakalanması gerekmektedir. Ancak bu oran ile meclise gidecek kadınlar hem cinslerinin hayatlarını kolaylaştıracak politikaların geliştirilmesini sağlayabilirler” (Yılmaz, 2015: 1).

Türkiye’de 1934’de seçme ve seçilme hakkına sahip olan kadınlarımız, oy hakkı olan bireysel siyasal katılımı bulurken hiç sorun yaşamamaktadır. Bireyin tek başına yerine getirdiği oy verme davranışı olan bireysel siyasal katılımı, kadının oy vermesi istenmektedir. “Kadının bireysel olarak siyasi katılımı hiçbir toplum kesiminde veya siyasi partide sorun teşkil etmemekte, tam tersine teşvik edilmekte, en geleneksel toplumsal hareketler bile kadının siyasete katılımını teşvik etmekte, birçok parti oy almak için kadın sembelleri kullanmaktadır” (Güneş-Ayata, 1995: 263-264).

Kadın asıl toplumsal siyasal katılımı bulduğu zaman sorun yaşamaktadır. Kadınların karar mevkilerine getirilmesinde sorun yaşamalarına yapılan çalışmalarda siyasetin erkek egemen yapısının neden olduğu bilinmektedir. Siyasette erkek egemenliği, politik alanın erkeklerin alanı olduğu zihniyeti, kadınların siyasal partilerin ana kademelerinde, yerel yönetimlerde ve parlamentoda temsilinde engelleyici ve dışlayıcı bir yapıdadır. Bu bağlamda kadınların aktif siyasette engel teşkil eden unsuru geleneksel toplumsal yapılanmayla biçimlenen roller, politik alanda kadınların karar mevkilerinde yeterince var olamamalarına etken olmaktadır ve ana soruna salı oluşturarak büyük ölçüde kadınları karar alma mekanizmalarından dışlamaktadır (Güneş-Ayata, 1995: 265).

Dolayısıyla kadınların aktif siyasette karar alma mekanizmalarının en üst basamağı olan parlamentoya girmeleri de zor olmaktadır. Kadınlar parlamentoda temsil edilebilmek için aday olduğunda ise ya seçilebilecek yerlerde olamamakta ya da listelerde yer

alamamaktadır. “Kadınlar oy haklarını elde etmiş olsalar da oylarını erkeklere, çok genelde erkek iktidara vermişlerdir” (Yaraman, 2015: 21).

Modern yaşamlara geçişle özel alan/kamusal alan ayrışmasıyla, erkekler öncül kadınlar ikincil konuma gelmiştir. Kadınlara ev içi rolleriyle biçimlenen yaşam alanı erkekler ise iş yaşamıyla ve siyaset alanıyla biçimlendirilen ev dışı roller verilmiştir. (Çağa, 2018: 152) Toplumsal kültürel yapılanmanın, kadına yüklediği rollerin kadının bilinçaltında kalıcı etkisi doğal olarak kadını geleneksel rollere mahkum etmiştir. Kadının yeri evidir düşüncesini kadınlar benimseyerek içselleştirmiştir.

Kadına ve erkeğe verilen cinsiyete dayalı geleneksel roller, kadının hem kültürel hem ekonomik hem siyasal anlamda gelişimini etkilemiştir. Toplumun kadına atfettiği ikincil rolleri “cinsiyetçi toplumsallaşma” kadınları siyaset yapma becerisinden yoksun bırakmaktadır. Kadına karşı yapılan ayrımcılık kadının toplumsal ve aktif siyasal alana katılımında engeller oluşturmaktadır (Yaraman, 2015: 17).

Toplumların kültürüne göre şekillenen kadının yeri siyasal alanda kadınları ikincil konumda bırakmıştır. Geleneksel toplumsal yapılanma nedeniyle süregelen ailede ve siyasal alanda erkek hakimiyeti kadının siyasal alanda karar alma mekanizmalarında temsilini engelleyici en temel nedenlerinden olduğu kabul görülmektedir. Kadın erkek eşitsizliğinin giderilmesine yönelik yapılan çalışmalara rağmen toplumsal ataerkil yapılanma kadınların siyasal alanda var olmasını güçleştirmektedir. Doğal olarak da kadınlar siyasal karar alma süreçlerinde eksik temsil edilmektedir. Kadınların siyasal alanda yeterince var olamaması kadınların karar alma mekanizmalarında temsilde sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda kadınların siyasal alana katılımı erkeklere göre daha düşük olduğu konusu, uzun yıllardır tartışılmıştır. Geleneksel toplumsal yapı, sosyo ekonomik etkenler, kadınların eğitim durumu, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, siyasal alanda erkek hakimiyeti, kadının siyasal katılımı önünde etkenleri olarak görülmektedir. Bu konulardan hareketle çalışmada parlamentoya seçilmiş kadın milletvekilleriyle görüşme sağlayarak parlamentoya girişlerindeki etkenlerin neler olduğu incelenecektir. Literatürde kadın milletvekilleriyle görüşme sağlanarak yapılmış kısıtlı sayıda akademik çalışmaya rastlanılmıştır. Kadınların aktif siyasette yetersiz temsil edilmesinin çözümüne yönelik, kadın milletvekillerinin artırılması yönünde, meclise seçilerek giren kadın milletvekillerinin tecrübeleri ışığında, yaşadıkları sorunları, engelleri, meclise girebilmek için çözüm önerileri, kadınların

parlamentoda temsilinin artması yönünde gelişmelerin neler olacağı gibi konular üzerinde elde edilen verilerin önemli ve değerli olacağı düşünülmektedir.

Çalışma kadınların en yüksek karar mekanizması olan parlamentoya girişlerinin önündeki engellerin nedenlerinin neler olduğunu irdeleyip, kadınların parlamentoda eksik temsilin nasıl artırılabilirliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda ulusal siyasette kadın milletvekillerinin konumunu kadınların parlamentoda yeterli düzeyde temsil edilemediğini ortaya koyması bakımından TBMM’de kadın temsili Aydın ili özelinde cumhuriyetten günümüze kadın milletvekillerinin durumu ele alınarak incelenecektir. Çalışmada kadının parlamentoda temsilinin önemini vurgulamak, dünya ölçeğinde yapılan küresel kadın çalışmaları ve çözüm önerilerine değinmek amaçlanmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümde; çalışma hakkında bilgiler yer almaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümde; kavramsal ve kuramsal çerçeve başlığı altında siyasal temsil kavramı, siyasal temsil ve demokrasi, siyasal temsil ve kadın, kadın temsili ve kota uygulaması, siyasal katılım kavramı, siyasal katılım düzeyleri, siyasal katılım türleri incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; Türkiye’de kadınların siyasette temsili başlığı altında, dünyada kadının siyasal temsili; kadınların eşit haklar mücadelesinin, tarihsel gelişimi kısaca açıklanarak kadınlara ilk siyasal haklarını tanımlayan ülkeler, dünya genelinde kadınların parlamentoda temsil oranları, kadın hakları ve kadın temsili konusunda uluslararası çalışmalar ve küresel kadın çalışmaları incelenecektir. Türkiye’de kadının siyasal temsili; kadınların eşit haklar mücadelesinin tarihsel gelişimi, Osmanlı Dönemi, Milli Mücadele Dönemi, Cumhuriyet Dönemi olarak ayrılarak incelenecektir. Günümüzde parlamentoda kadın temsili oranı verileri incelenerek ve dünya ortalaması kadın temsili verilerine göre ülkemizde kadın temsili değerlendirilecektir. Bu bölümün en sonunda ise Türkiye’de kadınların siyasette temsilini engelleyen faktörler; toplumsal/kültürel yapı, erkek egemen yapı, siyasal partiler, kadınların eğitim durumu ve sosyo-ekonomik durumu ele alınarak değerlendirilecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; Türkiye’de kadın temsili: Aydın ili saha araştırması başlığı altında, Aydın ili hakkında genel bilgi (tarihçesi, coğrafi durumu, sosyo-ekonomik durumu vb.) bahsedilecektir. Aydın ili Cumhuriyet Döneminden günümüze kadın milletvekilleri irdenelenerek, Aydın ilinde kadın milletvekilinin günümüzde temsil durumu

değerlendirilecektir. Aydın ili kadınının ulusal ve yerel siyasette durumu incelenecektir. Daha sonrasında da Aydın ilinden karar alma mekanizmalarına seçilme başarısı olan kadın milletvekilleri, kadın parti üst düzey üyesi, büyükşehir kadın belediye meclis üyeleri ve kadın muhtarlar ile yapılan yarı yapılandırılmış mülakat sorularıyla derinlemesine görüşme sağlayarak karar alma mekanizmalarına seçilme etkenlerinin neler olduğu, illerinde kadın temsiline artırılmasını sağlayacak faaliyetlerini, kadın siyasetçilerin tecrübeleri ile karar mekanizmalarında kadının eksik temsil sorununun nedenlerini irdeleyip bu sorunun giderilmesi ve kadınların siyasette temsiline artırılması yönünde çözüm önerileriyle somut adımların neler olabileceği ortaya koymaya çalışılacaktır. Kadın siyasetçilerle yapılan derinlemesine görüşmeler ve görüşmeden elde edilen verilerle değerlendirme analiz edilerek değerlendirilecektir.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise çalışmada belirlenen konu ve amaç çerçevesinde elde edilen sonuç değerlendirilmekte ve kadınların karar mekanizmasında temsiline artırılması yönünde çözüm önerileri değerlendirilecektir.

1. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

Tezin bu bölümünde çalışmanın konusu, çalışmanın amacı, çalışmanın önemi, çalışmanın varsayımı/hipotezi, çalışmanın yöntemi, literatür özeti, kapsam ve sınırlılıklara değinilmiştir.

1.1. Çalışmanın Konusu

Tüm dünya kadınlarının ortak sorunu olan kadınların parlamentolarda erkeklerle eşit temsil edilememeleri konusunda, kadın temsiline artırılmasına yönelik uluslararası çalışmalar yapılmasına rağmen siyasette erkeklerin egemen olduğu görülmektedir. Dünya kadın parlamenter oranında Türkiye'nin, kadın parlamenter oranı dünya ortalamasında sonlarına doğru olduğu görülmektedir. Türkiye'de kadınlar siyasal alanda oldukça önemli kazanımlar elde etmelerine rağmen erkeklerle eşit temsil düzeyine ulaşamamıştır.

Aydın ilinde en yüksek karar alma organı olan parlamentoya seçilerek giren; kadın milletvekilleri, kadın MKYK üyesi, büyükşehir belediye meclisine seçilerek giren kadın üyeleri ve seçilen kadın muhtarlar ile görüşmeler gerçekleştirilerek seçilmelerini etkileyen faktörlerin neler olduğunu tespit etmektir. Türkiye'de kadınların temsiline engelleyen faktörlerin neler olduğunu, kadın kotası uygulaması ile ilgili görüşlerini, illerinde kadın temsiline artırılması yönünde düşüncelerini, kadın temsiline artırılması için çözüm önerilerini ortaya koyması bakımından kadın siyasetçilerin tecrübeleriyle irdeleyip kadınların karar alma mekanizmalarında temsiline arttırılmasına yönelik somut çözümler üretmektir.

Çalışmada ulusal siyasette kadının genel durumu ve Aydın ili özelinde parlamentoda kadın milletvekili durumunun nasıl olduğunu ortaya koymaya çalışılmaktadır. Çalışma, kadının parlamentoda temsiline önemi ve kadın temsiline artırılması yönünde dünya ölçeğinde yapılan küresel kadın çalışmaları ve çözüm önerilerine yer verilerek değerlendirilmiştir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Türkiye'de nüfusun yarısını oluşturan kadınlar seçme ve seçilme hakkını bir çok ülkeden önce elde etmelerine rağmen günümüzde halen siyasette ve TBMM'de kadın

temsilinin erkeklerle eşit temsil oranına ulaşamadığı görülmektedir. Kuramsal çerçevede kadınların karar alma mekanizmalarında daha az yer alması; toplumsal cinsiyet, eğitim, ekonomik, siyasetin erkek egemen yapısı, siyasette kadın temsili önünde etkenleri olarak tartışılmaktadır. Kuramsal çerçevede belirtilen kadının siyasal temsiliinde etkili olan vasıflarda artış görülmesine rağmen toplumun yarısını oluşturan kadınlar en yüksek karar alma mekanizması olan parlamentoda erkeklerle eşit olarak temsil edilememektedir.

Bu konulardan hareketle çalışmanın temel amacı; Türk literatürde bu konuda yapılan çalışmaların kısıtlılığı nedeniyle kadınların parlamentoda temsiliinin yeterli seviyede olamaması üzerine parlamentoda bulunan kadın vekiller ile görüşme sağlayarak parlamentoda yer alabilmelerini sağlayan etkenlerin neler olduğunu parlamentoda kadın temsiliinin önündeki engelleri ve Türkiye’de kadın milletvekili oranının yükselmesi açısından, seçildikleri illerde kadın vekillerinin artırılmasına yönelik faaliyetlerini, genel seçimlerde TBMM’de seçilerek giren kadın milletvekillerinin görüşlerini tecrübeleriyle ortaya koymak ve bu doğrultuda TBMM’de seçilerek girmiş kadın milletvekillerimizden randevu talep edilerek hazırlanan mülakat sorularıyla yüzyüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilmesi hedeflenmişti. Ancak yaşanan pandemi sürecinden dolayı çalışmanın temel amacı doğrultusunda görüşme Aydın’da gerçekleştirilmiştir.

Aydın ilinden TBMM’de genel seçimlerde seçilerek giren kadın milletvekilleri, siyasi parti üst düzey kadın üyesi, büyükşehir kadın belediye meclis üyesi ve kadın muhtar ile derinlemesine görüşmeler yapılarak yukarıda belirtilen sorunları aşarak parlamentoya, siyasi parti üst düzey görevine, büyükşehir belediye meclisine ve muhtarlığa seçilme başarıları önem oluşturmaktadır.

Bu amaçla; karar alma mekanizmasına seçilmelerinin etkenlerinin neler olduğu, karşılaştıkları zorlukları, zorlukları nasıl aştıkları, seçilmelerini etkileyen faktörlerin neler olduğu, illerinde kadın temsiliinin artırılmasını sağlayacak faaliyetleri konusunda düşünceleri, kadınların temsiliinin artırılması için çözüm önerileriyle kadın temsilcilerin tecrübeleri ile karar mekanizmasında eksik temsil sorununun nedenlerini irdeleyip bu sorunun giderilmesi, kadınların karar alma mekanizmalarında daha çok temsiliinin nasıl artırılacağı yönünde çözüm önerilerinin, somut adımların neler olabileceğini ortaya koymak amacıyla elde edilen verilerin önemli olacağı düşünülmektedir.

Türk literatürde Aydın ili; hem kadın milletvekilleri, hem parti üst düzey kadın üyesi, hem büyükşehir kadın belediye meclis üyeleri, hem kadın muhtarlar ile yüzyüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilerek yapılan çalışmaların kısıtlı olmasından dolayı karar mekanizmasına seçilmeyi başarmış; hem milletvekili, hem parti üst düzey üyesi, hem büyükşehir belediye meclis üyesi, hem muhtar seçilmelerinin etkenleri derinden incelenecektir. Kadın siyasetçilerin yaşadıkları tecrübeleriyle kadınların ulusal siyasette seçilebilecek yerlerde aday gösterilmesi yönünde ki düşüncelerinin parlamentoda kadın milletvekillerinin artırılması nedeniyle değerli olacağı düşünülmektedir. Kadınların temsilini engelleyen faktörlerin neler olduğu, ulusal siyasette kadın temsilinin artırılması kadın bakış açısı bağlamında neleri değiştireceği, kadın politikacıların yaşadıkları önemli tecrübelerinden hareketle bu araştırmada kadınların adaylığının artırılması yönünde bilgi ve tecrübelerinin bilime katkı sunması ve somut çözümler üretilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla karar alma mekanizmalarında yer almayı başarmış kadın milletvekilleri, kadın parti üst düzey üyesi, kadın büyükşehir belediye meclis üyesi ve kadın muhtar incelenmiştir.

Çalışmada genel olarak Türkiye’de kadının parlamentoda eksik temsiline değinmekle beraber bu dönem Aydın’dan parlamentoya hiç kadın milletvekili giremediğinin üzerinde durulmuştur. Bu bakış açısıyla özellikle ulusal siyasette kadının eksik temsilini etkileyen faktörlerin neler olduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Çalışmanın diğer amacı ulusal siyasette kadının konumunu, Türkiye’nin ilk seçilen kadın muhtarı ve büyükşehir belediye başkanı kadın olan Aydın ilinde kadınların parlamentoda temsil edilememesine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Aydın ili özelinde kadınların milletvekilliğinin geçmişten günümüze ne derece gerçekleştiği irdelenerek ortaya koymaya çalışılacaktır. Kadının ulusal siyasette temsili Aydın ili örneğinden hareketle incelenecektir.

1.3. Çalışmanın Önemi

Kadınların parlamentoda eksik temsili hemen tüm dünya ülkeleri ve Türkiye’de sorun olarak görülmektedir. Kadınların yaşadığı temsil sorunu ve parlamentoda alınan kararlarda erkeklerle eşit temsili demokrasinin gelişiminde önemlidir. Çalışmanın toplumda bir arada yaşayan kadın ve erkeğin ulusal siyasette alınacak kararlarda kadınların bakış açısının gerekliliği bakımından kadın temsilinin artırılmasına katkı sağlayacağından önemlidir. Ayrıca bu çalışmada Türkiye’nin ilk seçilen kadın muhtarı olan Aydın ilinin

büyükşehir belediye başkanının kadın olması dolayısıyla Aydın ili kadınlarının günümüzde parlamentoda temsilinin olamaması etkili olmuştur. Hem bu konuda Türk literatürde Aydın ilinde, hem kadın parlamenterlerle, hem parti üst düzey kadın üyesi, hem büyükşehir kadın belediye meclis üyeleri, hem kadın muhtarlar ile yüzyüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilerek yapılan çalışmaların kısıtlılığı nedeniyle literatüre katkı sağlaması önem taşımaktadır.

1.4. Çalışmanın Varsayımı/Hipotezi

Kadınlar siyasal alanda yoğun olarak çalışmalarına rağmen, genel seçimlerde seçilemeyecek sıralarda aday gösterilmektedir. Kuramsal çerçevede belirtilen kadın temsilinin önündeki engelleri olarak belirtilen faktörlerden hareketle ülkemiz kadınlarında son yıllarda eğitim iş ve ekonomik gelir durumlarında gelişmeler görülmesine rağmen erkek egemen siyasal yapılanma değişmemiştir. Bu bağlamda gelişmelerin insanların zihinsel yapısını değiştirmediğidir. Ulusal siyasette kadının temsil durumunu ortaya koymaya çalışan bu tezin hipotezi:

1. Kadınların temsilinin az olması, toplumsal statüsünün yetersizliğinden değil, kültürel yapılanmadan kaynaklanan erkek egemen zihniyetlerin değiştirilemediğindendir.
2. Türk kadınına birçok ülkeden evvel seçme ve seçilme hakkı sağlanmıştır ancak kadının temsili yeterli düzeye getirilememiştir.

1.5. Materyal ve Yöntem

Çalışmada kadınların siyasete katılımı, karar mekanizmalarında temsili ve temsilin önündeki toplumsal/kültürel, eğitim, ekonomik engelleri ile kadınların parlamentoda temsil oranı seviyesinin yükselmesi bağlamında incelenmiştir. Çalışma araştırmanın temel amacı ile ilgili yazılmış makaleler, kitaplar, dergiler, raporlar, istatistiksel veriler, akademik alanda yapılan çalışmalar, küresel kadın çalışmaları literatür taraması ve içerik analizi yöntemi yapılarak oluşturulmuştur. Çalışma ile ilgili kurumların ve kadın derneklerinin hazırladığı raporlar incelenmiştir.

Bu çalışmanın alan araştırması sosyal bilimlerde nitel araştırmada veri toplama yöntemi olarak kullanılan derinlemesine mülakatlar yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda yarı yapılandırılmış mülakat soruları oluşturularak yüz yüze görüşmeler

gerçekleştirilmiştir.¹ Mülakatlar sonucu elde edilen bulgulara soruların yanıtları hiç bir şekilde değiştirilmeden olabildiğince yer verilerek aktarılmaktadır. Yapılan mülakatlarda görüşmecilerin anlatımları derinlemesine veri sağlamaktadır. Çalışmada yüz yüze derinlemesine yapılan mülakatların verilerinden yararlanılmıştır. Derinlemesine mülakat tekniği ile yapılan görüşmelerin verileri derinden incelenerek betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde elde edilen veriler betimsel analiz ile yorumlanmıştır.

Betimsel analiz yöntemi 4 aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamaları ise, analiz için çerçevenin oluşturulması, oluşturulan çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanmasından oluşmaktadır. Elde edilen veriler betimsel analiz ile başlıklar altında yorumlanmaktadır.

1.6. Literatür Özeti

Çalışma ulusal siyasette kadın milletvekilleriyle yapılan görüşmeler ile kadın temsili artırılmasını amaçladığından literatür de bu amaçla yapılan çalışmalar incelenmiştir. Kadın ve siyasal temsil konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, kadın parlamenterlerle görüşme konusunda sınırlı sayıda çalışmaya rastlanılmıştır. Bu çalışmalar:

Deniz (2009), “Türkiye’de Demokrasi ve Yurttaşlık Düşüncesi Perspektifinden Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili: Kadın Politikacılar Üzerine Bir İnceleme” doktora tezinde Türkiye’ de toplumsal ve siyasal alanda kadının konumu incelenmiştir.

Katırcıoğlu, (2012), “Adalet ve Kalkınma Partisi Yönetiminde Kadın” adlı tezinde kadın haklarının kazanım süreci ve gelişimi değerlendirilmiştir.

Yıldırım (2019), “Siyasal Hayatta Kadın ve Ak Parti Kadın Milletvekilleri” adlı tezinde kadının toplumsal yaşam ve siyasal alanda katılımı tarihsel gelişimi ele alınmış ve bu doğrultuda siyasal alanda kadın erkek eşitliği sağlanması bağlamında incelenmiştir.

Çalışmada, TBMM’de Kadın Temsili: Aydın ili saha araştırması başlığı altında, ulusal siyasette kadının konumu Aydın ili özelinde incelenecektir. Bu amaçla yapılan çalışmalar incelenmiştir. Literatürde bu konuda yapılan bir çalışmaya rastlanılmıştır. Bu çalışma; Belen (2018), “Aydın Örneğinde Türkiye’de Kadın Temsili Milletvekilleri Üzerine

¹ Bakınız. EK 1

Bir Değerlendirme (1935-2018)’’ TBMM’de kadın temsili Aydın ili bağlamında incelenmiştir.

Çalışmada kadınların siyasete katılımı ve aktif siyasal katılımı, siyasal alanda karar mekanizmalarında temsili konusu ile ilgili araştırma yapılmıştır. Literatürde bu amaçla yazılan makaleler, raporlar, yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Örneğin:

Demir (2002), “Siyasi Partilerin Kadın Politikalarına Karşı Kadınların Tutumu’’ adlı doktora tezinde siyasal partilerin kadın politikaları incelenmiştir.

Pınarcıoğlu (2011), “Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli’nde Niteliksel Bir Araştırma’’ doktora tezinde Türkiye’de kadınların ulusal ve yerel siyasete yetersiz temsili incelenmiştir.

Dinçer (2014), ”Eşitlik Tahayyülünün Müşterek Kurgusu: Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun Çalışma Öncelikleri ve Çıkan Politika Metinleri Üzerine Bir Analiz’’ uzmanlık tezinde küresel kadın hareketleri incelenmiştir.

Şahin (2011), ”Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri’’ adlı uzmanlık tezinde yapılan çalışmalar incelenmiştir.

Çadır (2011), “Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasal Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)’’ adlı tezinde kadın temsili artırılması yönünde çalışmalar değerlendirilmiştir.

Altındal (2007), “Kadınların Siyasete Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi’’ adlı tezinde kadının siyasal katılımında konumu bağlamında incelenmiştir.

Demir (2015), “Kadınların Siyasete Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Stratejiler’’ makalesinde kadınların siyasete katılımının artırılmasına yönünde çalışma değerlendirilmiştir.

Depboylu (2019), “Basılı Medyada Kadın Temsili: Türkiye’de 8 Mart 2018 Örneği’’ tezinde kadın yaşamına sosyal ve kültürel yapıların etkileri incelenmiştir.

Yılmaz (2015), “Cinsiyet Eşitliği ve Adalet Perspektifinden Türkiye’de Kadının Siyasal Alana Katılımı” makalesinde kadının siyasal katılımı cinsiyet eşitliği bağlamında incelenmiştir.

Gökçimen (2008). “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi” makalesinde Türkiye’de kadın hakları gelişimi incelenmiştir.

Çağlar (2011). “Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları” makalesinde kadınların siyasette eksik temsilinin giderilmesi bağlamında kota uygulamaları incelenmiştir.

Tusiad ve Kagider (2008). “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Çözümler ve Çözüm Önerileri” çalışmasında kadının eğitim, iş ve siyasal katılımı değerlendirilmiştir.

Çalışmada, kavramlar&kitaplar da incelenmiştir. Örneğin:

Altındal (1991), “Türkiye’de Kadın” adlı kitabında Türkiye’de kadın dönemsel olarak incelenmiştir.

Ateş (1994). “Demokrasi” adlı kitabında demokrasi kavramı tarihsel süreç ele alınarak incelenmiştir.

Çaha (2018), “Sivil Kadın” (Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum) adlı kitabında Osmanlıdan günümüze kadın hareketleri incelenmiştir.

Gökçimen (2009). “Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler (1935-2009)” kitabında kadın parlamenterler tarihsel olarak değerlendirilmiştir.

Phillips (2015), “Demokrasinin Cinsiyeti” adlı kitabında siyasal alanın erkek egemenliği karşısında feminizm yaklaşımı, kadın erkek eşitliği, kadın temsili kamusal/özel alan sınırlaması ve toplumsal yapının kadın temsiline etkileri incelenmiştir.

Sancar (2014). “ Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti- Erkekler Devlet Kadınlar Aile Kurar” adlı kitabında toplumsal yapının siyasette eril yapılanmasına neden oluşturan geleneksel kalıp yargıları değerlendirilmiştir.

Tekeli (2015), “1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar” kitabında 1980’ler Türkiye’inde kadının toplumdaki yeri incelenmiştir.

Türköne (2011), “Siyaset” adlı kitabında siyaset bilimi ile ilgili kavramlar (siyaset, temsil, politika, demokrasi, seçim sistemi, teori) incelenmiştir.

Yaraman (2015), “Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili” (Dişiliksiz Siyaset) adlı kitabında kadınların siyasal temsili tarihçesi incelenmiştir.

1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışma kapsamında kavramsal&kuramsal çerçevede literatür taraması incelenmiştir. Dünyada ve Türkiye’de kadınların parlamentoda temsil oranları incelenmiştir. Cumhuriyet’ten günümüze kadının TBMM’de temsili durumu değerlendirilmiştir. Çalışmada, Aydın ili özelinde kadın milletvekillerinin Cumhuriyet döneminden günümüze kadar temsil durumu değerlendirilmiştir. Kuramsal çerçevede kadınların parlamentoda temsiline önündeki engeller irdelenmiştir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda araştırma kapsamında; önce Aydın ili sınırları içinde karar mekanizmalarına seçilerek giren kadın milletvekilleri, kadın siyasi parti üst düzey üyeleri, büyükşehir kadın belediye başkanı, büyükşehir kadın belediye meclis üyeleri ve kadın muhtarlar belirlenmiştir. Bu evrenden örneklem grubu olarak TBMM’de görev yapmış kadın milletvekilleri, siyasi parti üst düzey görevine seçilen kadın üyesi, büyükşehir belediye meclisine seçilerek giren her partiden bir kadın meclis üyesi ve kadın muhtarlar seçilmiştir.

Çalışma kapsamında mülakat yapılacak kadın siyasetçilerin seçilmesinde şu temel nedenler bulunmaktadır. Öncelikle kadınlar siyasal alanda yoğun olarak çalışmalarına rağmen karar alma mekanizmalarında yetersiz temsil edilmektedirler. Çalışmanın amacı doğrultusunda seçilen kadın siyasetçiler karar mekanizmasına seçilmeyi nasıl başardıkları ile ilgili, bilgi ve tecrübeye sahip oldukları için seçilmiştir.

Araştırma nitel bir araştırma olduğundan dolayı temsili örneklem değil, araştırmanın amacına yönelik örneklem kullanılmıştır. Seçilen kadın siyasetçiler kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile oluşturulmuştur. Seçilen kadın siyasetçilere ulaşılarak gönüllülük esasları baz alınarak randevu talep edilmiştir.

Aydın ilinden parlamentoya bu dönem hiç kadın milletvekili girememiştir. Önceki dönemlerde Aydın ilinden parlamentoya 6 kadın milletvekili girmiştir. Hedef evreni oluşturan hayatta olan 4 kadın milletvekilinden 3'ne ulaşarak randevu talep edilmiştir. 1 kadın milletvekili ile görüşme gerçekleştirilmiştir. 1 kadın milletvekili aynı zamanda parti MYK üyesi, Ankara'da çalışmalarının olmasından ötürü mülakat soruları yanıtı, yazılı olarak gönderilmiştir. 1 kadın milletvekili aynı zamanda Aydın büyükşehir belediye başkanının özel kaleminden randevu talep edilmiştir randevu talebimize yanıt gelmemiştir. Parti üst düzey üyesi 1 kadın siyasetçiden randevu talep edilmiştir olumlu yanıt alınmıştır ve görüşme gerçekleştirilmiştir. Sonuçta parlamentoya seçilerek girmeyi başarmış Aydın ili kadın milletvekilleri ve aynı zamanda siyasi parti üst düzey üyesi kadın siyasetçilerin bilgi ve tecrübeleri açısından araştırmanın amacı doğrultusunda görüşmelerin gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Çalışmada önce 1 kadın büyükşehir belediye meclis üyesiyle görüşme gerçekleştirilmesi düşünülmüş randevu talep edilmiştir. Randevu talebimize olumlu yanıt alınan Ak Parti büyükşehir kadın belediye meclis üyesiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışma sürecinde bilgi ve tecrübe açısından her partiden 1 kadın büyükşehir belediye meclis üyesiyle de görüşme gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Büyükşehir belediye meclisinde yer alan CHP, MHP, İyi Parti kadın belediye meclis üyelerine de ulaşarak randevu talep edilmiş, olumlu yanıt alınan CHP ve İyi Parti büyükşehir kadın belediye meclis üleriyle de görüşme gerçekleştirilmiştir. Randevu talep ettiğimiz MHP büyükşehir kadın belediye meclis üyesi randevu talebimize dönüş yapmamıştır. İkinci defa aramamıza rağmen yanıt alınamamıştır. Sonuçta randevu talebimize olumlu yanıt alınan Ak Parti, CHP, İyi Parti büyükşehir kadın belediye meclis üleriyle görüşme gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada önce 1 kadın muhtar ile görüşme gerçekleştirilmesi düşünülmüş ve 1 kadın muhtardan randevu talep edilmiştir olumlu yanıt alınmıştır görüşme gerçekleştirilmiştir. Devam eden süreçte diğer kadın muhtarlarla da görüşülmesi öngörülmüştür. Diğer kadın muhtarlara da ulaşarak randevu talep edilmiştir. Randevu talep ettiğimiz kadın muhtaralardan sadece 1'sinden olumlu yanıt alınmıştır ve görüşme gerçekleştirilmiştir. Sonuçta kadın muhtarların çoğunluğunun, araştırmaya katılmak istememeleri nedeniyle, 2 kadın muhtarla mülakat gerçekleştirilmiştir. Araştırmada temel alınan gönüllülük esasına özellikle itina gösterilmiştir. Dolayısıyla daha öncede değinildiği gibi tüm insanoğlunun yaşadığı bu zorlu pandemi sürecinde bunca güçlüklerle rağmen

araştırmanın temel amacı doğrultusunda, Aydın ilinde karar mekanizmalarına seçilen hem kadın parlamenter, hem siyasi parti üst düzey kadın üyesi, hem büyükşehir kadın belediye meclis üyesi ve kadın muhtar ile yüz yüze derinlemesine mülakatların gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür.

Randevu talebimize olumlu yanıt alınan 8 kadın siyasetçi ile yarı yapılandırılmış mülakat sorularıyla derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ali Baltacı'nın aktardığı gibi; "araştırmanın amacını karşılayan, çok sayıda nitel araştırmada az sayıda örneklem üzerinden oldukça detaylı veri toplandığı görülmektedir. Bu durum nedeniyle nitel araştırmada veri büyüklüğü önemli olmamaktadır. Önemli olan araştırmanın amacına yönelik detaylı veriyi sunabilecek örneklem belirlenmesi gerekmektedir" (2018: 237). Yapılan araştırmada örneklem grubunun 2'si kadın milletvekili, 1 kadın vekil aynı zamanda MYK üyesi, 1 kadın MKYK üyesi, 3'ü büyükşehir kadın belediye meclis üyesi ve 2'si kadın muhtardır. Bu örneklem grubu üzerinden kadınların karar mekanizmalarında eksik temsili konusu incelenmiştir.

Tablo 1.1. Araştırmanın Evreni-Örnekleme

	Evren	Örneklem
Milletvekili(yaşayan)	4	2
Büyük Şehir Bld. Bşk	1	-
Büyük Şehir Bld.Meclis Üyesi	8	3
Muhtar	14	2
MKYK Üyesi	1	1
MYK Üyesi	1	1
GİK Üyesi	1	-

Görüşme öncesinde kadın siyasetçiler araştırmanın konusu ve amacı hakkında bilgilendirilmiş, randevu talep edilmiş ve görüşme yerine gidildiğinde, görüşmelerin kaydedilip kaydedilmesi ve isimlerinin açıklanıp açıklanmaması konusunda kendilerine sorulmuştur. İsimlerinin açıklanmasını isteyen kadın siyasetçilerin isimleri açıklanmış, isimlerinin açıklanmasını istemeyen ve görüşmelerin kaydedilmesini istemeyen kadın siyasetçilerin isteklerine itina gösterilmiştir.

Mülakat soruları ekte sunulmuştur.

2. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde, temsil kavramı, siyasal temsil ve demokrasi, siyasal temsil ve kadın, kadın temsili ve kota uygulaması, siyasal katılım kavramı, siyasal katılım düzeyleri, siyasal katılım türleri alt başlıklarıyla incelenecektir.

2.1. Siyasal Temsil

Bu başlık altında kavram olarak temsil ve siyasal temsil, siyasal temsil ve demokrasi, siyasal temsil ve kadın, kadın temsili ve kota uygulaması incelenecektir.

2.1.1. Kavram Olarak Temsil ve Siyasal Temsil

Temsil Türkçe sözlükte; ‘birinin veya bir topluluğun adına davranma’ şeklinde tanımlanmaktadır. Temsil kavramının siyasal alanda ortaya çıkışı ilk olarak 13’üncü ve 14’üncü yüzyıllarda Latince’de, sonrasında ise İngilizce’de, Kilise Konseylerine katılmaları için gönderilmiş kimseler ya da İngiliz Parlamentosu için kullanılmaya başlanmış olduğu görülmektedir (Örs, 2006: 3). Bu bağlamda temsil kurumuna feodal düzenin bir ürünü denilebilmektedir. Temsilcilerin kendilerini seçenlerin görüşlerini yansıtmakla görevli olduğu bu uygulama emredici vekalet niteliğinin varlığını göstermektedir (Araslı, 1972: 14).

Hatipoğlu (2007: 20), ‘Feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde adım adım kurumsallaşarak yeni bir içeriğe kavuşacak olan modern parlamentonun bugünkü şeklinin kökleri İngiltere’de yatmaktadır.’ Dolayısıyla 13’üncü ve 14’üncü yüzyıllarda uygulanan bu emredici vekalet dönemi, 19’uncu yüzyıllara gelindiğinde “batı’da ticaretle zenginleşen burjuva sınıfının, siyasal alana katılım girişimleri, zaman içerisinde kralın otoritesinin zayıflamasıyla 19’uncu yüzyılda, ulus devlet kavramının gelişmesi, temsil sisteminin temel özelliklerinin görülmesini başlatmıştır” (Nacak, 2015: 148). “Eskiden krala ait olan tüm yetkiler Millet’e geçmiş, Millet ise gerçekte olmayan bir kavram olduğu için iktidarı fiilen burjuvazi ele geçirmiştir” (Hatipoğlu, 2007: 41). Görüldüğü gibi yukarıda bahsedilen bu uygulama yerini temsili vekaletle bırakmıştır. Buradan hareketle yeni temsil anlayışı ve onun öncesinde uygulamada olan emredici vekalet anlayışı incelemeyi gerektirmektedir.

Emredici vekalet;

- Seçmenler temsilciye talimat vermek,
- Seçmenler temsiciye verdikleri talimatı yerine getirip getirmediği hususunda denetlemek,
- Seçmenler gerektiğinde temsilciye azledebilmek.
- Temsilci seçmenlerinin talimatını yerine getirmek,
- Temsilci karar verirken açık bir talimatın olmaması durumunda, seçmenlerin düşüncelerine uygun olarak hareket etme zorundadır,
- Temsilcilerin seçmenlerinden ücret alma hakkı vardır.

Emredici vekalet bölgecilik eğilimlerinin öne çıkması bakımından eleştirilmiştir. (Araslı, 1972: 12). “Böylelikle, ulus devletlerinin yükselişine esas olan, batıda ki Aydınlanma dönemi ile ekonomik liberalizmin doğrudan demokrasinin olanaksız kılınmasıyla yenilenen sosyal yapıların, parlamenter yapılanmaya dönüşmesi ile siyasal katılıma yeni bir biçim kazandırılmıştır. Böylece temsili demokrasi, toplum adına alınan siyasi kararlarda, toplum tarafından seçilen temsilcilerin vasıtasıyla olanaklı olmuştur” (Güldiken ve Kaya, 2004: 106). Dolayısıyla “iktidarın kraldan halka değil, parlamentoya geçmesi olmuştur” (Hatipoğlu, 2007: 44).

Temsili vekalet;

- Temsilci kararları kendi düşüncesi ve bilgisiyle verir.
- Temsilcinin seçmenlerinden talimat alması ve buna uygun olarak hareket etmesi gerekmemektedir.
- Bunun sonucunda bu davranışından ötürü seçmenlerine karşı hukuken sorumlu değildir.
- Seçmenler temsilciye talimat vermemelerinden ötürü bu davranışlarından dolayı temsilciyi hukuken sorumlu tutmadıkları gibi, temsilciyi azledemezler.
- Seçmenleri temsilcilerin çalışmalarını yakından izler, seçim zamanı ise temsilciye oyunu verir ya da vermeyebilir.
- Seçmenleri temsilciye ücret ödeme zorunda değildir (Araslı, 1972: 13).

Yukarıda anlatılanlardan anlaşılacağı gibi “siyasal temsil bir toplumun ekonomik ve sosyal düzeniyle çeşitli bağlantılara sahiptir. Temsil rejiminin ortaya çıktığı toplumların ortak özellikleri güçlü bir feodal üretim biçiminin, toprak sahibi bir klise örgütünün ve ticari burjuvasının varlığıdır” (Hatipoğlu, 2007: 11).

Temsilin tarihsel sürecinde, temsilin işlevi ve geçerliliği konusu üzerine Locke, John Adams, Edmun Burke, Hobbes, John Stuart Mill, Jean Jacques Rousseau gibi yazar ve düşünürler farklı farklı yaklaşımlar sergilemektedirler. Böyle yaklaşımların temelini, halk gibi düşünebilen ve halkın içerisinde gelmiş küçük bir kesimin halkın adına karar alabilmesi ve uygulayabilmesi yatmaktadır. Temsil bu bağlamda gerçek olan kimselerin kendi yetkilerini gerçek olmayan kimselere aktarması olarak tanımlanmaktadır (Bulut ve Tanıyıcı, 2008: 172).

Dolayısıyla “temsil topluma ait olan egemenlik hakkının, toplumun seçmiş olduğu siyasal temsilciler vasıtasıyla, toplum adına hareket etmesi için yetkilendirilmiş kimselerin, temsil edilenin adına, yürütme organını ortaya çıkartarak, halkın kendi kendisini yönetme imkanlarından uzak kaldığı devrede demokratik rejimin tahakkuk etmesine yararlı olabilmektedir” (Araslı, 1972: 10).

Temsil kavramını Nacak’da “başkaları adına irade açıklayarak işlem yapabilme yetkisini” ifade ettiğini, siyasal ortamda temsil yetkisini demokrasiyle birleştiren en mühim sürecin ise “yasalar çerçevesinde gerçekleştirilen seçimler” olduğundan söz etmiştir. (Nacak, 2014: 196).

Temsil kavramını benzer bir anlatımla (Heywood, 2007: 353) modern politikada seçimlerle bağlantılı olduğundan söz etmektedir. Seçimler siyasal temsil için yalnız yeterli olmamakla beraber gerekli olan bir koşul, seçimlerde temsilin amaçları için amacına hizmet edebilmesi, rekabete dayalı olması, serbest, adil olabilecek şekilde gerçekleştirilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır.

2.1.2. Siyasal Temsil ve Demokrasi

Demokrasi kelimesi Yunanca “Demos” ve “Kratos” kelimelerinin birleşmesinden oluşturulmuştur. “Demos” anlam olarak halk, “kratos” ise güç anlamına gelmektedir. Kelime anlamı olarak “halkın yönetimi” dir (Türküne, 2012: 164). Bu bağlamda demokrasi halkın yönetmesi “halkın kendi kendisini yönetmesidir” anlamına gelmektedir (2012:165).

Halkın kendi kendisini yönetmesi anlamına gelen demokrasi toplumlarda feodal ilişkilerin kapitalist ilişkilere dönüştüğü toplumların merkezin mutlakıyetçiliğine karşı, yeni ortaya çıkan burjuvazinin haklarının savunulması ve korunmak istenmesi şeklinde ortaya çıkmıştır (Ateş, 1994: 107-108). "Demokrasilerde halkın kendi kendini yönetmesinin veya iktidarın kullanılmasına katılımının ne şekilde gerçekleştirileceği sorunu, tarihsel süreç içerisinde demokrasinin, farklı biçimlerde algılanmasına, yorumlanmasına ve uygulanmasına neden olmuştur" (Nacak, 2014: 196).

Ateş'e göre "demokrasi bir dünya görüşü, bir yaşam biçimi, düşünce alanında bir ideal olduğu kadar, hatta onlardan daha da önemli bir ölçüde, bir yönetim biçimidir" (Ateş, 1994: 164).

Kışlalı'ya göre de "azınlıkta olanların haklarına saygı gösterildiği ve onlara bir gün çoğunluğa dönüşebilme yollarının açık tutulduğu özgürlükçü bir çoğunluk yönetimi" dir (Kışlalı, 2003: 238). Bu bağlamda demokrasinin başarımında belirleyici olan faktör de yurttaşarlarda siyasal alana etkin olarak katılımlarının olmasıdır (Güldiken ve Kaya, 2004: 106).

2.1.3. Siyasal Temsil ve Kadın

Tanımlarda söylenildiği gibi halk adına siyasal kararların alınabilmesi, halk tarafından temsil için seçtikleri temsilciler seçimlerle gerçekleşmektedir. Kadınların siyasal temsiline tarihsel olarak bakıldığında, Antik Yunan'da doğrudan demokrasi uygulamasında temsilciler yalnızca erkek yurttaşlardan oluşmuştur. Kadınlar yurttaş sayılmamışlardır dolayısıyla geçmişte kadınlara yönetme hakkı verilmemiştir. Modern toplumlara geçişle kadınlar siyasal alanda yer almak istemişlerdir. Çünkü kadınlar halk sayılmamışlardır (Türküne, 2012: 165).

Bu noktadan hareketle "halk iktarı olarak anılandırılan demokrasi; siyasal katılım olgusunun çıkışını belirleyen faktör olmuştur. İlk önce Antik Yunan'da site devletlerinde yükselen, vatandaşların bir araya gelerek kararlar alındığı doğrudan demokrasi bir yönetim şekli görülse de kadınlar, köleler ve yabancılar yurttaş sayılmadıklarından bu yönetim şekli noksan ve eşit olmayan bir yapıda olmuştur" (Güldiken ve Kaya, 2004: 106).

Nitekim kadınlar yurttaş görülmediğinden dolayı alınan kararlarda yer alamamışlardır. Yani kadının siyasal alanda görünürlüğünün anlaşılabilmesi için demokratik

gelişmişlikle arasındaki ilişkinin ne olduğunun incelenmesi gerekmektedir. Görüldüğü gibi demokrasinin beşiği sayılmakta olan Antik Yunan'da demokrasi düşüncesi kadınları ve köleleri dışlamış ve kadınlar 19. yüzyıllara değin kendileri için demokratik haklarda bulunamamışlardır. Bu nedenle siyasal alanda politik düşünürler tartışmalarını kadınlar yokmuş gibi sürdürmüşlerdir (Deniz, 2009: 5).

“Ancak 1. dünya savaşı sonrasında, kadınlar erkeklerle eşit haklar elde edilebilmek için yoğun mücadele başlatarak önce Amerika'da sonra Avusturalya, İngiltere ve İskandinav ülkelerinde eşit siyasal haklarına kavuşmuşlardır. Ama seçilme hakkından erkekler kadar büyük ölçüde yararlanamamışlardır” (Araslı, 1972: 45).

Demokrasiler'de bir temsil kurumunun varlığını zorunlu kılmaktadır. Halkın kendi adına siyasi ve hukuki kararların alınması ve yönetim işlevinin yerine getirilmesi amacıyla, kendilerini temsil için seçtikleri temsilcileri görevlendirdikleri temsilciler halk adına kararlar alarak uygulamaktadır. Dolayısıyla demokrasi hemen her yerde karşımıza 'temsili demokrasi' olarak çıkmaktadır (Türköne, 2012: 135).

Öte yandan demokrasilerde yurttaşlar sadece alınan siyasal kararlarda bir obje değil, bununla birlikte alınan kararlara katılım şansına da sahiptirler. Öncelikli olarak demokratik kent devletlerinde başlayan demokratik katılım zamanla gelişerek daha önce belirtildiği gibi kadın ve erkeğin ortak yaşadıkları dünya hayatında, kadınların siyasal alanda alınan kararlarda erkeklerle eşit haklar elde etme çabaları neticesinde tüm dünyada kadınlara yasal haklar verilmiştir. Böylelikle kadınlar siyasal kararların alındığı ulusal ve yerel siyasette temsil hakkını elde etmişlerdir (Deniz, 2002: 7-8).

20. yüzyılda geleneksel yaşamlardan, çağdaş yaşamlara geçildiğinde, seçme ve seçilme konularında yapılan yasalardaki eşitlikçi düzenlemelerle kadınların siyasal alana katılımlarında değişiklik olmuştur, fakat bugün halan kadınlar siyasal temsilde erkeklerle eşit seviyede olamamıştır. Seçilme hakkından faydalanma ve siyasal karar organlarında temsilde kadınların ve erkeklerin arasında oldukça belirgin eşitsizlik vardır. Kadının, karar mekanizmasında temsili erkeklerin çok gerisindedir (Gökçimen, 2008: 8).

Kadınların siyasal kararların alındığı parlamentolarda erkeklerin çok gerisinde olması; “toplumlardaki geleneksel inançların kadınların milletvekilliği görevini yapamayacağı inancının hala geçerliğini kaybetmemiş bulunması” (Araslı, 1972: 45) dır. Bu bağlamda kadın temsiliinin eksik olduğu siyasal alanda görülen bu durumun giderilmesi,

(Sancar-Üşür, 2000: 199) kadın erkek eşitliğinin sağlanması için siyasal süreçlere katılımı kadın erkek arasında eşitlik sağlayıcı adımların atılmasından geçmektedir. Bu atılacak adımlar arasında, pozitif ayrımcılık, kota uygulaması önem taşımaktadır.

2.1.4. Kadın Temsili ve Kota Uygulaması

Kadınların temsiliinde cinsiyet eşitliği sağlanması ve kadın temsiliinin artırılması amacıyla uygulanan ‘‘kadın kotası kadınların veya erkeklerin yönetim kademelerinde, aday listelerinde, meclislerde, kurullarda, belirlenen sayılarla ya da oranlarla temsiliinin olabildiği için uygulanmaktadır’’ (Bozatay ve Kutlu, 2014: 142).

Kadın/erkek temsiliinde, eşitliği sağlayıcı kota uygulaması, demokratik idealler arasında parlamentolara seçilmiş kişiler yalnızca seçenleri değil, tüm ülkeyi temsil etmeleri gerekliliği bakımından önemli yer tutmaktadır. Uygulanmasında ise siyasetin ortak kaynaklarının toplum içindeki gruplar ile toplumsal kesimlerin arasında dağıtılma işlevi ağır basmaktadır. Dolayısıyla kadınların daha fazla temsil edilmekte olduğu parlamentolarda, kadınların sorunlarının daha çok ele alınacağı beklenebilir (Demir, 2002: 24). Bu bağlamda, kadınlar siyasal kararlara katılamadığında da kendi sorunlarının çözümünde toplumsal ve siyasal araçlara ulaşamazlar (Sancar-Üşür, 2000; 199).

Bu nedenle tüm dünya kadınları uzun yıllardır çetin mücadelelere rağmen siyasal alanda temsilde hedeflenen ortalamaya ulaşamamaları sebebiyle, kadın dernekleri kadın kotası uygulamasının, siyasette kadın temsili artırılmasında çözüm olacağını belirtmektedir. Dolayısıyla partilerin kota uygulamasını mecbur bırakan da sivil toplum kuruluşları ve partilerin kadın grupları (Demir, 2015: 45) olmuştur.

Bu doğrultuda kadınların siyasal alanda temsiliinin artırılması için Birleşmiş Milletler ile Avrupa Birliği kritik eşik olarak %33 konulmasını uygun görmüşlerdir. Kadın kotası uygulamasının dünya çapında yaygın olarak kullanılmakta olduğunu özellikle eklemek gerekmektedir. Bugün kadınların siyasal alanda temsiliinin artırılması için 97 ülkede kadın kotası uygulaması yürürlüktedir. Birleşmiş Milletler (BM) ve Parlamentolar Arası Birlik (IPU) dünya kadın parlamenter temsil oranı verilerini, dünya geneli ortalaması olarak yayımlamaktadır (Çağlar, 2011: 74).

Bu verilere göre kota uygulaması uygulayan Ruanda parlamentolarda (%61.3) kadın temsil oranıyla birinci sırada yer almaktadır. Ruanda ülkesi 2003 yılında yapılan anayasa

değişikliğiyle kadınlar için parlamentonun %30'unun ayırarak, o günden bugüne yapılan her seçimde daha fazla kadının meclise girmesini sağlamıştır. Böylece Ruanda ülkesinde kadınlar ülkelerinin yeniden inşasının her alanında daha fazla rol oynamışlardır (Erzen, 2019: 26). Bu sonuçlardan hareketle kadın kotası uygulayan ülkelerde, kadın temsiline artırılması konusunda hedefine ulaşılabilirdi görülmektedir.

Bu bağlamda, kadınların karar alma mekanizmalarında temsiline artırılması adına siyasal hayatta demokrasi gereği, kadınlara karşı yürütölen ayrımcılığını, kadın kotası uygulamasıyla, karar alma mekanizmalarında kadın/erkek temsiline, hem ulusal hem yerel meclislerde eşit olarak temsil edilebilmesinin sağlanabilmesiyle olanaklı görölmektedir. Nitekim kadın kotası uygulamasıyla toplumsal değişim/dönüşöme ulaşıldığı vakit kadın kotası uygulamasına son verileceğinin de önceden söylenilmesi uygundur (Altındal, 2007: 23).

Ancak politik alanda karar mekanizmalarında kadın temsiline yeteri kadar var olamamasından dolayı kadınların karar mevkilerinde yeterli seviyede yer alabilmeleri için siyasal partilerin gönüllölük esasına dayalı kadın temsiline artırılması yönünde yapılan kota uygulaması ile ilgili ölkemizde yasal olarak bir mecburiyet yoktur (Demir, 2015: 42). “Siyasal karar süreçlerinde kadın-erkek eşitliğini sağlamak için yapılacak en önemli değişiklik siyasal yaşamı düzenleyen söz konusu yasalarla ilgili reform çalışmaları sırasında kotanın yasal hale getirilmesidir” (Sancar-Üşür, 2000: 249).

2.2. Siyasal Katılım

Bu başlık altında kavram olarak siyasal katılım, siyasal katılım düzeyleri ve siyasal katılım türleri alt başlıklar halinde incelenmiştir.

2.3. Kavram Olarak Siyasal Katılım

Modern devletlere geçişle, halkın siyasal alana katılımı görölmektedir. Modern toplumlarda siyasal katılımın yoğun olması ölkelerin gelişmişliğini yansıtmaktadır. Bireylerin siyasal alana katılımı, modern sanayileşmiş bir toplum yapısının demokratik bir göstergesidir. “Bütün modern siyasal toplumlarda siyasal katılma veri olarak benimsenmekten öteye, iyi vatandaşın katılımcı bir vatandaş olduğu düşüncesi hakimdir” (Turan, 1986: 67).

Siyaset bilimciler siyasal katılım kavramına birçok tanım yapmışlardır. Kapani (2009:144)' ye göre, ''Siyasal katılma toplum üyesi bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır. Kapani, siyasal katılımın sadece oy kullanmakla sınırlı olamayacağını, basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar giden geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsadığını'' dile getirmiştir (Kapani, 2009: 144).

Genç'e göre katılım, ''iyi yönetişimde kararların alınmasında toplumsal grupların olumsuz etkilerini engellemektedir. Bu bağlamda, kamu yararının sağlanmasında, siyasal çoğulculuk ve aktif vatandaşlık kavramları çerçevesinde ele alınmaktadır. Dolayısıyla katılımın, yurttaşların siyasal olarak eğitime, gelişimine, yaşamlarını sürdürdükleri toplumla bütünleşmesinin sağlanmasına, aidiyet hissini kazandırmasına etki eden bir araç olarak görülmektedir'' (Genç, 2012: 49). Siyasal katılımı sadece oy vermekle sınırlı olmadığını geniş anlamda kamu yararına çalışmak olduğunu söylemek mümkündür.

Çukurçayır, ''Siyasi katılma çeşitli yaklaşımlarla tanımlanacak bir kavramdır. Dar anlamda, örneğin sadece seçimlere katılma olarak tanımlanabileceği gibi; geniş anlamda, örneğin bürokrasi ve sivil karar alma sürecinin her aşamasına katılım olarak da tanımlanabilir. Katılma, özel kişilerin siyasal kişileri ve etkinlikleri etkilemek üzere giriştikleri yasal davranışlardan oluşur'' (Çukurçayır, 2002: 26) şeklinde açıklayarak siyasal katılımı, hem dar anlamda seçimlere katılma hem geniş anlamda kararlara katılım olarak ele almaktadır.

Öztekin ise siyasal katılma tanımını, ''siyasal bir davranış türü olarak bireylerin, alınan ya da alınacak her türlü siyasal, ekonomik ve toplumsal kararlar karşısında gösterdikleri tepkiler, eğilimler ve yaklaşımlardan oluşmaktadır'' (Öztekin, 2007: 229). Bireylerin siyasal sistemde gösterdikleri davranış ve eylemleriyle ilgili olduğu tanımını yapmıştır. Diğer bir tanımlama ''yurttaşların, devletin çeşitli düzeylerdeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemleridir'' (Kışlalı, 2003: 219) olarak yapılmıştır.

Daver'e göre, (1969: 203), ''Siyasal katılma, bireyin siyasal sistem karşısındaki durumunu, tutumunu ve davranışlarını gösteren bir kavramdır.'' Burada Daver, bireyin davranışlarının yanında siyasal tutum ve eylemleriyle ele alarak açıklamıştır.

Kalaycıoğlu da, siyasal katılmayı, (1984:200) ''Siyasal katılma, siyasal topluluğun bir üyesi olan bireyin otoritelerin kararlarını etkileyebilmek için yaptığı, bireyi siyasal karar alıcılar ile temas içine sokan bir eylemden oluşur'' şeklinde açıklayarak, siyasal katılımı

davranış temelli olduğunu ifade etmiştir. “Bir davranışın siyasal katılım olabilmesi için bunun, siyasal topluluk üyesi olan birey tarafından tasarlanması gereklidir” diyerek bireysel davranışın etkisine dikkat çekmektedir (1984: 200-2001).

Siyasal katılım (Özbudun, 1975: 4)’a göre, “vatandaşların, merkezi veya yöresel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarının tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı, başarılı veya başarısız eylemlere girişmeleridir” tanımını yapmıştır. Katılımı eylemler davranışı olarak ele almaktadır.

Dursun, (2008: 234) “Bir siyasal toplumda bireylerin yerel ve ulusal düzeyde siyasal yöneticileri seçme ve yöneticilerin kendi istekleri ve çıkarları doğrultusunda karar almalarını temin etmek amacıyla gösterdikleri her türlü davranış ve eylemleri” olduğunu ifade etmiştir. Burada tutumların, davranışların, yöneticileri seçme ve alınan kararlarda etkili olma eylemi olduğunu söyleyebiliriz.

“Siyasal sistemde vatandaşların doğrudan ya da dolaylı olarak yöneticilerini seçme bireysel ve toplumsal çıkarlar doğrultusunda siyasi kararları etkileme amacıyla gerçekleştirdiği eylemlerin tamamı siyasal katılım olarak değerlendirilebilir. Birey sadece kararları etkileyen değil, karar veren konumuna geçmek içinde katılım eylemini gerçekleştirebilir” (Çağlar, 2011: 57). Siyasal katılımı yöneticileri seçme, alınan kararları etkileme yönünde değerlendirirken, karar mekanizmalarına seçilme eylemi olarak değerlendirmektedir.

Siyasal katılımı “bireylerin ve toplumsal kümelerin içinde yaşadıkları toplumsal çevrenin yönetiminde görev almaları, seçme, seçilme, örgütlenme, görüş açıklama vb. yollarla katkıda bulunmalarıdır” (Şahin, 2011: 12) açıklamasında bulunmuştur.

Siyasal katılım kavramının oldukça çok tanımının yapılmasını Uysal (1984) şu şekilde açıklamaktadır:

“Bir kısmı katılmanın hem gelişmekte olan hem de gelişmiş sanayi toplumlarında demokrasinin işlerlik kazanmasına ilişkin çeşitli çabaları içeren bir süreç olarak kabul edilmesinden doğmaktadır. Diğer bir kısım sorun, katılma ile demokrasinin özdeşleştirilmesinden, katılmanın yalnızca demokrasiye özgü bir olgu olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Ortak tanım ve kuram bulunmayışının diğer bir nedeni ise günümüzde katılmanın daha çok uygulamaya yönelik oluşudur. Ulusal yerel yönetimler ya da çalışma yasası gibi farklı alan ve düzeylerde, her birinin kendi amacına, yapısına ve

ilişkilerinin doğasına uygun işlevsel tanımların yapılmasıdır. Böylece katılma uygulamalarının normatif, süreçsel ve davranışsal yönü, içinde yer aldığı alanla sınırlı kalarak, hem evrensel bir tanıma ulaşılmasını hem de ortak bir kuramın geliştirilmesini engellemektedir. Uygulamaya yönelik oluş bir yandan da katılmanın ele alındığı kuramsal çerçevenin kendi değişkenleri içinde incelenmesine neden olarak ortak bir kavrama ulaşılmasını daha da zorlaştırmaktadır” (1984:110).

Kızılloluk da “siyasi katılım, hem toplumlar arasında hem benzer toplum tabakaları arasında çeşitli boyutlarda ve biçimlerde sağlanmakta, çeşitli toplumsal kültürel hareketler etkisindedir” (Kızılloluk, 1994: 194) şeklinde açıklamıştır.

Siyasi katılım ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın, siyasal alana katılma, vatandaşın siyasal sistemle olan alakasıdır. Bunu siyasal olayları takip ederek, bilgi edinerek, siyasal eylemde bulunma, oy verme, karar mevkilerine aday olmaya kadar kendini gösteren eylemleridir (Gökçimen, 2008: 7). Çalışmada kadının, karar mevkilerine aday olma, kadının parlamentoda temsili, temsiline önünde bulunan engelleri ele alınarak incelenecektir.

2.4. Siyasal Katılım Düzeyleri

Bireylerin siyasal katılımında birbirlerinden farklı düzeyde siyasal davranışları olmaktadır. ”Amerikalı siyaset bilimci RobertDahl siyasal katılımın boyutlarını; a)İlgi, b) Önemseme, c) Bilgi, d) Eylemler olarak sıralamıştır. İlgi, siyasal olayları izlemeyi; önemseme, siyasal olaylara önem vermeyi, bilgi, olaylar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olmayı; eylem ise siyasal olaylara aktif bir biçimde karışma (Kapani, 2009: 144) şeklinde sıralamaktadır. Baykal ise siyasal katılım düzeylerini;

“1. Siyasi olayları izleme, medya aracılığıyla siyasal olayları takip etmek, dinleyici olarak parti kongrelerine, mitinglere katılmak, özel temaslarla siyasal konulara ilgili olmak.
2. Siyasi olaylar hakkında tavır takınma, siyasal olaylara karşı bir tutum sergilemek.
3. Siyasi olayların içine karışma “siyasal katılımın en yoğun şeklinde yaşandığı katılım biçimidir. Derneklere, siyasal partilere üye olmak, aktif olarak yürüyüş, mitinglerde bulunarak aday olarak yer almaktır” (Baykal, 1970: 33-34) şeklinde sınıflandırmıştır.

Toplumda yaşayan bireylerin siyasal katılımında farklılıklar göstermesi her bireyin farklı kişilik yapısından kaynaklanan farklı davranışlar olarak görülmektedir. Siyasal

katılma düzeylerinin oy verme davranışıyla sınırlı olmadığını, bireylerin siyasal katılımı farklı davranışlarda bulunduklarını söylemek mümkündür.

2.5. Siyasal Katılım Türleri

Siyasal katılım ve türleri; bireysel katılım, aktif katılım olarak değerlendirilmektedir. “Siyasete ve siyasal etkinliklere katılım, farklı düzeyde, farklı biçimlerde yapılmaktadır: Oy verme, baskı grupları aracılığıyla siyasi mekanizmayı etkileme, siyasal partilerin karar alma mekanizmalarında temsilci olabilmek için aday olmak siyasal etkinliklere katılma biçimleridir” (Pınarcıoğlu, 2017: 16).

2.5.1. Pasif Siyasal Katılım

Bireylerin kendi kararlarıyla siyasal alanda karar mekanizmalarına gelecek olanlara oy verme davranışıdır.”Pasif siyasal katılımın, bireyin otonom olarak yapmış olduğu tercihler ve vermiş olduğu kararlarının sonucu; siyasi karar mevkilerine geleceklerle bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkileme üzere olan davranışlarıyla faaliyetleridir” (Kalaycıoğlu, 1983: 10).

Pasif(bireysel) katılım seçimlerle göreve gelecek olanları oy kullanılarak seçilmesine etki eden, tek başına yapılan bir davranıştır. “Bireysel siyasal katılım, genel olarak vatandaşlık görevleri arasında sayılan hiç bir ikili insan ilişkisi gerektirmeyen yalnız olarak yapılabilen siyasal katılım türüdür ki, en belirgin örneği ise oy verme davranışıdır. Oyun özellikle gizli olma prensibi bu davranışın bireyselliğini korumakta ve kolaylaştırmaktadır” (Ayata-Güneş, 2015: 261).

Pasif katılım “oy verme davranışıyla ilgili olan pasif katılım açısından kadınlarla ilgili bir sorun görünmemekte hatta kadınların bu tür katılımının sağlanması erkekler ve toplumun tüm kesimleri tarafından desteklenmektedir” (Deniz, 2009: 75).

“Siyasal sistemde vatandaşların doğrudan ya da dolaylı olarak yöneticilerini seçme, bireysel ve toplumsal çıkarlar doğrultusunda siyasi kararları etkileme amacıyla gerçekleştirdiği eylemlerin tamamı siyasal katılma olarak değerlendirilebilir. Birey sadece kararları etkileyen değil, karar veren konumuna geçmek içinde katılma eylemini gerçekleştirebilir” (Çağlar, 2011: 57).

Kadının kararları etkilemek için aday olması durumu asıl problemin başladığı yer olarak görülmektedir.

2.5.2. Aktif Siyasal Katılım

Aktif siyasal katılım, ‘‘siyasi partilerin veya siyasi derneklerin üyesi olmak yahut görev alarak, yerel seçimlerde veya milletvekili seçimlerinde aday olmak, gösterilere, mitinglere, yürüyüşlere faal bir biçimde katılmak’’ (Baykal, 1970: 33) olarak tanımlanmıştır. Ayata-Güneş (2015: 261)’e göre de ‘‘insanlarla ilişkiler, grup davranışları, sosyal etkinlik gerektiren bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Bunları ise, siyasal partinin üyesi olarak, bir pozisyonun aday’’ olarak belirtmektedir.

Kadınların siyasal alanda oy verme davranışında erkeklerle aralarında bariz farklılıklar görülmediği bilinmektedir. Kadınların siyasal katılımında tek engel teşkil eden aktif katılımdır. Aktif siyasal katılımda kadınların siyasal alanda karar mevkilerine adaylığı söz konusu olduğunda kadınlar için sorun oluşturmaktadır, aynı duruma erkekler aday olduğunda sorun oluşturmamaktadır. ‘‘Oy verme davranışını niteleyen pasif katılım bakımından kadınla erkek arasında önemli farklılıklar görülmemektedir. Asıl problem aktif katılımı ilgilidir’’ (Deniz, 2009: 76).

Türkiye’de kadınların parlamentoda temsili oranları dünya genelinde Uluslararası Parlamenterler Birliğinin 20019 verilerine göre Türkiye %17.4’ lük kadın milletvekili oranıyla dünya sıralamasında 192 ülke içinde 119. sırada görülmektedir. Ruanda %61. 3, İsveç %47. 3, Finlandiya %41.5, Fransa %39.7, İtalya %35.7, Almanya %30.9 olarak göstermektedir (16.01.2021<http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>).

Kadınlar politikada erkeklerle eşit oranda temsil edilememesi siyasal alanın erkeklerin alanı olarak görülmesinin nedenlerini Türkiye’de kadınların siyasette temsilini engelleyen faktörler başlığı altında değinilecektir.

3. BÖLÜM

3. TÜRKİYE’DE KADINLARIN SİYASETTE TEMSİLİ

Çalışmanın bu bölümünde dünya kadınlarının siyasal alanda eşit haklar elde etme süreci kısaca ele alınacaktır. Dünyada kadına ilk seçme ve seçilme hakkı tanıyan ülkeler, dünya parlamentosunda kadının yeri ve küresel ortalamaları (cinsiyete-bölgelere-uluslara göre dağılımı), kadın hakları ve kadın temsiliinde-uluslararası kadın çalışmaları ele alınarak değerlendirilecektir. Türkiye’de kadının siyasal temsili tarihsel gelişimi osmanlının son dönemlerinden günümüze değin incelenecektir. Türkiye’de kadınların parlamentoda temsil durumu ele alınarak değerlendirilecektir. Kadınların siyasette temsiliini etkileyen faktörler ele alınarak değerlendirilecektir.

3.1. Kadınların Siyasal Temsili

Bu başlıkta kadınlara eşit haklar verilmesi konusunda dünyada tarihsel gelişimi, kadın hakları ve kadın temsiliinde uluslararası kadın çalışmaları ve Türkiye’de tarihsel gelişimi dönemlere ayrılarak incelenecektir.

3.1.1. Dünyada Kadınların Siyasal Temsili

Batıda 1789 Fransız Devrimi’nin etkisiyle kadınının siyasal ve ekonomik alanda özgürlük ve eşit hak mücadelesi Fransa’da akabinde İngiltere’de başlamıştır. 20’inci yüzyılın başında da Avrupa, Amerika, Avusturalya ülkelerinde kadınların siyasal alanda oy ve vatandaşlık haklarını elde etmek için girişimde bulundukları görülmektedir (Altındal, 2007: 61).

Fransız Devriminden sonra dünyada kadın hakları mücadelesinden etkilenen tüm dünya kadınları, kadın hakları mücadelesine başlamıştır. Dünyada görülmeye başlanan sosyal, ekonomik, siyasal alanda yaşanan gelişimler neticesinde kadınlar hayatın içindeki yerini sorgulayarak kadın hareketini oluşturmuşlardır. Kadın toplumda yaşayan tüm insanlara vaat edilen eşitlik ve özgürlüğü yaşamlarında gerçekleştirmek için geleneksel yaşam kalıplarının değişimi çalışmalarını başlatmıştır (Gökçimen, 2008: 7). Dünyada başlayan eşit haklar mücadelesinin yankıları 20. yüzyılı buldu ancak bunca geçen iki yüzyıl gibi bir zaman neticesi “eşitlerden oluşan toplum vaadi”ni tam anlamıyla gerçekleştiremedi (Berktaş, 2004: 7).

Kadınların oy hakkı talepleri 19. yüzyıl süresince tartışılmıştır. Kadınların özgürlüğü konusunda “erkeklerle bağımlı varlıklar olduklarını düşünenler eşit oy hakkına şiddetle itiraz etmişlerdir” (Demir, 2002: 70). Öncelikle batı ülkelerinde başlayankadının toplumsal ve siyasal açılardan eşit duruma gelebilmesi için hem Avrupa ülkelerinde hem Amerika ülkesinde büyük mücadeleler yapılmıştır. 1867 tarihinde John Stuart Mill, İngiliz parlamentosuna bir önerge vererek kadınlara oy hakkının verilmesini istemiştir. Bu önerge 73 oyla kabul edilmiştir. Önergeyi kabul etmeyenler bu oya karşılık 194 ret oyu vererek John Stuart Mill’in kadınlara eşit oy hakkı verilmesi talebini geri çevirmişlerdir (2002: 70).

Nitekim kadınların bu yoğun çabalamaları neticesinde İngiltere otuz yaşının üstünde olan kadınlara 1918 yılında oy hakkını vermiştir. İngiltere çabalamaların sürmesiyle nitekim 1928 yılında kadınlara erkeklerle eşit şartlarda oy hakkı vermiştir (Öztürk, 2012: 9). Dünya kadınının toplumsal ve siyasal alanda eşit haklar mücadelesinde, kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması “son yüzyılın en önemli olaylarından biridir” (Demir, 2002: 70).

Dünyada sanayi devrimiyle hareketlenen değişimlerle kadın hakları konusunda gelişimlerin olduğu kadınların siyasal alanda erkeklerle eşit haklar talebini bazı ülkelerde tanınması aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3.1. Bazı Ülkelerde Kadınların Seçme, Seçilme ve Parlamenteoya İlk Giriş Tarihleri

Ülkeverildiği Yıl	Seçme Hakkının İlk görüldüğü Yıl	Kadının Kurullarda görüldüğü Yıl	Parlamenteoya Girilen Yıl
Yeni Zelanda	1893	1919	1933
Avustralya	1902	1802	1944
Finlandiya	1906	1906	1906
ABD	1920	1788	1924
Almanya	1918	1918	1919
Lüksemburg	1919	1919	1919
Türkiye	1930 (yerel seçimler için) 1934 (genel seçimleri için)	1930 1934	1935
Kanada	1917	1920	1921
İsveç	1971	1971	1971
Irak	1980	1980	1980

Kaynak: Interparliamentary Union (IU, 1992:10-12). (Aktaran Demir, 2002: 71).

Dünya kadınına ilk olarak oy hakkı tanıyan ülke Yeni Zelanda ülkesidir. Daha sonra Avustralya, Finlandiya, Amerika, Lüksemburg ve Türkiye’dir. Türk kadınına ilk önce 1930’ da yerel seçimlerde, 1934’te de genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. “Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi, tek aşamada gerçekleşmemiştir. Birçok ülkede genel anlamda seçme ve seçilme hakkı verilmesine rağmen bazı kısıtlamalar

getirilmiştir. İsveç, Türkiye, Yunanistan, Arjantin gibi ülkelerde kadınlara ilk önce yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanınmış, genel seçimlerde katılma hakkı ise daha sonra verilmiştir’’ (2002: 72- 73) .

Bu dönemde kadınların toplumsal ve siyasal haklarını elde etme çabaları, kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınmasını sağlamıştır. Görüldüğü gibi tarih boyunca kadınlara siyasal hakları ülkeden ülkeye farklı aralıklarla tanınmıştır. Dünyada kadınlara ilk seçme ve seçilme hakkını tanıyan ülkeleri aşağıdaki tablo göstermektedir.

3.1.2. Dünyada Kadına İlk Seçme ve Seçilme Hakkı Tanıyan Ülkeler

Dünyada kadınlara ilk olarak seçme ve seçilme hakkı tanınması 1893 yılında Yeni Zelanda olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3.2. Dünyada Kadına İlk Seçme ve Seçilme Hakkı Tanıyan Ülkeler

1893 Yeni Zelanda	1950 Hindistan
1902 Avustralya	1954 Kolombiya
1906 Finlandiya	1957 Malezya, Zimbabve
1913 Norveç	1962 Cezayir
1915 Danimarka	1963 İran, Fas
1917 Kanada	1964 Libya
1918 Avusturya, Almanya, Polanya, Rusya	1967 Ekvator
1919 Hollanda	1971 İsviçre
1920 Amerika Birleşik Devletleri	1972 Bangladeş
1921 İsveç	1974 Ürdün
1928 İngiltere, İrlanda	1976 Portekiz
1930 Güney Afrika	1989 Namibya
1931 İspanya	1990 Batı Samoa
1934 Türkiye	1993 Kazakistan, Moldova
1944 Fransa	2005 Kuveyt
1947 Arjantin, Japonya, Meksika, Pakistan	2006 Birleşik Arap Emirlikleri
1949 Çin	2011 Suudi Arabistan

Kaynak: (infoplease, 2017)

Türk kadını dünyada seçme ve seçilme hakkı tanınan ilk ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkemizde kadınlarının 3.4.1930 yerel seçimlerinde, 5.12.1934 milletvekili genel seçimlerde seçme ve seçilme haklarını pek çok batı ülkesinden evvel elde etmiştir. Osmanlının son dönemlerinde, Osmanlı kadınlarının batıda başlayan kadınların hak mücadelesinden etkilenecek kurdukları cemiyetlerle seslerini duyurmuşlardır. Kadınlar siyasal haklarını elde ettikleri 1934 yılından önceki dönemde de siyasetin içinde yer almışlardır. Kurdukları cemiyetlerde faaliyetlerde ve girişimlerde bulunmuşlardır. ‘‘1923

yılında, Halk Fırkası henüz Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adını taşımaktayken, Kadınlar Halk Fırkası adıyla bir örgüt kurulmuştur” (Deniz, 2009: 139).

3.1.3. Dünya Parlamentosunda Kadının Yeri

19. yüzyıldan bugüne geldiğimizde kadınların, siyasal hayatta konumlarını görmek için en yüksek karar alma organı olan parlamentolarda temsil oranlarına bakıldığında; dünya parlamentolarında kadının cinsiyetlere göre, bölgelere göre ve uluslara göre ortalamaları Parlamentolar Arası Birlik (IPU) 2019 verilerinde kadın temsiliyetinin istenilen durumda olmadığı görülmektedir. Parlamentolar Arası Birlik (IPU), kadın parlamenterler küresel ortalamalar cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.3. Küresel Ortalamalar-Cinsiyete Göre Dağılımı

Küresel Ortalama-Cinsiyete Göre Dağılımı			
	Alt Meclis ve Tek Meclis	Üst Meclis	Tüm Meclis
Toplam Milletvekilleri	38.679	7.447	46.126
Cinsiyet Dağılımı	38.679	7.447	46.126
Erkek	38.798	5.616	34.414
Kadın	9.881	1.831	11.712
Kadınların Yüzdesi	% 25,5	24.60%	25.40%

Kaynak: UnionParliamentary (Parlamentolar Arası Birlik) (2019)

Parlamentolar Arası Birlik’in (IPU) 1 ekim 2020 itibarıyla “Parlamentolarda Kadın Temsili- Küresel Ortalama- Cinsiyetlere Göre; ulusal parlamentolardaki temsili” raporu verilerine göre, parlamentoda alt oda ve tek kamara (alt meclisler-tek meclisli) %25,5 kadın temsil oranını, üst bölme (üst meclis) %24.6 kadın temsil oranı, tüm odalar (tüm meclis) %25.4 kadın temsil oranında olduğu görülmektedir. IPU’ nun verilerine göre kadınların ulusal parlamentolarda temsiliinde önceki yıllara göre artışlar olduğu görülmektedir. Parlamentolar Arası Birlik’in (IPU), kadın parlamenterler bölgesel ortalamalar cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.4. Bölgesel Ortalamalar-Cinsiyete Göre Dağılımı

Bölgesel Ortalamalar- Cinsiyete Göre Dağılımı			
Bölgeler	Alt Meclis ve Tek Meclis	Üst Meclis	Tüm Meclis
Amerika	32.00%	% 32,2	32.20%
Avrupa	30.40%	% 29,5	%30,2
Sahra	25.10%	% 23,8	% 24. 9
Asya	20.80%	17.90%	20.40%
Orta Doğu	19.30%	11.10%	17.70%
Pasifik	17.70%	% 43,8	% 20,5

Kaynak: UnionParliamentary (Parlamentolar Arası Birlik) (2019)

Parlamentolar Arası Birlik (IPU) 2019 ‘‘Parlamentolarda Kadın Temsili- Küresel Ortalama-Bölgelere Göre’’ raporu verilerine göre dünya geneli bölgesel olarak 6 bölgeye ayrılmış kadınların parlamentoda alt meclis-tek meclis, üst meclis ve tüm meclis temsil oranları verilmiştir. Amerika kıtası (32.0) parlamentolarda kadın oranı, diğer bölgelerdenen yüksek seviyede göstermektedir. Avrupa bölgesi (30.4) parlamentolarda kadın oranı bölgelere göre ikinci sırada göstermektedir. Sahra bölgesi ülkelerinin (%25.1) parlamentolarda kadın oranı bölgelere göre üçüncü sırada görülmektedir. Asya bölgesi ise (%20.8) parlamentolarda kadın oranıyla dördüncü sırada olduğu görülmektedir. Orta Doğu (%19.3) ve Pasifik bölgesi ise (%17.7) oranı ile listenin altlarında görülmektedir.

Parlamentolar Arası Birlik’in (IPU), kadın parlamenterler ulusal ortalamalar cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki tabloda ilk on ülke ve Türkiye’nin uluslara göre ortalaması yer almaktadır. (IPU) Dünya kadın parlamenterler uluslara göre ortalaması verilerinin tamamı ekte sunulmuştur.

Tablo 3.5. Dünya Kadın Parlamenter-Uluslara Göre Ortalama

	Ülkeler	Seçimler	Koltuklar	Kadın	Kadın %
1	Ruanda	2018	80	49	61.3
2	Küba	2018	605	322	53.2
3	Bolivya	2014	130	69	53.1
4	Meksika	2018	500	241	48.2
5	İsveç	2018	349	165	47.3
6	Grenada	2018	15	7	46.7
7	Namibya	2014	104	48	46.2
8	Kostarika	2018	57	26	45.6
9	Nigaragua	2016	92	41	44.6
10	Güney Afrika	2014	393	168	42.7
115	Zambiya	2016	167	30	18.8
116	Kıbrıs	2016	56	10	17.9
116	Gabon	2018	134	24	17.9
118	Jamaika	2016	63	11	17.5
119	Türkiye	2018	596	104	17.4
120	Moğolistan	2016	76	13	17.1

Kaynak:UnionParliamentary (Parlamentolar Arası Birlik) (2019)

Uluslararası Parlamenterler Birliğinin 2019 yılı ‘‘Parlamentoda Kadın Temsili- Ulusal’’ sınıflandırma raporu verilerine göre, Türkiye (%17.4) kadın parlamenter oranı 192 ülke arasında 119. sırada olduğu görülmektedir.² Ulusal sınıflandırma verilerine göre Ruanda (%61.3) oranı ilk sırada yer almaktadır. Ruanda ülkesi kadın kotası uygulaması olan

² Bakınız. Ek. 2

lkelerdendir. Kadın kotası uygulamasının kadınları parlamentolarda temsilini artırdığını söylemek mümkündür.

19. yüzyılda başlayan kadın hakları hareketi tarihsel sürecine baktığımızda kadının toplumsal ve siyasal haklar elde etme çabalarının, dünya kadınlarının hayatlarında önemli dönüşümler değişimler sağladığı görülmektedir. Gelişen zaman içinde kadınların toplumsal ve siyasal alana katılımları, kadın hakları konusu uluslararası düzeyde ele alınmış ve bugün halen uluslararası düzeyde ele alınarak çalışmalara devam edilmektedir.

3.1.4. Kadın Hakları ve Kadın Temsilinde Uluslararası Kadın alışmaları

19. yüzyılda başlayan kadınların toplumsal ve siyasal alanda erkeklerle eşit hak mücadelesi, 20. yüzyılda hemen hemen tüm dünya ülkesi kadınlarına seçme ve seçilme hakkı tanımlanmasını sağlanmıştır. Dünya kadınları yaşadıkları toplum içinde eşit haklar mücadelesinde 20. yüzyılda önemli kazanımlar elde etmiştir (Berktaş, 2004: 8). Kadın hakları uluslararası alışmaları, BM bünyesinde kadınların siyasal alanda temsilinin artırılması ve kadına karşı her türlü ayrımcılıkların önlenebilmesi, kadın/erkek eşitliğinin sağlanması için ye lkelerin katılmasıyla çalışmalar başlatılmıştır. BM’lerin, bu sürecin başından beri katkısı olmuştur, mücadeleci kadınların çabalarını cevapsız bırakmamıştır (Kader, 2017: 10). Kadınların 1900’lerde başladığı eşit haklar mücadelesi pek çok dünya kadınına harekete geçirmiştir. Kadınlar, uluslararası işbirliğiyle elde ettikleri tecrübeleriyle 1945 yılında kurulan BM’lerin kuruluş toplantısında ve hükümet delegasyonlarında kadın sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımını sağlamışlardır (Ka-der: 2017).

1967’de BM ‘Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın nlenmesi Deklarasyonu’nu (DEDAW) kabul etmiştir (lger. E.G, 2015; 36-37). 1948’de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1946’da Kadının Statüsü Komisyonu (KSK) kurulmuştur. 1950’de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi imzalanmıştır. 1952’de BM’ler ‘‘Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme’’ ile kadın hakları için oldukça mühim bir aşama oluşturmuşlardır. Sözleşmenin ilk üç maddesi şöyledir:

Madde 1-Kadınlar, hiçbir ayrım gözetilmeksizin erkeklerle eşit koşullar altında bütün seçimlerde oy kullanmaya sahip olacaklardır.

Madde 2-Kadınlar hiçbir ayırım gözetilmeksizin erkeklerle eşit koşullar altında ulusal yasalarca kurulmuş ve halk tarafından seçilen tüm kamu organlarına seçilme hakkına sahiptirler.

Madde3-Kadınların, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, erkeklerle eşit koşullar altında ulusal yasalar uyarınca kurulmuş bütün kamu görevlerinde yer almaları ve kamu görevlerini yerine getirme hakları vardır (BM, 1952). Bu sözleşmeyi imzalayan devletler hakları kabul ederek yerine getirmede ve uygulamada yükümlüdür (Altındal, 2007: 61).

BM'ler 1975 yılını "Uluslararası Kadın Yılı" olduğunu ilan ederek Meksika'da Dünya Kadın Konferansı kararını almıştır. Uluslararası Kadın Yılı ilanı sonrasında Uluslararası Kadın On Yılı olarak değişimle kadın konularında önemli çalışmalara başlamışlardır (Ülger, 2015: 36-37). Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi kadınların siyasal alanda temsil oranının artırılması kadınların güçlenmesi ve ilerlemesine yönelik uluslar arası düzeyde kadın konferansları yapılmaktadır.

Dünya kadınının mücadelesi sonucunda 1979'da, BM'ler bünyesinde Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), üyesi devletlerin imzasına açıldı. Uluslararası düzeyde kadın hakları konusunda özel uygulamalar, önlemler yaptırılması gerekli bulunduğu kabul edilerek "kadınların insan hakları" kavramı, uluslararası düzeyde yer aldı (Berktaş, 2004: 9).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin İhtiyari Protokolü 30 Temmuz 2002 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylanmış 02 Ağustos 2002 tarihli resmi gazetede yayınlanmıştır. Gerekli prosedürün tamamlanarak ilgili belgelerin 29 Ekim 2002'de BM'lere verilmesiyle birlikte Türkiye bu tarihten itibaren dünyada CEDAW İhtiyari Protokolü'ne taraf olan 48. ülke konumuna gelmiştir (Deniz, 2009: 70).

Türk Sanayici ve İşadamları Derneği'nin (TÜSİAD) 2000 yılında yayınlamış olduğu "Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset" raporu; uluslararası düzeyde kadın/erkek eşitliği sağlanması politikaları gelişim aşamalarını şu şekilde sıralamaktadır.

- Kadın-erkek eşitliğinin yasal güvence altına alınması, 1945-1962
- BM- Kadının Statüsü Komisyonu'nun kuruluşu, 1946

- Kadınların Siyasal Hakları Sözleşmesinin kabulü, 1952
- Meksika Dünya Kadın Konferansı ve Eylem Planı, 1975
- Kadın haklarının kapsamlı ele alınışı-Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı, 1975-1985
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin (CEDAW), 1979 (Türkiye 1985’ de imzaladı)
- Kopenhag Dünya Kadın Konferansı ve Eylem Planı, 1980
- Nairobi Dünya Kadın Konferansı-ileriye Dönük Stratejiler, 1985
- Pekin Eylem Planı, 1995
- Eylem planını gerçekleştirme ve geliştirmeyi izleme, 1995-2000
- BM özel oturumu: Pekin+5/Kadın 2000 değerlendirmesi ve Eylem Planı, New York,Haziran 2000 (Tusiad, 2000: 230).

Kadın haklarının gelişiminde BM uluslararası çalışmalarda etkili olduğunu söylemek mümkündür. BM’ler öncülüğünde uluslararası düzeyde gerçekleştiren küresel kadın çalışmalarında, kadın sorunlarını ele alınarak ve kadın erkek eşitliği oluşturulması yönünde çalışmalar yer almaktadır.

Tüm dünya kadınlarının toplumsal ve siyasal yaşamda karşılaştıkları sorunlarının çözümü noktasında küresel kadın çalışmaları başlamıştır. BM’ler kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik küresel kadın çalışmalarında önemli etkisinin olduğu görülmektedir. BM’lerin CEDAW’a dayanarak sağlamış olduğu meşruluk ile hukuki çerçevenin oldukça önemli etkisi olmuştur. Kadın çalışmalarının kurumsal çatısı olan BM’ler, toplumsal alanda, siyasal alanda kadınların sorunları kurulduğu 1945 yılından beri gündemindeydi, ilerleyen zamanlarda gelişmeler gösterdi (Sancar, 2013: 64).

Kadınların siyasal yaşamda karşılaştıkları zorluklar dünya kadınının ortak sorunudur. BM uluslararası kadın erkek eşitliği sağlamaya yönelik toplantılar düzenlemektedir. Bu çerçevede yapılan toplantılara kadın dernekleri, sivil toplum örgütleri katılım sağlayarak kadın hakları konusunda uluslararası düzeyde belgeler, sözleşmeler ile kadın sorunlarını çözümünü gerçekleştirmek için düzenlenen konferanslarda küresel kadın çalışmaları yapmaktadırlar. Küresel kadın çalışmalarının yapıldığı ilk toplantı:

1. Dünya Kadın Konferansı Meksika 1975: Dünyanın farklı yerlerinden farklı kültürlerinden gelen kadınlar ‘BM’ler platformunda ortak sorunlarını konuşarak tartışarak, devletler konferans bildirgesiyle kadın sorununun toplumsal bir sorun teşkil ettiğini kabul ederek kadınları toplumsal ve siyasal alanda güçlendirilmesi konusunda yapılmakta olan çalışmalarla beraber bakış açısında dönüşümler olması gerekliliğinin belirtmişlerdir. Konferansta ‘Kadın On Yılı’ ilan edilmiştir aynı zamanda ‘Dünya Eylem Planı’ onaylanmıştır ve burada yer alan üç hedeften birisi “Eşit Haklar” dır. Eylem planında yer alan dokuz faaliyet alanından biri ise “siyasal katılım” dır. Kadınların yaşadıkları sorunların çözümü noktasında üye devletlere gerekli olan uygulamaların oluşturulması, kadının toplumsal yaşamda ‘eşitlik/eşitsizliğin’ tespit edilmesi hazırlanan kararlar arasındadır (Dinçer, 2014: 18-19). Dünya Eylem Planında yer alan dokuz faaliyet alanı:

- i. Uluslararası işbirliği ve barış
- ii. Siyasal Katılım
- iii. Eğitim
- iv. İstihdam
- v. Sağlık
- vi. Beslenme
- vii. Aile
- viii. Nüfus
- ix. Konut ve diğer toplumsal sorunlar.

BM’ye üye tüm devletlere kadın sorunlarına çözüm üretmeye yönelik ilk defa yapılan bir çağrıdır (2014: 19). Uluslararası kadın çalışmalarının yapıldığı 1. Dünya Kadın Konferansında “Eşit siyasal katılım tanımı: Eşit siyasal katılımı, seçilmiş ya da atanmış bütün siyasal alanlarda ve kamu politikalarının oluşturulması süreçlerine katılan ve karar veren her düzey kamu görevinde eşitlik olarak tanımlıyor. Hükümetleri, 1975-1985 kadın on yılında, atanmış ya da seçilmiş her düzey kamu görevlerinde kadın sayısını artırmak üzere hedef belirlemek, strateji ve gerçekleştirme takvimi oluşturmak üzere sorumlu tutuyor” şeklinde tanımlanmaktadır (Tusiad, 2000: 231).

2. Dünya Kadın Konferansı Kopenhag 1980: Kadının durumunun değerlendirilmesinin yapıldığı bu konferansta, kadının konumunun gelişiminin ağır gittiği kanaatine varılmıştır. Konferans sonucu bir eylem planı hazırlama gerekliliği duyulmuştur (Dinçer, 2014: 19).

3. Dünya Kadın Konferansı Nairobi 1985: Kadınlar adına yapılan küresel kadın toplantılarının değerlendirildiği ve hedeflerin belirlendiği bu toplantıda belirlenen hedeflere varılamaması üzerine “Nairobi Stratejileri” olarak yeni bir yaklaşım hazırlanarak kabul edilmiştir (2014). Konferansın sonucunda gelişmelerin yeterli bulunmamasından dolayı kadınlar adına geleceğe yönelik önlemlerin alınması konusunda üç unsur belirlemiştir. Bunlardan birisi de “siyasi katılım ve karar almada eşitlik” olmaktadır. (Çadır, 2011: 26). Diğer ikisi de “eşitlik için yasal adımlar” ve “eşit sosyal katılım” dır (Dinçer, 2014: 20).

4. Dünya Kadın Konferansı Pekin 1995: Bir ‘taahhütler konferansı’ olarak hazırlanan Kadın Konferansı’na 189 ülke ve ülkelerini temsil eden 17.000 delegenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Kadınların şartlarının iyileştirmesi yönünde yapılan küresel kadın çalışmaları kadın haklarının bir insan hakkı olduğunu onaylayarak bu doğrultuda kadının sosyal hayatta, ekonomik hayatlarının ve siyasal hayatlarının gelişmesini sağlayıcı yönde önemli kararlar alınmaktadır. “Pekin Bildirgesi ve Eylem Platformu” bunlardandır. ‘Pekin Bildirgesi’ ülkeleri kadınların ilerlemesi ve ‘kadın erkek eşitliği’ nin gelişimini ‘Eylem Platformu’ ise kadınların, özel/kamusal hayata eşit katılımı önünde yer alan engelleri aşmanın, kadınların siyasal karar alma pozisyonlarında ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla ortadan kaldırılabileceği dile getirilmektedir (Dinçer, 2014: 21-22). “1990 yıllarında gelişerek güçlenen küresel kadın hareketlerinin temellerini CEDAW ile ‘Pekin Eylem Planı’ oluşturmaktadır. Bunun “Kadının İnsan Hakları’nın evrensel ve ortak bir değeri olarak savunulan kadınların haklarının siyaseti olarak tanımlanayabilmekteyiz” (Sancar-Üşür, 2013: 63).

Kadının Kalkınmadaki Rolü Özel İhtisas Komisyonu Raporunda (2018) “Ülkemizin, Pekin 4. Dünya Kadın Konferansı’nda 2000 yılına kadar kadın okuryazarlığını %100’e çıkarmayı hedeflediği belirtilmektedir. 2017 yılı erkek okuryazarlık oranı %98,2, iken kadın okuryazarlık oranı %91 olarak gerçekleştiği” belirtilmektedir (19.01.2022 <https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2020/04/KadininKalkinmadakiRoluOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf> s-15).

Pekin Eylem Platformu/Eylem Planı 1995: Kadın hakları adına oldukça önemli olan kadının toplumsal alanda, siyasal alanda ilerlemesi, güçlendirilmesi, kadın erkek eşitliği sağlanması hedeflenmiştir. Bu belgede ‘kadın haklarının insan hakları olduğu’ vurgulanmaktadır (Dinçer, 2014: 22-23). Nairobi Stratejileri’nde 2000 yılına değin gerçekleştirilmesi için belirlenen hedeflere ulaşılmamasından dolayı Pekin Konferansı, Eylem Platformu’nda öncelikli ve aciliyet taşıyan 12 alan:

1. Kadınların hayatını zorlaştıran, devamlı artan yoksulluk yükü,
2. Eğitim ve öğretimdeki eşitsizlikler ve yetersizlikler, bunlara erişimdeki eşitsizlikler,
3. Sağlık ve bağlantılı hizmetlerdeki eşitsizlikler ve yetersizlikler, bunlara bağlı eşitsizlik,
4. Kadına yönelik şiddet,
5. Silahlı veya diğer türden çatışmaların, yabancı işgali altında yaşayanlar dahil olmak üzere kadınlar üzerindeki etkileri,
6. Ekonomik yapılarda ve politikalarda, üretime yönelik her türlü faaliyette ve kaynaklara ulaşmada eşitsizlik,
7. Yetki ve karar almanın bütün düzeylerde paylaşılmasında kadınla erkek arasındaki eşitsizlik,
8. Kadının ilerlemesini sağlayacak mekanizmaların yetersizliği,
9. Kadının insan haklarına saygı eksikliği, bu hakların yaygınlaştırılması ve korunmasında yetersizlik,
10. Kadının klişeleştirilmesi ve özellikle medya olmak üzere kadının bütün iletişim sistemlerine katılımında ve erişiminde eşitsizlik,
11. Doğal kaynakların yönetiminde ve çevrenin korunmasında toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler,
12. Kız çocuklarına karşı ayrımcılık ve kız çocuklarının haklarının ihlali.

New York, Pekin+5 Toplantısı Kararları, Haziran 2000: 1995 yılında Pekin’de yapılan toplantıda ‘Pekin Bildirgesi ve Eylem Platformu’ belgelerinin dünya ölçeğinde değerlendirilerek, geleceğe yönelik girişimlerin ele alınarak gerçekleştirilmiştir (Dinçer, 2014: 60). Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu, küresel kadın çalışmaların 5 yılda bir yapılan toplantılarda değerlendirmektedir. Bu bağlamda ayrıca; ‘‘Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Uluslararası Çalışma Örgütü(ILO), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü(OECD), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı(AGİK) gibi kuruluşlar sözleşmelerin, kararların, önerilerinin Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planını, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planını ve Pekin Deklarasyonunun iç hukukta’’ uygulanılması doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir (Gökçimen, 2008: 31-32).

Uluslararası küresel kadın çalışmalarında kadının ilerlemesini sağlamak, geleceğe dönük kadının durumunu iyileştirici konuların ele alındığı çalışmaların yapıldığı ve kadının siyasal katılımında, dünya parlamentolarında temsiline baktığımızda yeterli olmasa da ilerlemeler olduğu gözlemlenmektedir. ‘‘Küresel kadın hareketinin yarattığı evrensel kadın hakları söylemi tek tek hükümetlere kadın haklarına yönelik hak ihlalleriyle mücadele etmeleri için meşruluk sağladı ve birçok ülke çok yeterli olmasa da bu doğrultuda önemli yasal ve politik reformlar yaptılar’’ (Sancar Üşür, 2013: 64).

Özetle uluslararası yapılan kadın çalışmalarıyla ‘‘uluslararası belgelerle insan hakları kavramının kadınlar açısından hem hukuki hem de uygulamada güçlendirilerek pekiştirilmesinin önü açılmıştır’’ (Öztürk, 2012: 15). Dolayısıyla toplumların zaman içinde gelişmesiyle kadınların toplumsal ve siyasal alana katılımını sağlamıştır. Geçmiş yıllardan günümüze bakıldığında hemen hemen her kültürde kadınların durumu geçmiş dönemlerden daha farklı, daha iyi durumdadır. Ancak toplumsal ve siyasal alanlarda genel olarak erkek egemen yapılanmanın olduğu, siyasetin erkek işi olarak görüldü gözlemlenmektedir (Deniz, 2002: 6-7).

Çalışmamızın temel konusu, kadınların siyasal alanda, erkeklerle eşit oranda temsilinin olamadığıdır. Bu duruma sebep olan pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler tezimizin ilerleyen kısmında ‘‘Türkiye’de Kadın Temsilin Engellenen Faktörler’’ başlığı altında ele alınmaktadır.

3.2. Türkiye’de Kadının Siyasal Temsili

Türkiye’de oluşan kadınların eşitlik mücadelesinin, Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde, Osmanlı kadınlarının başlattıkları kadın hareketinin, kadınların siyasal temsiliinde yasal düzenlemelerle, seçme ve seçilme hakkının tanımlanmasının tarihsel gelişimi, Osmanlı Dönemi, Meşrutiyet Dönemi, Cumhuriyet Dönemi ve günümüze değin ele alınarak, Türkiye’de kadının parlamentoda temsili değerlendirilecektir.

3.2.1. Osmanlı Dönemi

Osmanlının son dönemlerinde, 1789 Fransız Devrimiyle batıda başlayan kadın hareketi Osmanlı toplumunu etkisine almıştır. 19. yüzyıllarda Osmanlı kadınları modernleşmenin etkisiyle kadın hareketini başlatmışlardır. Kadın hareketi, Tanzimat Dönemi (1839-1876), II. Meşrutiyet Dönemi (1908) ve Cumhuriyet Dönemi ve günümüz değerlendirilecektir.

3.2.1.1. Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemi

Tanzimat döneminde Osmanlı toplumunda oluşan modernleşme tarihimizde ‘‘Tanzimat-ı Hayriye’’ olarak tanınmaktadır. Bu dönemde batılılaşmanın etkisiyle Osmanlı toplumunda sosyal ve siyasal yaşamda değişimler ‘‘garplılaşma hareketinin başlangıcı sayılmıştır’’ (Turhan, 2016: 125). Tanzimat döneminde Osmanlı toplumunda oluşan modernleşme sürecinde toplumsal alanda ve siyasal alanda değişim ve dönüşümler görülmeye başlanmıştır.

Tanzimat dönemi modernleşme sürecinde, dünyada başlayan kadın hareketinin etkisiyle Osmanlı kadının toplumsal konumunun değişimi için kadın hareketi başlamıştır. Osmanlı kadının toplumsal ve siyasal alandaki konumunun değişimi ve eşit haklar elde etme mücadelesini ‘‘Osmanlı Devleti ricali ve aydın kesim ailelerine mensup, eğitilmiş kadınlar yapmışlardır’’ (Özen, 1990: 14).

Tanzimat döneminde oluşan modernleşme sürecinde Osmanlı kadının yaşamında kayda değer gelişmelerin başladığı ayrı bir renge büründüğü görülmektedir. Osmanlı kadının yaşamında görülen bu renk değişikliği yalnızca modada, günlük yaşamlarında, tüketim biçimlerinin farklılaşmasında, yabancı dil öğrenmelerinde ya da piyano çalmaları gibi yeni zevklerden ibaret olarak görülmemesi gerekmektedir (Ortaylı, 2016: 283).

Osmanlı kadınları batılılaşmanın etkisiyle öncelikle, toplumsal yaşamın içinde biçimlenmeye başlayan değişimlerle dernekler, cemiyetler, vakıflar kurarak eğitim, öğretim, siyaset, hukuk alanlarında seslerini duyurmuşlar, hem hayır amaçlı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Osmanlı toplumunda hayır kurumlarının çoğunluğu sarayın varlıklı kadınları tarafından kurulmuştur. Hemen hemen bir çoğu 18. yüzyılda yapılan okullar, imarethaneler, vakıflar, kütüphaneler ve çeşmeler bunlardandır. İstanbul'da çoğunluğu 18. yüzyıl da yaptırılan 69 okulun kurucularının kadın olduğu bilinmektedir (Altındal, 1991: 94).

Ömer Çaha “Sivil Kadın” adlı eserinde, Osmanlıda tanınmış yazar, şair, hattat birçok kadının olduğunu ve çok sayıda eserler bıraktığını belirtmiştir. Eserinde, “Afet İnan’ın kaydettiğine göre kadınlar 1583-1871 tarihleri arasında İstanbul’da 6, Tarsus’ta 1, Bağdat’ta da 3 kütüphane oluşturmuşlardır. Kadınlar sadece İstanbul’da 69 mektep, 13 adet de medrese yaptırmışlardır” (2018: 89).

Osmanlı toplumunda başlayan değişimlerle, kadınların eğitim ve öğretim alanına en önemli yatırımları yaptıkları görülmektedir. Kadınların eğitimi, kadın konularına eğilen yayınların çıkmasını sağlamıştır. 1868 tarihinde Osmanlı’da ilk defa yayımlanmış olan “Terakki” gazetesi kadın konularına oldukça yoğun bir şekilde eğilerek, 1888 yılında da “Muhaderat” isminde kadın eki yayınlamıştır (Çaha, 2018: 97). Kadın haklarının konuşulmasının zor olduğu dönemde “Terakki” gazetesi kadın sorunlarına değinerek, kadınların gönderdiği yazıları yayınlamış ve kadın haklarını savunabilmiştir. Örneğin: “Üç hanım imzalı bir yazıda, vapurlarda kadınlara ayrılan yerlerin kötülüğünden yakınıldıktan sonra, kadınlar tarafından ödenen vapur ücretlerinin erkeklerinkinin aynı olduğuna göre bu hor görülmenin nedeni sorulmaktadır (Altındal, 1991: 104).

Tanzimat döneminde kadınlar için önemli gelişmelerinden biri çıkarılan arazi kanunuyla, kadınlara miras yoluyla mülkiyet hakkı verilmesidir. Eğitim öğretim alanında da, 1858 yılında ilk kız Rüştıyesi (ortaokul dengi) açılmış olmasıdır. Diğerleri de 1869 yılında kızlar için kız sanat okuluyla, 1874 yılında da kız öğretmen okullarının açılmış olmasıdır (Altındal, 1991: 103). Ayrıca kadınlar için diğer önemli gelişmelerden biri de 1881 yılında Sicil-i Nüfus Nizanamesi’yle, Osmanlıda evlilik kurumunun resmiyet kazanmasıdır (Çağa, 2018: 94).

Tanzimat döneminde kız çocukları için okullar açılmıştır. Eğitim ve öğretim alanında yapılan değişiklikler bu dönemin en önemli gelişmelerindendir. Eğitim kadının gerek aile içinde gerek toplum içinde konumlarını etkilemiştir. Bu dönemde eğitim ve öğretim alanında yapılan değişikliklerden en önemlileri ise yeni açılmış olan çeşitli meslek okullarından, var olanların en çok öğretmen okullarının düzenlenmesinden ayrı ilk tedrisat kanunu ile kızlar için ortaokul, lise, yüksek öğrenime katılmalarının sağlanmasıdır. Tanzimat dönemine gelinceye değin ise ancak pek azı bir oranla erkeklerle beraber sübyan (ilkokul) okullarına devam etmekteydiler (Turhan, 2016: 143).

Tanzimat döneminde Osmanlı toplumunda olan değişimler, Osmanlı ailesinde görülmeye başlandı. Osmanlı ailesindeki kadınlar toplumsal yaşamın içine girerek öncelikle eğitim öğretim görerek öğretmen oldu ve zamanla toplumsal yaşamın diğer dallarında yer almasıyla beraber ailelerdeki ekonomik rollerde değişimlerin başladığı görülmektedir (Ortaylı, 2008: 42).

Tanzimat döneminde kadınların kamusal alanda çalışmaya başladığı görülmektedir. İlk kadın öğretmenin ataması 1873 yılında yapılmıştır. Kamusal alanda, bir okul töreninde ilk kez bir kadın konuşma yapmıştır. Okullara kadın yönetici ataması da 1883 yılında yapılmıştır. Bu dönem kamusal alanda kadınların ilk olarak yer aldığını göstermektedir (Çağa, 2018: 98). Bu dönemde başlayan modernleşme ve demokratikleşme süreçlerinde, I. ve II. Meşrutiyetle Osmanlı toplumunda değişimler, dönüşümler ve yenilikler getirmiştir. “1839 Tanzimat Fermanıyla başlayarak yenilenen yapılanmanın, kısmen özgürlükçü yeni bir siyasi yapılanmayı getirme durumunda ki 1876 Anayasasıyla hız kazandırılmıştır” (Üste, 2017: 105).

1876 Kanuni Esasi kabul edilmiştir. Siyasal hakların ülkemizde gündeme gelmesi 1876 Kanunu Esasi kabul edildikten sonra olmuştur. Ancak ülkemizde parlamentolu hayat kesintiye uğrayınca 1908 yılına değin askıya alınmıştır. II. Meşrutiyet sonrasında siyasal partiler seçimlere katılmışlardır. Fakat sınırlı olan oy uygulaması Cumhuriyetle yönetimde tedricen ortadan kaldırılmıştır. Oy kullanma hakkı yalnızca 1877 yılında ‘emlak sahibi’ olan erkeklere, 1908 yılında da belli bir miktar üzeri vergi ödeyen erkeklere verilmiştir. 1923 yılında tüm ekonomik sınırlar kaldırılmıştır (Yaraman, 2015: 60).

Kadın hareketinin bir özgürlük ve eşitlik hareketi olarak dünyada yaşanan dönüşümlerinin, Osmanlı toplumunda etkisi 1900’lü yıllarda ortaya çıkmıştır. Toplumda

yaşanan birçok değişimlerle beraber, II. Meşrutiyet'te özgürlük ideali etkisini göstermiş ve kadınların giderek özgürleşmesi, bireyselleşmesi başlamıştır. Böylece bu dönemin toplumsal yapısının içinde bulunan kadınların her yönde değişmesi ve farklılaşması görülmeye başlamıştır. Kadınlar içinde yaşadıkları toplumu, toplumdaki yerlerini erkeğe göre sorgulamışlardır. Toplum yapısının getirdiği yaşam şartlarının kısıtlılığını, erkeğe göre toplumda kendi konumu sorgulamışlardır. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik için birlikte mücadeleyi yürüterek önemli çalışmalarda bulunmuşlardır. Böylelikle kadınlar hem aile hayatında, hem toplumsal hayattaki ilişki ağlarında, dahası çalışma hayatları, hemde siyaset alanında yeniden yapılması gereken düzenlemeye gidilmesinin gerekli olduğuna dikkat çekmişlerdir. Dolayısıyla toplumsal hayatın bütün yönleri ile bağı olabilecek kadın inkılabının gerçekleştirilmesini istemişlerdir (Gökçimen, 2008: 9).

Kadınların bir araya geldiği cemiyet toplantılarıyla, kadının sosyal alandaki konumunun değiştiği görülmektedir. Eğitim ve öğretim alanında, kız çocukların okutulması, kız öğretmen okulları, ebelik ve sanayi mekteplerinin açılması gerçekleştirilmiştir. Eğitimli kadınların çıkarttıkları dergiler, gazeteler aracılığıyla Osmanlı kadınının toplumda konumunun değişmesi yönünde gelişmelerin olduğu görülmektedir. "Tanzimat döneminin getirdiği sosyo-kültürel değişim hiç değilse üst ve orta tabaka kadınının toplumsal hayata girişini hazırlayan altın bir dönem olmuştur" (Ortaylı, 2016: 284).

Tanzimat döneminin getirdiği gelişmelerle kadınların hayatına yansıyan değişim ve dönüşümlerle kadınlar toplumsal hayatta görünür olmaya başlamışlardır. Kadın erkek arasındaki eşitsizliği dile getirmişlerdir. 19. yüzyıllar da dünyada gelişen kadın hareketi osmanlı kadınların hayatında olumlu gelişmeler getirmiştir. Eğitim eşitliği kadının konumunu değiştirmiştir, kadınının güçlendiğini, toplumsal hayatta daha etkin olarak katılım sağladıkları görülmektedir. Görülüşü gibi, "19. yüzyılın ikinci yarısı kadınların siyasal toplumlaşmasında bakımından oldukça önemli bir dönüşümün ilk belirtilerini içermektedir" (Yaraman, 2015: 59).

3.1.1.2. II. Meşrutiyet Dönemi (1908)

II. Meşrutiyet döneminde kadınların iş hayatında, eğitim hayatında yer almalarıyla toplum içinde çalışan kadınların ve okumuş kadınların görünürlüğü artmıştır. Bu dönemde kadınların siyasal hayata katılımında, kadın ve siyaset ilişkisinde oldukça anlamlı gelişmeler olmuştur Yaraman (2015:61). 1913-1914 yılında İstanbul'da ilk kız lisesi 'İstanbul İnas

(Kız) Sultanisi' adı ile açılmıştır. 1915 yılında ise İstanbul Üniversitesi 'Dârülfünun'da kadınlara haftanın dört günü düzenli bir şekilde konferansların verilmiştir. Kızlar için aynı yılda "İnas Dârülfunun" adıyla üniversite kurulmuştur (Gökçimen, 2008: 10). İstanbul Üniversitesi'nde "ilkın konferanslarla başlayan bu teşebbüs, gördüğü rağbet üzerine idadi ve Darümuallimattan çıkan kızların da devam edebileceği, kadınlara mahsus bir Darülfünun açılması şeklinde tahakkuk ediyor" diyerek açıklamaktadır (Turhan, 2016: 143). Ayrıca "1917'de Sıhhiye Nezareti, kadınların da doktorluk yapabileceğine dair karar verince, Tıp Fakültelerine devam etmeleri ve Darülfünunda muhtelit tedrisat yapılması lehinde gazetelerde yazıldığını ve bundan öncesi devirlerde kadınların ancak ebe, hastabakıcı daha sonra da muallim olabiliyorlardı" şeklinde açıklamaktadır (2016: 143). Kadınların eğitim alanında erkeklerle eşit düzeye gelmeleri, oldukça önemli bir gelişmedir.

II. Meşrutiyet'te kadınlar eğitim hayatında ve iş hayatında görünmeye başlayarak, önemli çalışmalarla değişimlere adım atmışlardır. Bu değişimde kadınların kamusal alana katılımları kurdukları hayır amaçlı derneklerin etkisiyle olmuştur. Osmanlı kadınları, kurdukları derneklerle bir araya gelerek sosyalleşmeye başlamışlardır. Tekeli "Doruk noktasına II. Meşrutiyet döneminde, 1098'de, kadınların kurdukları çok sayıda dernek ve çıkardıkları çok sayıda yayımla ulaşan, Osmanlı toplumunda kadınların, özellikle aile içinde, zevcelik ve annelik rolleriyle sınırlandırılmalarını eleştiren ve eğitim, çalışma, toplum hayatına katılma talepleriyle ortaya çıkan güçlü bir kadın hareketi vardı" (Tekeli, 2015: 28).

II. Meşrutiyet dönemi kadınların açısından pek çok değişik evreler göstermektedir. Bu dönemde bir yönden eğitim öğretim görmüş olan kadınlar meslek yaşamına yönelirken, diğer yönden taassuptan kurtulabilme gayreti göstermektedirler (Gökçimen, 2008: 11). Osmanlıda kadınlar "bu devirde ise memuriyet hayatına atılmış, Umumi Harp esnasında askere giden erkeklerin yerlerini almaya başlamışlardır. Böylece memur olan kadınların peçeleri kalkmış, çarşafı elbiseye yakın şekil almıştır. Bu hareket, maarif sahasında başlayıp içtimai hayata akseden yeniliklerin şüphesiz en mühimidir" (Turhan, 2016: 143).

Osmanlı döneminde kadınlar çıkardıkları dergiler aracılığıyla siyasal hak talebinde bulunmuşlardır. II. meşrutiyet ilan edilmesinden sonra kadın hakları ile ilgili fikirlerini dergilerde yayımlamışlardır. Bu dergilerden 1908 tarihinde çıkardıkları Demet Dergisinde ilk defa siyasi konulardan söz edilerek siyasal konular üzerine makaleler yayımlanmıştır. 1913 tarihinde yayımlanan Kadınlar Dünyası bu dergilerden farklı olarak Osmanlı kadınlarının siyasal haklarını savunmaları amacıyla kurdukları Osmanlı Müdafaa-i Hukuk

Nisvan Cemiyetinin yayınıdır (Gökçimen, 2008: 13). Böylece, Kadınlar Dünyası dergisini yayınlayan bu cemiyetin, 1913’de ilk kez Müslüman kadınlar işe alınabilsin amacıyla, protesto eylemi düzenlediği görülmüştür (Tekeli: 2017).

TBMM’de gündem dışı yaptığı konuşmasında Hotar, ‘‘I. Meşrutiyetle başlayan II. Meşrutiyetle büyük bir ivme kazanan kadınların siyasal hak mücadelesinin, kadın hareketini Cumhuriyet’e taşıdığını’’ (Hotar, 2003: 8) dile getirmektedir.

II. Meşrutiyet döneminde, kadın haklarını gündemine taşıyan ve kadınların haklarını savunan Osmanlı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kadınlar için önemlidir. Bu cemiyetin önemli olması 1921’de kadınların eşit siyasal haklar talebini gündeme getirmiş olmasındandır. Siyasal partilerden, İttihat ve Terakki Cemiyeti, kadınların seslerini duyurabilmeleri için kadınlar şubesini açmıştır. Bu cemiyet, ‘‘Teâli-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti’’ ile ‘‘Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti’’ni kadınlar için kurmuştur (Gökçimen, 2008: 15-17).

Osmanlının son dönemlerinde başlayan kadın hareketi Tanzimat döneminde Osmanlı kadınının mücadeleleri sonucunda kamusal alana girebilme imkanını sağlamıştır. II. Meşrutiyet dönemi kadın haklarının ele alınarak konuşulduğu, gazete ve dergilerde kadın sorunlarının, kadın konularının ele alındığı bir dönem olmuştur. Cemiyetlerin aracılığı ile çalışma yaşamına katılan kadınlar II. Meşrutiyet döneminde mücadelelerine devam etmiştir. Cemiyetlerde aktif siyaset yapan örnek kadınlar olmuştur (Yaraman, 2015: 61).

3.2.1.3. Milli Mücadele Dönemi

Osmanlı kadınının durumu Milli Mücadele döneminde daha da yükselmiştir. Bu dönemde erkeklerin askere alınması dolayısıyla onların görevlerini devralan kadınlar, ayrıca dernek ve basın kanalıyla bilinçlendirme faaliyetleri yürütmüştür. Bunun yanı sıra I. Dünya Savaşı ile başlayan ve Kurtuluş Savaşı ile devam eden süreçte erkeklerle birlikte kadınlar dacephede görev almışlardır (Gökçimen, 2008: 16-17). Kadınlar milli mücadelede, kurtuluş savaşında erkeklerle cephede yer almışlardır, işgalcilere karşı mitingler düzenlemişlerdir, kadınların haklarını elde etmelerinde etkisi olmuştur. ‘‘Kuşkusuz, yeni devletin kuruluşu sırasında yöneticiler tarafından farklı toplum kesimlerinden kadınların Kurtuluş Savaşı’na cephe gerisinde yaptıkları hizmetlerin görmezlikten gelinmesi zordu’’ (Tekeli, 2015: 29).

Osmanlı döneminde Osmanlı kadınlarının çok önemli adımlar attığı görülmektedir. ” Bu dönemde ki gelişmelerin, Batı ülkelerindeki gelişmeler kadar etkisi olmasa da özellikle dönemin şartları göz önüne alındığında oldukça mühim adımlar atıldığı söylenebilir. Yukarıda anlatılan bu dönemdeki gelişmelerin, Osmanlı döneminin, kadın hakları yönünde çabalaması ve hiçbir etkinlik yapılamamış olduğunu savunan fikirlerin ne denli yanlış bir fikir olduğunu göstermektedir’’ (Altındal, 2007: 78).

Osmanlının son dönemlerinde Osmanlı kadınlarının başlattığı kadın hareketinin kurdukları derneklerle eşit hak talepleri, Cumhuriyet döneminde kadınların siyasal temsilinde önemli katkıları olduğunu söylemek mümkündür. Osmanlı Kadın dernekleri Tekeli (2015: 29)’ye göre ’’yüzyıl başının kadın hareketinin Cumhuriyet’le köprüsünü kuran’’ olduğunu dile getirmiştir.

Kadınlar, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’nda erkeklerle beraber cephede yer alarak oldukça önemli görevlerle vatan savunmasında bulunmuşlardır. Tanzimat’la başlayan modernleşme sürecinde, kadınların eşitlik mücadelesinin, II. Meşrutiyet döneminde kadının kamusal alanda yer almasını sağladığı görülmektedir.

Osmanlı döneminde başlayan modernleşme sürecini İlber Ortaylı ‘‘İmparatorluğun En Uzun Yılı’’ eserinde şöyle açıklamaktadır:

“Osmanlı modernleşmesi otokratik bir modernleşmedir, iç ve dış gelişmeler, hayatın son kırk yılında imparatorluğu bu otokratik modernleşmeden anayasal bir monarşiye kadar sürükledi, imparatorluk genç Cumhuriyete parlamento, siyasal parti kadroları, basın gibi siyasal kurumları miras bıraktı. Cumhuriyetin tabibleri, fen adamları, hukukçu, tarihçi ve filologları son devrin Osmanlı aydın kadrolarından çıktı. Cumhuriyet ilk anda eğitim sistemini, üniversiteyi, yönetim örgütünü, mali sistemini imparatorluktan miras aldı. Cumhuriyet devrimcileri bir ortaçağ toplumuyla değil, son asrın modernleşme sancıları ile geçirilen imparatorluğun kalıntısı bir toplumla yola çıktılar. Cumhuriyetin radikalizmini kamçılayan öğelerden biri de yeterince radikal olmayan Osmanlı modernleşmesidir. Bugünkü Türkiye’nin siyasal-sosyal kurumlarındaki sağlamlık ve zaafın bilinmesi, son devir Osmanlı modernleşme tarihini iyi anlamakla mümkündür. 19. Yüzyıl bütün Osmanlı camiasının en hareketli, en sancılı, yorucu, uzun bir asırdır; geleceği hazırlayan en önemli olaylar ve kurumlar bu asrın tarihini oluşturur’’ (Ortaylı, 2016: 37).

3.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Osmanlı döneminde başlayan kadınların eşit haklar konusunda çabaları, Cumhuriyet döneminde kadınların haklarının tanınmasında etkili olmuştur. ‘‘Türkiye’de yakın dönemde büyük bir canlanma ve güçlenme dönemi yaşamakta olan kadın hakları hareketi, Osmanlı dönemi kadın hareketinin mirasçısı ve erken Cumhuriyet dönemi ulusal kadın hakları aile politikaları ile şekillenen toplumsal yapıların bir ürünüdür’’ (Sancar-Üşür, 2008: 217).

29 Ekim 1923’de Cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyet ilan edildiğinde kadının durumunu (Gökçimen,2008: 18-19) şöyle ifade etmektedir:

1.İstanbul’da aydın Türk kadını düşman istilasını protesto eden mitinglerde söz sahibi olmuş veaktif bir rol oynamıştır.

2. İstanbul Üniversitesi’nde kız öğrencilerin erkeklerle beraber okuyabileceğinin kararı alınmıştır.

3. I. Dünya Savaşı’nda bir takım zorunluluklar nedeniyle iş hayatına atılan kadınların sayısı artmıştır.

4.Hayır kuruluşlarında ve Kızılay teşkilatında aktif çalışmışlardır.

5. Anadolu’nun diğer büyük ve küçük şehirlerinde kız okulları ve kadın öğretmen sayısı artmıştır.

6. Bağımsızlık Savaşı’nda doğrudan vatan müdafasına iştirak etmişlerdir.

7. Öğretim gören kızların çeşitli mesleklerde yetişme gayretleri ve uğraşmaları söz konusudur.

Cumhuriyet’in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, konuşmalarında kadın ve erkeğin birlikte adım atmasıyla toplumların ilerleyip yükselebileceğinin önemini beyan etmiştir.

II. Meşrutiyet kadınların toplumsal yaşamda çalışmaları ve Milli Mücadele döneminde cephede vatan savunmasına bulunmalarının akabinde 1923’de Nezihe Muhittin başkanlığında ‘‘Kadınlar Halk Fırkası’’ adıyla parti kurmuşlardır.’’Kadın Halk Fırkasının kuruluşu ile ilgili dilekçeye yanıt verilmemiştir. Bunun nedeni olarak siyasal hakları verilmemiş olan kadınların parti kuramayacakları kendilerine iletilmiştir. Çünkü 1925’te

kabul edilen seçim kanuna göre her erkek Türk seçme ve seçilme hakkına sahipti” (Gökçimen, 2008: 20).

1926 yılında Medeni Kanun kabul edildi.Yeni Medeni Kanuna göre birey ve aile, kanunun esas temel unsurudur (Ortaylı, 2008: 42). Kabul edilen Medeni Kanun ile kadınlaraileri seviyede medeni haklar verildiği görülmektedir. Bu kanunla çok eşlilik yasaklanmıştır. Boşanmaların ise yargı kararı ile olması, kadın erkek şahitliğinin eşit olması ve mirastan kadın erkek eşitpay alması kabul edilmiştir (Ülger, E. G., 2015: 31). Kızlarda evlilik yaşı 18 yaşını doldurmuş olmak koşulu gerektiriyordu (Gökçimen, 2008: 19).

1935’te, “Türk kadınlarının artık erkeklerle eşit haklara sahip oldukları için” o sırada varlığını sürdüren kadın hareketini başlatan Türk Kadınlar Birli’ğini kapatarak tabandaki bağımsız kadın hareketine son verdi” (Tekeli, 2015: 28-29). Böylelikle “kendileriyle ilgili kazanımlara hiç katkısı bulunmayan, dolayısıyla bunları bir bağışla elde eden Türk kadınları fikri, resmi tarihin söylemine girmiş” dir (Yaraman, 2015: 74). Türkiye’de kadınlara haklarının tepeden inme verildiği resmi söylemini Tekeli “kadınların tarihi, ezilmeye direnmelerinin ve haklarını kazanma mücadelelerinin tarihidir” şeklinde dile getirmiştir (Tekeli: 2007).

Kadınlara Cumhuriyet dönemine geçişle tanınan haklarla ”kadınların aile içindeki ve kamusal alandaki sınırlı hayatları, Cumhuriyet’le birlikte özgürleşmiştir” (Deniz, 2009: 141) . Bu bağlamda ”kadın hareketi Cumhuriyet’in kurulmasından bu yana yaşanan tarihsel süreçte belli kazançlar elde etmiştir. Yasal düzeyde birçok kadın hakları tanınmış” (Çağatay ve Soysal, 2015: 300) dır.

3.2.2.1. Türkiye’ de kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması

Türk Kadınına 1930 yılında birçok batı ülkesinden önce belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmıştır. 3.4.1930 yılında kadınlar ilk defa, Belediye Kanunuyla belediye seçimleri için sandığa giderek oylarını kullandılar. Yerel seçimlerle, belediye seçimlerine girerek, ilk defa meclis üyesi seçilmişlerdir. Belediye seçimlerinde meclise Latife Bekir, Rana Sani Yaver, Refika Hulisi Behçet ve Safiye Hanım seçilerek girmiştir. Nakiye Elgün daha sonra daimi encümen olarak meclise girmiştir. 1930’da ülkemiz kadınları verilen mücadelelerinin ilk basamağına belediye meclis üyesi seçilerek adım atmışlardır. 1933 yılında da Köy Kanunun 20. ve 25. Maddelerinde yapılan değişiklikle köylerde muhtar ve ihtiyar heyetine seçilme hakkı tanınmıştır. Bu hakkın tanınlanmasıyla Gül Esin Hanım,

1933'te Aydın'ımızın Çine ilçesi Karpuzlu Mahallesi Demirdere köyü muhtarlığı seçimlerine 500 kişinin katıldığı sekiz aday arasında tek kadın aday olarak girerek Türkiye'nin ilk seçilme hakkını kazanan kadın muhtarı olmuştur.

Türelî-Çağlar'da bu bağlamda görüşlerini, ‘‘Cumhuriyet ilanıyla birlikte benimsenen laik ve demokratik yapı, kadının eğitim, ekonomik ve siyasal alanlarda var olmalarını desteklemiştir. 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla kadınların eğitimde erkeklerle eşit olmalarını sağlamıştır. 1925’de Kılık Kıyafet Kanunu ve 1926’da Medeni Kanunla kadınların hakları verilerek toplumsal statülerinde değişim yaşanmıştır. Kadınlar siyasal haklarını ilk olarak 1930 yılında elde etmişlerdir. Bu yılda kadınlar Belediye Kanunuyla yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkına kavuşmuşlardır. 1933’de Köy Kanunu değiştirilerek kadınlara muhtar olabilmesi ile ihtiyar heyetine seçilebilmesi sağlanmıştır. 1934 yılında da kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesi oldukça önemlidir’’ şeklinde açıklamaktadır (2010: 20-21).

Görüldüğü gibi Türkiye’de kadınlara öncelikli olarak yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 3 Nisan 1930’da kadınlar ilk kez yerel seçimlerde belediye meclis üyeliği, 1933’te mahalle muhtarı ve ihtiyar heyetine katılımı sağlanmıştır. Böylece Türkiye’de kadınlar ilk kez aktif siyasette yerel seçimlerde seçilerek temsil edilmiştir. 5 Aralık 1934’de Teşkilat-ı Esasiye Kanununun, 10. ve 11. maddeleri: ‘‘22 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçmek hakkına haizdir.’’; ‘‘30 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçilebilir’’ şeklinde yeniden düzenlenmiştir (Yaraman, 2015: 69).

3.2.2.2. Türkiye’de ilk kadın milletvekilinin seçilmesi

Türkiye’de kadınlara seçme ve seçilme hakkı 5 Aralık 1934 yılında verilmiştir. Kadına seçme ve seçilme hakkını tanıyan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda değişiklik yapılmasını öngören Malatya Milletvekili İsmet İnönü ile birlikte 191 Milletvekilinin teklifi ile 5 Aralık 1934 yılında kabul edilmiştir (Gökçimen, 2008: 22). Türkiye’de kadınların TBMM’ne girebilmeleri için yapılan yasal değişikliklerle kadınların parlamentoya girmeleri sağlanmıştır.

‘‘Mecliste yapılan oylamada 317 milletvekilinin 258’i olumlu, 53’ü çekimser, 6’ının boşoy olarak kabul edilmesi bunun hiç bir olumsuz oyun olmaması ve değişikliğe muhalefetin olmadığı anlamında değildir. Bu yasal eşitliği gerek rejimin vitrini olarak, gerek

kadın muhalefetini bastırmak anlamında kullanmak Meclis'te makyavelist ve belki zorunlu bir consensus oluşturabilmiştir'' olarak açıklamaktadır (Yaraman, 2015: 69).

Türkiye'de kadınlara siyasal alanda eşit haklar verilmesi batı ülkelerinde kadınların başlattığı kadın hareketinin etkisinin sonucuyla verilmemiştir. Türkiye'de kadınlara siyasal hakların verilmesi daha çok Cumhuriyet'çi elitler tarafından modernleşme planının gereği olarak yukarıdan aşağıya doğru gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de medeni kanunun kabul edilmesiyle kadınların konumunda yapılan değişikliklerin bir devamı olarak kadınların siyasal alanda oy hakkı gündem oluşturmuştur (Demir, 2002: 79).

3.2.2.3. Türkiye Büyük Millet Meclisi ilk seçilen kadın milletvekilleri

1934 yılında Türkiye'de kadın seçme ve seçilme hakkının tanınmasıyla, oldukça önemli kazanımlar elde etmiştir. 1935 yılı genel seçimlerinde kadınlar ilk defa seçilerek parlamentoya girmiştir ve oy kullanmaları sağlanmıştır. 1935 genel seçimleriyle TBMM'de ilk kez giren 18 kadın milletvekili aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3.6. TBMM İlk Kadın Milletvekilleri

Adı ve Soyadı	İli
Mebrure GÖNENÇ	Afyonkarahisar
Satı (Hatı) ÇIRPAN	Ankara
Türkan ÖRS BAŞTUĞ	Antalya
Sebiha Gökçül ERBAY	Balıkesir
Şekibe İNSEL	Bursa
Hatice ÖZGENER	Çankırı
Huriye ÖNİZ BAHA	Diyarbakır
Fatma MEMİK	Edirne
Nakiye ELGÜN	Erzurum
Fakihe ÖYMEN	İstanbul
Benal Nevzat İŞTAR ARIMAN	İzmir
Ferruh GÜPGÜP	Kayseri
Bahire Bediz MOROVA AYDİLEK	Konya
Mihri PEKTAŞ	Malatya
Meliha ULAŞ	Samsun
Esmâ NAYMAN	Seyhan
Saliha GÖRKEY	Sivas
Seniha HIZAL	Trabzon

Kaynak: <https://ysk.gov.tr>

1935 genel seçimlerinde ilk defa seçilerek parlamentoya giren kadın milletvekillerinin içinde Osmanlı dönemi kadınlarının başlattığı kadın hareketinin içinden sadece Nakiye Elgün'nün yer almadığı görülmektedir. "1935 genel seçimlerinde milletvekili olarak "görevlendirilen" onsekiz kadının Osmanlı döneminden beri süregelen

kadın mücadelesinde yer alan isimleri içermediği görülmektedir. Bu saptamaya uymayan tek milletvekili Nakiye Elgün olarak değerlendirilebilir” şeklinde ifade etmektedir (Yaraman, 2015: 71). Yaraman burada kadın milletvekilleri için “görevlendirilen” deme sebebini, Zaman gazetesinde 18 Aralık 1934’de çıkan habere göre; ‘‘Seçilecek umum mebus adedinin yüzde beşi kadın azadan mürekkep olacaktır. Bu takdirde mecliste on sekiz tane kadın saylav bulunacak demektir’’ seçimlerden önce kadın milletvekili sayılarının belirlenmesini ‘üstü örtük kota’ olduğunu dile getirmektedir (2015: 72).

1948 yılında BM Genel Kurulu, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ilan etmiştir. Ülkemiz İnsan Hakları Sözleşmesini 1949 yılında imzalamıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin oldukça önemi olan açılımı cinsiyetevurgu yapmasıdır. Beyanname, içinde olan tüm haklardan, insanların yararlanmasını öngörmektedir. Böylelikle bu dönemin içinde uluslararası düzeyde kadının ve kadınların hakları artık tartışılarak, eşitsizliğin giderilebilmesi amacıyla çalışmaların yapılmasına başlanılmıştır (Ülger, 2015: 34).

1950 yılında Mülfide İlhan Mersin’de belediye başkanı seçilmiştir. Kadınlara ilk olarak 1930 yılında belediye seçimlerine seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. İlk kadın belediye başkanı bu hakkın tanınmasından 20 yıl sonra seçilmiştir (Bozkurt ve Bozkurt, 2014: 71).

1950’li yıllara gelindiğinde kadınların siyasal alanda görünürlüğü ve parlamentoda temsilinde azalmalar görülmektedir. Aytunç Altındal ‘‘Türkiye’de Kadın’’ adlı eserinde, 1950-1971 yılları arası kadın parlamenterlerin sayısının azalmış olmasını, kadınların siyasetin dışında tutulmasına ve bu durumun neredeyse kesin bir kural haline getirilmiş olmasından kaynaklandığını belirtmiştir (Altındal, 1991: 137). Ayrıca eserinde 1950-1960’lı yıllarda kadınların siyasal alanda hiçbir etkinliklerinin olmadığını ve buna nedeni olarak da, Kadın Hakları konusunun, özünde bir saptırmaya uğratıldığını ifade etmektedir (1991: 141).

1960-1970 yıllarını genelleme yaparak değerlendiren Yaraman, toplumun içinde gittikçe keskinleşmekte olan bir siyasal kutuplaşma görüldüğünü ve buna paralel olarak, özellikle seçim dönemlerinde hem ülkemiz hem ideoloji ölçüsünde birlik ve beraberlik söylemleriyle kadınlık durumlarının, ikincil konuma bırakıldığı gözlemlenmektedir. Sonuç olarak kadınların ne iktidarın ne de muhalefetin içerisinde siyasette kadın temsili gibi konularını ülke gündemine alamamışlardır (Yaraman, 2015: 137). 1975 yılında BM’lerin Kadın Yılı’nın ilan edilmesiyle kadın hakları konusu hareketlenmiştir. Kadınlar bu dönemi

kadınların sorunlarından daha çok, özellikle sağa karşı sol ideolojiyi besleyen gösteriler yapmışlardır vekendi ideolojilerine sahip çıkmışlardır. Bu dönemlerde Behice Boran gibi ünlü aktivist kadınlar görmek mümkündür (Deniz, 2009: 166).

1965 genel seçimlerinde kadın milletvekili oranında, Milli bakiye sistemi sonucunda küçük artışlar örnek oluşturmuştur. İlk kadın siyasal parti genel başkanı Behice Boran olmuştur. Nermin Neftçi de Millet Meclisi başkan yardımcılığı görevine seçilen ilk kadın milletvekili olmuştur (Yaraman, 2015: 76-77).

1966 yılında ‘‘eşit değerde iş için kadın ve erkek işçiler arasında ücret eşitliğini sağlayan 1951 tarihli 100 sayılı ILO sözleşmesi onaylandı’’ ve 1971 yılında da Türkiye’nin ‘‘ilk kadın bakanı’’ olarak ‘‘Türkan Akyol’’ atanmıştır (Çağa, 2018: 466).

1980’de kadın erkek eşitliğinin sağlanması yönünde ‘‘1 Mart 1980 tarihinde Birleşmiş Milletlerin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)’’ üyesi olan ülkelere imzaya açılmıştır. Türkiye bu sözleşmeyi 1985 yılında onaylayarak, ülkemizde 19 Ocak 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmeyi onaylayan devletler; CEDAW Sözleşmesinin 18. Maddesinde, onaylayan devletlerin dörder yıl arayla ülkelerinin durum sonuçlarını raporunu CEDAW Komitesine sunmak zorunluluğunu taşımaktadır (Gökçimen, 2008: 31). 1982 Anayasası 90. Maddesi ‘‘Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır’’ ifadesinde uluslararası düzeydeki sözleşmeler için CEDAW dahil hak ve özgürlükleri ilgilendiren bütün sözleşmeler kanunlardan üstün kabul edilmektedir (Ülger, 2015: 39).

1980 yıllarında önemli bir gelişme, Üniversitelerde kadın sorunlarının araştırılması ve araştırma merkezlerinin kurulması sağlanmıştır. Üniversitelerde akademik anlamda kadın sorunları üzerine tartışmalara başlanmıştır (Ülger, 2015: 39). Ayrıca Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)’ün yayınladığı, ‘‘Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi’’yle kadınların toplumsal yerinin, ekonomik durumunun ve siyasal yerinin nasıl olması gerektiği konusu üzerine toplumsal bilincin nasıl oluşturulacağını, üniversitelere önemli bir görev olarak yüklemiştir (Ülger: 2015: 39).

1980’li yılların sonrasında ise kadınlar ataerkil yapının neden olduğu sorunlarına çözüm oluşturmak amacıyla kadın çalışmalarına sivil toplum örgütleriyle, yayınlar

aracılığıyla devam etmişlerdir (Deniz, 2009: 178). Özellikle günümüz Türkiye'sinde bu sorumluluğu üstlenen kadın temelli örgütler ve dernekler toplumsal duyarlılığı ve toplumsal bilinci artırmaya çalışmaktadırlar (Üçer, 2011: 48). Kadınlar azimle, kararlar, inançla haklarını savunabilmektedirler (Negiz, 2008: 228).

1985 yılında "5. Yıllık Kalkınma Planında" ilk defa kadın politikaları belirlerlenmiştir. 1987 yılında da "Devlet Planlama Teşkilatı'nda Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu" (Çağa, 2018: 466) kurulmuştur.

1990'da ülkemizde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) kurulmuştur. Ülkemizin imzaladığı bu sözleşme, kadın haklarından sorumlu bir Devlet Bakanlığı'nın ve Genel Müdürlüğü'nün kurulmasını ve bir çokuluslararası düzeyde projenin finansmanı sağlanmıştır. Uluslararası düzeyde yapılan bu işbirliği kadın çalışmalarının en önemli göstergelerindendir. Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) tarafından sağlanan bu finans destekleri kadınların hakları konusunun kamuoyunda gündem oluşturması yönünde oldukça önemli bir etki sağlamıştır. Kadının karşılaşmakta olduğu hak ihlalleri doğrultusunda çabalamaya çalışan kadın örgütleri, ülke düzeyinde politik kurumlardan destek alamadıklarında, bu desteği uluslararası düzeyde çalışmalar yapan kurumlardan sağlamaktadır. Böylelikle bu anlaşmalar yerel ve küresel anlaşmada önemli bir örnek oluşturmaktadır (Sancar, 2008: 274-275).

1990'lı yıllarda kamuda ilk defa kadınlara vali ve kaymakam olmaları sağlanmıştır. 1991'de ilk kadın vali Lale Aytaman Muğla iline atanmıştır. 1992'de de ilk defa üç kadın kaymakam ataması yapılmıştır. 1993'de Türkiye'nin ilk kadın Başbakanı Tansu Çiller olmuştur (Deniz, 2009: 186). Tansu Çiller'in başbakan seçilmesi Türkiye'nin ilk kadın başbakanı sıfatını kazanması ulusal ve uluslararası kamuoyunda Türkiye ve kadın hakları gündemini oluşturmuştur (Yaraman, 2021: 84).

1995 yılında, "Pekin'de 189 ülkenin yer aldığı uluslararası 4. Kadın Konferansına katılan ülkemiz taahhütleri çekincesiz olarak kabul etmiştir. Bu konferansa katılan ülkemiz 1996 yılında, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce, konferansta kabul edilen eylem ve taahhütler çerçevesinde ulusal eylem planını hazırlamıştır. Bu bağlamda "Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün, gönüllü kadın kuruluşlarının katılımı ile kadın sorunlarının yoğun olduğu; eğitim, sağlık, hukuk, istihdam alanlarında komisyon oluşturmuştur" (Çağa: 2018: 471). 2000 yılında da ülkemiz, "Kadın 2000:21. Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet

Eşitliği, Kalkınma ve Barış konulu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Özel oturumuna katıldı” (2018: 475).

2004 yılında (Kadem: 2021), Anayasanın 10. ve 90. Maddeleri değiştirilerek “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür” hükmü eklenmiştir (23.11.2021<https://kadem.org.tr/kadnlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>).

2009 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun amacı, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak çalışmalar yapmaktır. KSGM ile TBMM’inde 18 ihtisas komisyonundan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu bunlardan biridir (Demir, 2015: 46).

Daha öncede belirtildiği gibi 1975 yılının Birleşmiş Milletlerce Kadın Yılı ilan edilmesiyle 1975-1985 arası Kadın On Yılı döneminden sonra ülkemizde 1990 yıllarından sonra kadın hareketi ivme kazanmıştır. Tansu Çiller önce parti genel başkanı sonra da Türkiye’nin ilk kadın başbakanı olmuştur (Deniz, 2007:6). Ayrıca bu dönemlerde Tansu Çiller Dışişleri Bakanı, Işıl Saygın Türkiye’nin ilk kadın Çevre Bakanı ve ilk kadın Turizm Bakanı, Meral Akşener İçişleri Bakanı, İmren Aykut Çalışma Bakanı görevlerinde bulunmuşlardır. Bu bağlamda ulusal siyasette 1935-2011 dönemleri arası kadın temsil oranına bakıldığında 1935 genel seçimlerinden itibaren 1995 yıllarından sonra az biraz artış görülsede ancak 2007 genel seçimlerinden sonra kadın milletvekili oranının %9,1’e gelebildiği aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3.7. TBMM Milletvekilleri- Sayısı ve Oranı

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek	Temsil Oranı (%)	Kadın	Temsil Oranı %
1935	399	381	95,5	18	4,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1943	455	439	96,5	16	3,5
1946	465	456	98,1	9	1,9
1950	487	484	99,4	3	0,6
1954	541	537	99,3	4	0,7
1957	610	602	98,7	8	1,3
1961	450	447	99,3	3	0,7
1965	450	442	98,2	8	1,8
1969	450	445	98,9	5	1,1
1973	450	444	8,7	6	1,3
1977	450	446	99,1	4	0,9

Tablo 3.7. TBMM Milletvekilleri- Sayısı ve Oranı (devamı)

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek	Temsil Oranı (%)	Kadın	Temsil Oranı %
1983	399	387	97,0	12	3,0
1987	450	444	98,7	6	1,3
1991	450	442	98,2	8	1,8
1995	550	537	97,6	13	2,4
1999	550	527	95,8	23	4,2
2002	550	526	95,6	24	4,4
2007	550	500	90,9	50	9,1
2011	550	471	85,6	79	14,4

Kaynak: TÜİK, Milletvekili Genel Seçimleri, 1923-2011

Türk Parlamentosunda 1935’den 2011 yılına kadar yer alan kadın temsili oranlarına baktığımızda tabloda, 1935 kadın temsil oranı %4,5 dir. Bu oranın ilk defa 2007 genel seçimlerinde en yüksek %9.1 oranında olduğu görülmektedir. Türkiye’de ilk kez 2007 genel seçimlerinde ulaşılan bu oran oldukça önemli bir gelişmedir. ”Bu oran da arzulanan düzeyde bir artış olmamasına rağmen, olumlu bir gelişme olarak görmek mümkündür” (Deniz, 2009: 144). Türkiye’de 2011 genel seçimlerinde kadın temsil oranı %14,4 olduğu görülmektedir. Türkiye parlamentosunda 1935’ten 2011’e değin kadın temsili oranlarına baktığımızda, son yıllarda olumlu bir artış olduğu görülmektedir. Türkiye kadın milletvekili 2011 yılı dünya geneli ortalamasına bakıldığında ise istenilen düzeye gelemediği görülmektedir.

3.2.2.4. Türkiye kadın milletvekili dünya geneli ortalaması

Kadınlar 18. yüzyıldan beri mücadele ederek seçme ve seçilme hakkını elde etmişler ulusal ve yerel siyasette görünmeye başlamışlardır. Parlamentolar Arası Birlik’in (IPU) 2011 dünya kadın parlamenter verilerine baktığımızda, Türkiye’nin 79 kadın parlamenter %14,4 temsil oranıyla sonlara doğru olduğu görülmektedir, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.8. Ükelere Göre Milletvekili Sayısı-Kadın Milletvekili Sayısı ve Oranı

Ülke	Seçim yılı	Toplam milletvekili sayısı	Kadın milletvekili sayısı	(%)
İsveç	2010	349	156	44,7
Finlandiya	2011	200	85	42,5
Hollanda	2010	150	61	40,7
İzlanda	2009	63	25	39,7
Norveç	2009	169	67	39,6
Danimarka	2011	179	70	39,1
Belçika	2010	150	57	38,0
İspanya	2011	350	126	36,0
Almanya	2009	620	204	32,9
Slovenya	2011	90	29	32,2
Makedonya	2011	123	38	30,9
Portekiz	2011	230	66	28,7

Tablo 3.8. Ülkelere Göre Milletvekili Sayısı-Kadın Milletvekili Sayısı ve Oranı (devamı)

Ülke	Seçim yılı	Toplam milletvekili sayısı	Kadın milletvekili sayısı	(%)
İsviçre	2011	200	57	28,5
Avusturya	2008	183	51	27,9
Lüksemburg	2009	60	15	25,0
Lihtenştayn	2009	25	6	24,0
Hırvatistan	2011	151	36	23,8
Polonya	2011	460	109	23,7
Letonya	2011	100	23	23,0
Birleşik Krallık	2010	650	145	22,3
Çek Cumhuriyeti	2010	200	44	22,0
Sırbistan	2008	250	55	22,0
İtalya	2008	630	136	21,6
Bulgaristan	2009	240	50	20,8
Estonya	2011	101	20	19,8
Litvanya	2008	141	27	19,1
Fransa	2007	577	109	18,9
Yunanistan	2009	300	56	18,7
Slovakya	2010	150	24	16,0
Arnavutluk	2009	140	22	15,7
İrlanda	2011	166	25	15,1
Türkiye	2011	550	79	14,4
Karada	2009	81	10 1	2,3
Romanya	2008	330	37	11,2
Kıbrıs	2011	56	6	10,7
Macaristan	2010	386	34	8,8
Malta	2008	69	6	8,7

Kaynak: TUIK, Milletvekili Genel Seçimler, 1923-2011

Dünya Parlamentolarının geneline baktığımızda kadın parlamenterlerin erkeklere göre oranının düşük olduğu görülmektedir. Türkiye 2011 genel seçimlerinde 550 milletvekili, 79 kadın milletvekili (%14,4) oranı ile dünya ortalamasında sonlara doğru olduğu görülmektedir. Türkiye’ de kadınların siyasal haklarını bir çok batılı ülkelere evvel elde etmesine rağmen dünya genelinde yeterince temsil edilemediği görülmektedir. Dünya genelinde kadınların parlamentoda temsil oranının istenilen ortalamalara gelememiş olduğu görülmektedir. 2013 yılında Dünya Ekonomik Forumu’nun raporuna göre kadın erkek eşitliğinde Türkiye 135 ülke arasında 123. sırada, 2014 itibariyle de parlamentolar arasında kadın temsiline de 101. sırada yer almaktadır (Yaraman, 2015: 87).

2013 yılında (Kadem: 2021), kadın milletvekillerinin başörtüsü ile TBMM’de girişlerinde engel olan yasaklar kaldırılmış ve dört başörtülü kadın milletvekili TBMM’ne girmiştir (23.11.2021<https://kadem.org.tr/kadnlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>). Yılmaz (2015), ‘Farklı kadın kimliklerinin meclisteki temsiliyetini yok sayarak 2013 yılına kadar geçiktirilmiştir. Dolayısıyla, farklı kesimlerden, kimliklerden kadınları siyasal partiler

tarfindan aday gösterilmesi demokrasinin gelişmesi ve kadın haklarının güçlenmesi için son derece önemlidir” (Yılmaz, 2015: 1).

2013-2018 yılları arasında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), “kadınlar için daha çok ve iyi işler: Türkiye’ de İnsana Yakışır İş İçin Kadınların Güçlendirilmesi Projesi” Türkiye Ofisi ile birlikte kadınların iş yaşamında güçlendirilmesi projesi hayata geçirilmiştir (İŞKUR, 2020: 73).

2020-2022 Geleceğin insan yakışır İşleri Yaklaşımının “Cinsiyet Odağında” Destekleme Projesi: Cinsiyet eşitliği odağında ve geleceğin iyi işleri yaklaşımında istihdam, istihdam edilebilirlik ve girişimciliğin desteklenmesi ile Bakanlığın politika yapma ve uygulama kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla IPA 2 (Katılım Öncesi Yardım Aracı) “İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politika Sektörel Operasyonel Programı 2014-2020 (EESP SOP)” çerçevesinde geliştirilen “Cinsiyet Eşitliği Odağında Geleceğin İnsana Yakışır İşleri Yaklaşımının Desteklenmesi Operasyonu” AB Türkiye Delegasyonu tarafından onaylanmıştır (ÇSGB, 2020: 111).

2019-2023 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın stratejik planı amaç ve hedeflerinde, kadına yönelik ayrımcılıkla mücadele etmek ve kadının toplumdaki konumunu güçlendirmek, kadına yönelik şiddetle mücadelede önleyici ve koruyucu hizmetler sunmak, kadınlara, çocuklara, engellilere ve yaşlılara yönelik barınma ve bakım hizmetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak yer almaktadır (ÇSGB, 2020: 41).

2019-2023 11. Kalkınma Planında; kadına yönelik şiddetin, erken yaşta zorla evliliklerin ve her türlü istismarın önlenmesine yönelik, toplumsal farkındalık yaratma çalışmaları hızlandırılması, koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkinliği ve kapasitesi artırılması, kadınların ekonomik, sosyal, kültürel hayata ve karar alma mekanizmalarının her düzeyine aktif katılımı özellikle yerelden başlayarak teşvik edilmesi, kadınların işgücü piyasalarına katılımlarını kolaylaştırıcı ve istihdamlarını artırıcı uygulamalar geliştirilmesi, medyada kadın temsili iyileştirilecek ve kadınların medya okuryazarlığının artırılmasının sağlanması yer almaktadır (ÇSGB, 2020: 43-44).

2018-2023 Eylem planında kadın politikası “Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı” 2018- 2023 planında beş temel politika olarak eğitim, sağlık, ekonomi, karar alma mekanizmalarına katılım, medya yer almaktadır. Eğitim başlığı altında temel amaç; kız çocuklarıyla kadınların eğitimin tüm kademelerine tam erişimlerini ve etkin katılımlarını

sağlamak olarak belirlenmiştir. Birinci hedef; kadınlarda okuryazarlık oranı % 100 seviyesine yükseltilmesidir. Sağlık başlığı altında temel amaç; kadınlara sunulan sağlık hizmetlerini iyileştirip, kadınların sağlık bilincini artırarak sağlıklı yaşam sürmelerini sağlamak. Birinci hedef; kadın sağlığına yönelik bilimsel araştırma ve ölçümler artırılabacaktır. Ekonomi başlığı altında; temel amaç; kadınların çalışma hayatının her alanına tam ve etkin katılımını değişen işgücü piyasası dinamikleri doğrultusunda ekonomik hayatta söz sahibi olmasını temin etmek. Birinci hedef; ulusal istihdam stratejisi (2014-2023) dökümanında yer alan sektör stratejileri dikkate alınarak kadınların bahse konu olan sektörlerde istihdamı artırılabacaktır. Karar alma mekanizmalarına katılım başlığı altında temel amaç; karar alma mekanizmalarında yerel ve ulusal düzeyde kadınların temsilini artırmak ve karar süreçlerine etkin katılımını sağlamak. Birinci hedef; karar alma mekanizmalarında kadınların temsili artırılabacaktır. Medya başlığı altında temel amaç; medyada kadın temsiline iyileştirilmesini ve güçlendirilmesini, ayrıca kadınların medyayı verimli-eleştirel kullanımlarını sağlamak. Birinci hedef; medyada içerik üretici, düzenleyici ve denetleyici kadın temsiline iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda duyarlı olması sağlanacaktır.

Staratejik planında kadın politikası; kadınların okuryazarlık oranlarının yanında nitelikli okuryazarlığını artırarak sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının kolaylaştırılması. Kadın sağlığı alanında mevcut bilimsel çalışmaların derlenmesi ve yeni çalışmaların yapılması. Kadınların daha da güçlenmesi hedefi çerçevesinde işgücü piyasasına ilişkin mevzuatın yeniden değerlendirilmesi ve etkin uygulama için gerekli iyileştirmelerin yapılması. Karar alma mekanizmalarında kadın temsiline izlenebilirliğinin artırılması ve kadınları destekleyici yasal ve idari düzenlemeler yapılması. Medya sektörünün her kademesinde çalışan içerik hazırlayıcılarına kadın temsiline iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda farkındalık çalışmalarının güçlendirilmesi yer almaktadır (14.1.2022 <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plan-2018-2023/1-77içinde>).

3.2.2.5. Türkiye parlamentosunda 1935'ten günümüze kadın temsili

Ülkemizde 8 Şubat 1935 yılı genel seçimlerinde ilk defa 17 kadın milletvekili parlamentoya seçilmiştir. 1936 yılında ara seçimlerin yapılmasıyla Türkiye parlamentosu kadın vekil oranının %4,6 olarak görülmektedir (Gökçimen, 2008: 20-21).

Tablo 3.9. TBMM Milletvekilleri-Cinsiyete Göre Dağılım

Seçim Yılı	Parlamentodaki Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadın Oranı (%)
1935	395	18	4,6
1943	435	16	3,7
1950	487	3	0,6
1957	610	8	1,3
1965	450	8	1,8
1971	450	6	1,3
1991	450	8	1,8
1999	550	22	4,2
2002	550	24	4,4
2007	550	50	9,1
2011	550	79	14,3
2015 (Haziran)	550	97	17,6
2015 (Kasım)	550	81	14,7
2018	600	104	17,33
2020 (Güncel)	589	102	17,32

Kaynak: Kader,Ocak,2020.https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim, Ocak 2020. Kader.

Ülkemizde kadına seçme ve seçilme hakkı 1934 yılında tanınması ile ilk genel seçimlerde parlamentoya 18 kadın milletvekili (%4,6) seçilerek girmiştir. Bu süreç içinde 1950 genel seçimlerinde 3 kadın milletvekili (%0,6) oranı ile eksilme olduğu görülmektedir. Tek parti döneminin koşullarında dahi kadınların parlamentoda temsil oranı %3.8'i hiç bir zaman geçmemiştir. Çok partili döneme geçince kadın temsil oranında görülen azalma dikkat çekicidir (Kışlalı, 2000: 171-172). Türkiye’de “kadınların siyasal alana ve kamusal alana katılımlarının artırılmasında da önem taşıyan bu gelişme parlamentoda kadınların temsilini ancak sembolik oranda artırabilmiştir. Tek partili dönemden çok partili döneme geçildiği zaman ise zaten az olan kadın temsilinin daha da düştüğü görülmektedir” (Şahin, 2011: 21).

Sancar-Üşür(2008:218) ise bu dönemi şöyle dile getirmektedir:

Türkiye’de tek parti döneminde kadınların siyasal katılım biçimlerini şekillendiren bu model ister sağda ister solda olsun, siyasal toplumun önemli bütün aktörleri tarafından zaman içinde benimsenmiş ve içselleştirilmiştir. Bu modele göre, kadınların esas işi anne ve eş olarak aileyi sürdürmektir; bu nedenle Türk kadını’nın kamusal görünürlüğü sınırlı, icazetli ve asimetriktir. Kamusal alanlara modernliğin gereği olarak kabul edilen kadınların, bir yandan erkek egemen yapılar ve örgütler içinde bir anne ve eş gibi uyumlu, sessiz ve sadık olmaları beklenmiş, diğer yandan, lideri, ideolojiyi, partiyi de büyük sadakatle savunacak bir ‘yoldaşlık’ beklentisi buna eşlik etmiştir. Kadın hakları mücadelesinin bağımsız ve özgürlükçü içeriğinin sonunu getiren bu dönüşümler siyasal

partilerin örgütlenme anlayışlarına, kadın kolları yönetimlerine ve parti ideolojilerine de yansiyarak devam etmiştir. Bu modele göre kadınlar, siyasal partiler içinde sadece yardımcı ve ikincil rollerde, cinsiyetçi içerikle şekillendirilmiş konumlara ulaşabilirler. Çok partili yaşama geçişle birlikte Türkiye'de çok şey değişmiş, ama bu model değişmemiştir. Tek parti döneminin bir mirası olan bu anlayış nedeniyle hiç bir zaman siyasal parti yönetimlerinde kadınlar söz sahibi olamamışlardır; önemli kadın politikacılar yetişmemiş ve kadın-erkek eşitliği siyasal alanda kendine politik destek bulamamıştır (Sancar-Üşür, 2008: 218-219).

2002 genel seçimlerinde 24 kadın milletvekili (%4,4) oranı ile parlamentoya girmiştir. 2007 genel seçimlerinde 50 kadın milletvekili (%9,1) oranı ile parlamentoya girmiştir. TBMM'de kadınların parlamentoda temsilinin ilk defa bu orana ulaşması oldukça sevindirici bir gelişme olduğunu söylemek mümkündür. 2011 genel seçimlerinde de kadın milletvekili 79 (%14,3) oranına yükselerek, 2015 genel seçimlerinde 97 kadın milletvekili (%17,6) oranıyla üstün bir sonuçla parlamentoya girmeyi başardılar. 2015 erken seçimlerinde ise 81 kadın milletvekili (%14,7) oranı ile kadın milletvekili sayısında bir azalma olduğu görülmektedir. 2018 genel seçimlerinde 104 kadın milletvekili (%17,33) oranı ile parlamentoya girmiştir. Türkiye parlamentosunda kadın parlamenter oranlarına baktığımızda 2007 genel seçimlerinden 2018 genel seçimlerine değin, olumlu bir ilerleme olduğu ancak toplumun yarısını oluşturan kadınların parlamentoda erkeklere oranı eksik olarak görülmektedir.

Önümüzdeki dönem 2023'de kadın milletvekili sayısının daha da artış göstereceği umut edilmektedir.

Yukarıda da değindiğimiz gibi Türkiye'de kadınlar ilk kez 1934 yılında yerel seçimlere katılmışlardır. 1935 yılında da genel seçimlere katılmışlardır. Türkiye' de kadınların ilk kez katıldığı genel seçimlerinde, Türk parlamentosunda 18 kadın milletvekili %4,6 oranı ile temsil edilmişlerdir. Günümüzde TBMM'de kadın temsili aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3.10. Siyasal Partiler- Cinsiyete Göre Dağılım

Parti Adı	Kadın		Erkek		Parti Toplam
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Adalet ve Kalkınma Partisi	54	18,69%	235	81,31%	289
Cumhuriyet Halk Partisi	17	12,32%	121	87,68%	138
Halkların Demokratik Partisi	23	41,07%	33	58,93%	56
Milliyetçi Hareket Partisi	4	8,33%	44	91,67%	48
İYİ Parti	2	5,56%	34	94,44%	36
Demokrat Parti	0	0%	2	100%	2
Türkiye İşçi Partisi	0	0%	2	100%	2
Büyük Birlik Partisi	0	0%	1	100%	1
Demokrasi ve Atılım Partisi	0	0%	1	100%	1
Demokratik Bölgeler Partisi	1	100%	0	0%	1
Saadet Partisi	0	0%	1	100%	1
Yenilik Partisi	0	0%	1	100%	1
Bağımsız Milletvekili	0	0%	8	100%	8
Genel Toplam	101	17,29%	483	82,71%	584

Kaynak: https://www.tbmm.gov.tr/devolop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagili, Ocak 2021

2007 genel seçimlerinde ilk defa 50 kadın milletvekili (% 9,1) oranı ile parlamentoya girmişlerdir. 24 Haziran 2018 genel seçimlerinde TBMM’de 101 kadın milletvekili seçilmiştir. Parlamentoda kadın oranı %17,29 gelmiştir. TBMM’de toplam 584 milletvekilinin, 101 (%17,29) oranı kadın milletvekili, 483 (%82,71) oranı erkek milletvekili temsil etmektedir. Türk parlamentosunda en fazla kadın milletvekili sayısı ile Ak Parti ilk sırada yer almaktadır. Geçmişten günümüze parlamentoda kadın temsiline bakıldığında son yıllarda artışlar görölse de kadınların parlamentoda yeterince var olamadıkları görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde ülkemiz kadınlarının toplumsal statüsünde gelişmeler olmasına rağmen, ulusal siyasette temsil oranı %17,33, uluslararası sınıflandırmada 192 ülke arasında kadın temsili oranı %17,4 dür.

3.3. Türkiye’de Kadınların Siyasette Temsilini Engelleyen Faktörler

Kadınların toplumsal ve siyasal alanda daha öncede belirtildiği gibi erkeklerle eşit haklar elde edebilme mücadelelerinin tarihsel seyrine baktığımızda ne kadar meşakkatli bir süreç yaşadıkları görülmektedir. Bu meşakkatli süreçte toplumsal ve siyasal alanda eşit haklar elde etmişlerdir. Ancak toplumlarda ortak yaşam alanlarını paylaşan kadınlar günümüzde halan erkeklerle eşit seviyede temsil edilememektedir. Uzun çabalar verilerek elde edilen haklar 20. yüzyılda yasalarla hemen tüm dünya kadınına tanımlanmış olmasına rağmen siyasal alanda görülen bu eşitsizlik, bu ‘yüzyılımızda’ varlığını sürdürmektedir (Çağlar, 2011: 59).

Kadınların siyasette temsilinin yeterli seviyede olamama konusu birçok kadının ilgi alanına girmektedir. Kadınların sorunu ya da konusu yalnız feminist olarak nitelenenlerin/nitelendirilenlerin ilgi alanıyla sınırlı olmamaktadır. Feminist olsun ya da olmasın pek çok düşünür kadınların sorunuyla ve konusuyla ilgili çeşitli fikirleri öne sürmektedir ve ilgili tartışmalara katılmaktadır (Demir, 2015: 36). Bu tartışmalara genel olarak bakıldığında kadının siyasette eksik temsili üzerine olduğu görülmektedir. Ülkemizde de siyaset biliminde kadın ve siyaset üzerine akademik araştırmalar, çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda literatüre baktığımızda kadının siyasette temsil oranının yetersizliği ve bu durumun nedenleri üzerine pek çok çalışmanın yer aldığı görülmektedir. Türkiye’de kadınların siyasette temsilinin etkileyen faktörleri şöyle söylememek mümkündür: toplumsal kültürel yapı, erkek egemen siyasal yapı, ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve eğitim. Deniz çalışmasında kadınların karar alma sürecini etkileyen unsurları ‘‘Manon Tremblay’’ın kültürel, politik, ekonomik’’ olarak sınıflandırdığını belirtmiştir (Deniz, 2009: 78).

3.3.1. Toplumsal/Kültürel Yapı

İnsan kadın ve erkek olarak var olmuştur, biyolojik farklılıkları vardır. Bu farklılıklara’’ cinsiyet farklılıkları denir (Dökmen: 2004). İnsanoğlunun doğuştan var olan bu cinsiyet farklılıkları, önce ailede şekillenmeye başlayarak kadını aile içi sorumluluklarıyla erkeğe evin dışı sorumluluklarıyla konumlandırılarak ilerleyen zaman sürecinde toplumların geleneksel kültürel yapısının etkilediği görülür (Kışlalı, 2000: 137). ‘‘Bu süreçlerin aktif olmasını sağlayan öğretiler, toplumsal yapı içerisinde kültüre bağlı olarak işlevini sürdüren iletişim ve etkileşimin dinamik unsurlarıyla aktarılmaktadır’’ (Depboylu, 2019: 16).

‘‘Kadın ile erkeğin doğuştan gelen biyolojik farklılıkları, toplumsal kültür tarafından belirlenmiş eşit olmayan farklılıklara evrilmesiyle toplumsal cinsiyet kavramı, verili ataerkil, kadın/erkek tanımlar olarak ortaya çıkarmıştır. Böylece bu tanımlama, birbirlerini dışlayacak biçimde ve birbirleriyle karşıtlık içinde oluşturulmaktadır. Bu bir tarafın diğerine üstün ve egemen olduğu hiyerarşik karşıtlıktır ve birçok hiyerarşik karşıtlık için de bir model işlevi görür. Buna göre, erkeğin akıllı, uygarlığı ve kültürü temsil ettiği için tartışmasız daha üstün olduğu varsayılırken; kadının bedeni, duyguları ve doğayı temsil ettiği öne sürülür. Kadın bedene, maddeye, doğaya indirgenmiş, onunla birlikte de doğanın kendisi ve insanın soyu üretme yetisi küçümşenmiş olur’’ (Berktaş, 2004: 2-4).

Aristoteles bu “kadınların politikada yeri olmadığı anlamına geliyordu, çünkü kadınların ‘doğası’ onları yalnızca özel alanın düşük erdemlerine uygun kılıyordu (Phillps, 2012: 44). Kadınlar ‘bunun yerine özel alan politiktir’ sloganını yerleştirmişlerdir. Bu sloganın siyasetin kapsamını değiştirecek kadar radikaldir.” (Türköne, 2012: 30). Hegel, Rousseau, Marx, Locke, Kant gibi kuramcılar kadınların aile ile sınırlanmasını ve doğal bir yasa olarak kadınların kocalarına bağlı olmalarının gerekliliği düşüncesini savunmaktadırlar. Lacan, Foucault, Derrida gibi çağdaş kuramcılar ise kadının da erkekler gibi kendi kaderlerini tayin edebilme ve kamusal alana girebilme özgürlüğü olduğunu savunmuşlardır (Üste, 2017: 112).

Kadınların siyasetten dışlanması geleneksel toplumsal ataerkil yapıyla ilişkilendirildiği gibi modern toplumlara geçişle ilişkilendirildiği görülmektedir. Pınarcıoğlu (2017: 14), “kadınların siyasetten dışlanmalarının temelinde, modern toplumlarda toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayanan özel alan/kamusal alan bölünmesiyle ilişkilendirilmektedir. Gündelik yaşamın özel ve kamusal alanlara ayrılmasının ve kamusal alanın erkeklerin, özel alanın ise kadınların sorumluluğunda görülmesinin modern toplumların kurucu bir ilkesi olduğu genellikle kabul edilmektedir. Kamusal ve özel alan dikotomisi, modern dönemdeki biçimiyle köklü bir farklılaşma olsa da aslında politik düşüncenin ortaya çıktığı ve demokrasi kavramsallaştırmalarının yapıldığı antik dönemden beri kurulmuştur.” Böylece siyasal alana erkeklerin dahil olması, kadınların dışarıya itilmelerinin kökeninin Antik Yunan’a dayandığını söylemek mümkündür.

Toplumda önce ailelerde temellenen bu rol modellerle erkek çocuklarına baskın, karar verici, güçlü, idareci kadının ikincil konumda bırakılmasına etken olan ataerkil kültür yapısı toplumsal iş bölümü sorumluluklarını belirlemektedir. Böylece ataerkil toplum yapısının belirlediği geleneksel iş bölümü toplumsal ve siyasal alanda erkeklerin egemenliğinde varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla toplumsal kültürün içinde şekillenen gelenekler siyasetin erkek işi olduğu zihniyetinin kadınların siyasette eksik temsiline neden olan en önemli faktörlerden birini oluşturmakta olduğunu söyleyebiliriz. Yılmaz, (2015: 6) Toplumların geleneksel ataerkil yapısı, siyaseti erkeklerin alanı olduğu zihniyeti, siyasal alanın erkek egemen olduğunun gösterirken aynı zamanda ataerkil karaktere büründürdüğünü belirtmektedir. “Kadınları politikanın dışında tutan öyle bir alan vardır ki yasalarla düzenlenmesi de mümkün değildir: Ataerkil yapı. Sorun artık yasalar değil, insanların bizzat zihinlerinin kendisidir. Verili kadın-erkek tanımlarının kodlandığı

zihinlerdir'' (Deniz, 2009: 85). Ülkemizde kadınların siyasette eksik temsili ataerkil toplum yapısından kaynaklanan insanların zihniyetlerinin değişmediği yapılan çalışmalarda görülmektedir. Ataerkil toplum yapısının kadınların siyasette eksik temsiline neden olan faktörleri arasında olduğu görülmektedir.

Sancar-Üşür (2000), Toplumsal kültürel kalıp yargıları nedeniyle verilen bu cinsiyete dayanan iş bölümünün toplumsal hayat tecrübelerini ailesiyle ve yakın çevresiyle sınırlandıran kadını, kendi hayatlarıyla alakalı meselelerinin siyasetin dışında olduğu iddiasının karşısında kendilerini savunamadığını, tecrübesiz ve dilsiz bırakmakta olduğunu belirtmektedir (2000: 204). Ayrıca, kendilerine atfedilen geleneksel rolleriyle siyasetin uyuşamayacağı yönündeki yaygın inancın da kocaları veya yakın olan aile çevrelerinin engellemesine yol açmakta olduğunu belirtmektedir. Kalıplaşmış geleneksel kültürel yapının sunduğu rollerle görevlendirilen kadınlar, kendilerinde yeterli donanımı göremediklerinden dolayı ''siyasal ve kültürel ortamlardan kaynaklı engellemeleri aşabileceklerine inanamadıkları için siyasetten uzaklaşmaktadırlar'' (Gökçimen, 2008: 46). Toplumda var olan bu sistem, bir taraftan kadının siyasal alanda var olamamasına ve yeterince temsil edilememesine neden olurken bir taraftan da temsilci olabilme şansını elde eden az sayıda kadınların siyasette yer alma durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Pınarcıoğlu, 2017: 13).

Yaraman (2015: 23-24), bu geleneksel iş bölümü sorumluluklarının cinsiyetler arasında paylaşılmadan sürmesinin kamusal alanda yer alan kadına 'çifte sömürü' getireceğini belirtmektedir. Dolayısıyla kadınların hem özel yaşamda hem kamusal yaşamda üstlendikleri sorumluluklarının zaman yetersizliğine ve toplumsal karar mekanizmalarında yer alamamasına neden olduğu gibi siyasal katılımına da engel olmakta ve güçleştirmektedir. Kadınların kamusal yaşama, çalışma yaşamına katılmaları süregelen geleneksel iş bölümü ve iş yaşamının sorumluluğu niceliksel eşitliğin ötesinde niteliksel dönüşümü gerçekleştirmekten uzaktır.

Yıllardır süregelen bu işleyiş kadınların evin dışı olan siyasal alanda yer almalarını zorlaştırmaktadır. Kadın ve erkeğin toplumsal rollerinin getirmiş olduğu farklılıkların etkisiyle erkeklerin siyasal alanda becerilerinin ve kaynaklarının, kadınlara göre daha fazla olduğu hem de daha çeşitli olduğu incelenmiştir (Türelİ-Çağlar, 2010: 24).

Toplumsal kültürel yapılanmanın getirdiği geleneksel rollerin iş yaşamında siyasal alanda devam ettiği görülmektedir. Bu rollerin devam ettiğini gösteren verilere örnek verilecek olursa örneğin; kamusal alanda hemşirelik, öğretmenlik gibi mesleklerde kadınların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kadınlar siyasal partilerin kadın kollarında ve yardım amaçlı dernek faaliyetleriyle, toplumsal ataerkil yapılanmanın attığı rollerini yeniden üretmektedir (Yaraman, 2015: 25-26).

3.3.2. Erkek Egemen Yapı

Geçmişten bugüne siyasal alanlarda erkeklerin hakimiyeti söz konusudur. Toplumsal geleneksel ataerkil yapının, toplumsal iş bölümünü belirlemesi; siyasetin erkek işi olarak görülmesi ve erkek egemen bir yapıda şekillenmesi kadınların eksik temsiline neden olmaktadır. Tarihsel ve siyasal olarak liderliğe ve siyasi aktörlüğe erkeksi bir kimlik verildiği için kadınlar sosyalleşme sürecinde siyasete ve liderliğe yönlendirilmemekte, siyaset erkek işi olarak görülmektedir” (Tekeli, 1982: 375–396 Aktaran: Demir, 2015: 38). Görüldüğü üzere erkek egemen siyaset, “kuvvet, dayanıklılık, sağlamlık gibi, kadınların çok da olumlu bir şekilde özdeşleştirilemediği erkeksi özellikleri” (Yaraman, 2015: 31) üzeredir. Toplumsal geleneksel yapının kadına yüklediği roller ile siyasetin erkeksi kimlikte görülmesi, kadın siyasetçileri kendilerine yüklenen görevleri ile siyasal alanda tercihlerinde zorlamaktadır. Bütün bu roller erkeklerin çizmiş olduğu, kontrol ettikleri, belirlemekte olduğu rollerdir. Nitekim bu durum siyasetin ne denli erkek egemen olduğunu göstermektedir (Ayata- Güneş, 2015: 276).

Bu bağlamda kadının bir taraftan kendisine yüklenilen ev içi sorumluluklar ile bir taraftan siyasal alanın eril özellikleri ile mücadele etmek durumunda olduğunu söylemek mümkündür.

“Siyasette egemen erkek söylemi, kadınları kendileri ile eşit koşullarda yarışmaya çağırır; fakat, kadınların siyaset dışı yaşamda hiçbir zaman erkeklerle eşit koşullarda yaşamadığını unutarak yapar bunu. Kadınlar siyasette başarılı olmak istiyorlarsa erkekler gibi yapmalı, gece gündüz çalışmalı, rekabetten, mücadeleden korkmamalı, kendini savunmasını, gerektiğinde saldırmalarını ve savaşmasını bilmelidir. Siyaset, kadından aile sorumlulukları ve çocukları yokmuş gibi davranmasını ister. Böyle bir değerler dünyasında yalnızca bu oyunu kurallarına göre oynamayı becerebilen az sayıdaki ‘güçlü’ kadının

başarı şansı vardır. Geri kalan kadın kitlesi için siyaset 'kirli' ve 'erkek işi'dir'' (Sancar-Üşür: 2000).

Ayata'ya göre de "bu kadınlar, iyi konuşan, gayretli, kendilerini ispat etme gayretinde olan, çalışkan, toplum içine girmekten çekinmeyen, kendi kaderlerine hâkim görünürler. Bu kadınlar tartışır, rahat konuşurlar, mücadeleci ve rekabetçidirler. Türk kültürü içinde bu tarz davranışlar erkeğe atfedilen erkek özellikleri olarak sayılmaktadır. Bu kadın politikacılar bu model içinde cinsiyetsizmiş gibi davranırlar. Bir taraftan gece toplantılarına erkeklerle birlikte giderler; ancak alkol kullanmazlar" (Ayata-Güneş, 1995: 275).

Görüldüğü gibi siyasette erkek egemenliği, kadınların siyasal alana girişini eril davranışlarıyla başaracağı zihniyetindedir. Toplumlarda geleneksel düşünce yapısının kökleşerek süregelmesi kadının siyasal alanda yer alabilmesini güçleştirmektedir. "Dolayısıyla, kadının siyasette temsilinin azlığı sistemli bir şekilde eril siyasi aktörleri karşımıza çıkarmaktadır" (Yılmaz, 2015: 1). Bu kadar erkek egemen siyasette kadınlar göze batmamak için genellikle tayyör giyerler (koyu renk), makyaj yapmazlar, mücevher kullanmazlar (Ayata-Güneş, 1995: 275). Bu durumun değişmesi ancak parlamentoya kadın bakış açısının yansıtılmasında çoğunluk sağlanmasıyla mümkün olacağı söylenebilir. Öztan (2004:206), "Kadınlar "farklı" oldukları için değil, eşit oldukları, ama bu eşitliğin hayata geçirilmesine engel olan "ayırımcı" ve "farklı" deneyimlere sahip oldukları için, bu deneyimlere karşı nötr olmayan politikaların geliştirilmesi gerekmektedir." Siyasal alanda karar mevkilerinde yer alabilecek donanımına sahip pek çok kadın siyasetin eril yapısından dolayı yer almakta zorlanmaktadır. Bu durum çalışma azminde olan kadınların yollarının açık olamadığını göstermektedir.

Kadınların karar mevkilerinde yer almalarını engelleyici olarak görülüp tartışılan tüm bu konular erkek egemen siyasal alanda kadın temsilinin yeterince var olmadığını ortaya koymaktadır. Oysaki kadın ve erkek toplumun temel direği, nesillerin devamı, birbirinin tamamlayıcısı olarak farklı yaratılmışlardır. (Yaraman, 2015: 36) Bu bağlamda kadın ve erkeğin bir arada bulunması ile çeşitlenen, hem de tamamlanan bir farkları vardır.

3.3.3. Siyasal Partiler

Siyasal partilerde erkeklerin egemen olduğu görülmektedir. "Kadının siyasal alanda var olamamasına ve yokluklarının önünde olan pratik engellerin en önemli olanlarından

birisi partilerdir'' (Yaraman, 2015: 45). Bu erkek egemen siyasal parti yapılanmasında kadınlar, karar mekanizmalarında, yönetimlerde yeterince temsil edilememesi sebebiyle oldukça az sayıda olan kadınlar yönetimlerde cılız kalmaktadır. Nitekim ''parti içi yönetim organlarında kadınların yeterince temsil edilmemesinin bir sonucu olarak parti üyesi kadınlar üst yönetimlerde görev alan erkek yöneticilerin çizdiği sınırlar içinde hareket etmek zorunda kalmaktadırlar'' (Çadır, 2011: 47). Günümüzde siyasal partilerin kadına bakış açısında değişiklikler olduğu ileri sürülse dahi siyaset yapma davranışları ile uygulamaları böyle olmadığını yansıtmaktadır. Siyasal alanda kadınların görünürlüğü bilinçli olarak engellenmektedir. Kadınlara yönelik yapılan bu ayrımcılık belli etmeden, usulca, hissedilmesi olanaksız bir şekilde yapılmaktadır. Bu durum çoğunlukla bilinçaltında saklı tutulmaktadır (Türelî-Çağlar, 2010: 23).

Dolayısıyla siyasal partilerin erkek egemen yapısı altında kadınlar siyasal alana katılabilmektedir. Erkekler hem sayı olarak kadınlara göre çoğunlukta hem de güç olarak egemen olmaları neticesinde erkeklerin ortak kuralları, yarış, hesaplaşma, başarılı olma kuralları ve de tarzları üzerinde anlaşmış olmaktadır. Böylece çoğunlukta olan erkeklerin birbiriyle haberleşmeleri, anlaşması daha kolay olmakla beraber kadınlar tüm bunların dışında bırakılmaktadır (Ayata- Güneş, 2015: 276). Bu bağlamda siyasal alanın erkeklerin egemenliğinde olması nedeniyle kadın ancak erkek egemenliği altında siyasete katılabilmektedir. Kadınların yaptığı tüm toplumsal faaliyetleri kadar, siyasal alanda yer alma biçimleri erkeklerin görüşüyle belirlenmekte ve kontrol edilmektedir (2015: 276).

Siyasal partilerin eril yapılanması nedeniyle kadınların karşı karşıya kaldıkları durumu Altındal (2007: 75), ''siyasal partilerde yoğun olarak çalışan kadınların, parti yönetim kademesindeki durumlarına bakıldığında, büyük çapta siyasal yarışlarda dışa itilmelerin olabildiğini'' belirtmiştir. Oysa kadınlar siyasal partilerde gerek seçim zamanı, gerek diğer zamanlarda ki çalışmalarda, ev ziyaretlerine gidebilmekte, yüz yüze iletişimde oldukça önemli bağlar kurabilmektedir. Kadınlar kendi aralarında 'kadınca' konuşmalarla, sorunlarını daha iyi dile getirebilmekte, birbirlerini daha iyi anlayabilmekte ve en önemlisi kadın ilişki ağlarını daha iyi kullanabilmektedir (Ayata-Güneş, 2015: 268).

Eril siyasetin etken olduğu; siyasi partiler kadınları farklılıkları ile, özne olarak siyasete katacağı yerde tersine, kadını simgesel değerlendirmekte ve kadını vitrin olarak algılamaktadır. Kadınlar eril siyasi ortama ancak eklemlenerek var olmakta, siyasetin kurucu öznesi olmak yerine birer nesnesi haline getirilmektedir (Yılmaz, 2015: 1).

Kadınların siyasal partilerde İl/İlçe başkanlıkları gibi karar mekanizmalarında pek yer almadıkları söylenebilir. Siyasal partilerin yapısı, erkeklerin yönetim kurullarında çoğunluk olarak yer almaları kadınları güçsüz kılmaktadır. Karar mevkilerine aday olduklarında ise seçilemeyecek sıralarda yer verilmektedir ya da liste dışı bırakılmaktadır. Siyasal partilerde milletvekili aday adayı olarak parlamentoda temsil edilebilmek için atılan ilk adım olduğunu söylemek mümkündür. Siyasal partilerin karar mekanizmalarının eril yapısı kadınlar açısından çoğunluğu erkeklerden oluşan aday adaylığından milletvekili aday belirlemede aday olabilme şansını azaltmaktadır. Erkekler daha çok kendi aralarında kendilerinin aday gösterilmesi yönünde işbirliği yapmaktadır. Siyasal alanda kadınların pasif katılımı üzerine doğrudan kontrol getirmeyen erkekler, kadınların aktif katılımı üzerine sıkı bir denetim kurmaktadır (Ayata-Güneş, 2015: 277). Nitekim bütün bunlar kadınların siyasette 'özne' olarak yer alamamalarına neden olmakla birlikte bu durum, kadınların siyasete etkisini azaltmakta, cinsiyete dayalı kamusal politikaların ve toplumsal ilişkilerin daha eşit, adil, dengeli ve ölçülü şekilde dönüştürülmesini geciktirmektedir (Yılmaz, 2015: 1).

Kadınlar oy verme davranışını olan pasif katılımında bulunurken problem yokken aktif katılım da aday olmada karar verici konumda yönetimlerde olmak istediğinde yolları açık değildir. Deniz'in tespitine göre ülkemizde kadınların pasif katılımıyla ilgili bir sorun görünmemektedir (Deniz, 2009: 76). Kadının gereken teşvik eden yaklaşımlardan ziyade geriye itilmektedir. "Bunda kasıt edilen maddi destekten ziyade moral, motivasyon ve teşvik yönündeki destektir" (Demir, 2015: 38). Dolayısıyla "erkeklerin seçildiği, kadınların ise erkeklerin seçilmesinde katkıları olduğu" görülmektedir (Ayata-Güneş, 2015: 268).

Siyasal partilerin yapısı kadınların siyasette temsilini zorlaştırmaktadır (Sallan Gül, 2007:2-3). Meclis'e giren çok az sayıda kadın milletvekilleri, parti tabanının ve halkın oyuyla değil, genel merkezlerin süzgeçlerinden geçerek temsilci olarak yer alabilmektedir. Başka bir anlatımla erkekler seçim yarışına girip seçilebilirken, kadınlar ise partideki erkek tarafından seçilmektedir. Seçim süreçleri erkek adayların yapılandırmasıyla erkekler adına ev ziyaretine gidilmesi, parti örgütünün ikna edilmesi, propaganda yapması, seçim masraflarına katkı sağlamaları beklenmektedir. Bu durum kadınları siyaset alanından uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde kadınların siyasette temsilini etkileyen başka etkenlerden de söz edilebilir. Eğitim seviyesi, ekonomik gelir durumları kadınların siyasete girmelerinde etkili olduğu düşünülen bu faktörler olduğu söylenebilir.

3.3.4. Kadınların Eğitim Durumu

Siyasal alana kadının aktif katılımında, parlamentoda temsilinde eğitim seviyesinin yüksek olması oldukça önemli olan etkenlerden biridir. Ülkemizde parlamentoda kadın temsilinde hemen hemen her dönem kadın parlamenterlerin eğitim seviyesinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitimin siyasal temsilde oldukça önemli etkenlerden olduğu mecliste kadın parlamenterlerin eğitim düzeylerine baktığımızda, çoğunlukta lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2015: 20). Bu durum kadınların nitelik açısından erkeklerden farklı olduğunun düşünülmesine gönderme yapmaktadır. Ancak yüksek eğitim almış bir kadının, sıradan eğitim almış bir erkekle eş değer görülmesinin kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kadının siyasete katılımında ve sürecin sürdürülmesinde karşılaşılan bu durumun, eşitlik ve adalet ilkelerini ezen uygulamalar olarak nitelendirilebilir (2015: 20).

Kadınlarda aranılan bu özellik erkeklerde aranmamaktadır, kadının milletvekili olarak parlamentoya girişinde yüksek seviyede eğitilmiş olması beklenirken, erkekler için siyasete katılımın belirgin şartları yokken, bir kadının siyasete katılımı, özellikle de temsilci olması birçok koşula bağlanmıştır. Erkek egemen yapılanma içinde bir kadının siyaset yapabilmesi için her zaman erkeklerden daha yetenekli, daha iyi eğitim görmüş ve özel becerilere sahip olması gerekmektedir. Çünkü bir yandan, siyaset erkek işi olarak görülmekte ve belli özelliklere sahip olmayan kadınların bu işten anlamayacakları varsayılmaktadır, diğer yandan aday gösterilen kadınların ‘vitrin’e yakışması, partinin ‘vizyonunu’ en iyi şekilde temsil etmesi beklenmektedir (Pınarcıoğlu, 2017: 19). Kadının siyasette temsilinde eğitim seviyesinin oldukça önemli etkenlerden olduğunu söylemek mümkündür.

Kadınların siyasal alanda temsil edilebilmesinde oldukça donanımlı, eğitilmiş ve ekonomik gelir seviyesinin gelişmişliği kadını güçlendirici duruma getirmektedir. ”Parlamentoya veya seçimle gelinen parti içi ve dışı diğer konumlara aday olma aşamasından itibaren başta eğitim, meslek ve mali güç olmak üzere güçlü bir donanım

gerekmektedir. Çünkü siyasal mücadele bir güç yarışıdır. İktidarı biçimlendirme ve bölüşme yarışında güçsüzler çok hızlı tavsiye edilmektedirler” (Demir, 2002: 9-10).

Toplumsal kültürel kalıp yargılarının belirlediği roller kız çocuklarının eğitim imkanlarından yeteri kadar yararlanamamasına neden olmaktadır. Bu durum kadının toplumsal gelişimini etkilemektedir. Eğitim seviyesi kadının toplumsal ve siyasal yaşamda yerini belirleyen en önemli etkenlerden biridir. (Katırcıoğlu, 2012: 26-27)’ na göre “kadın kendine biçilen toplumsal rolleri gereği, eğitim olanaklarından yeterince yararlanmamaktadır ve bu durum onun kamusal alanda yükselmesini zorlaştıran bir unsur olarak karşısına çıkmaktadır. Erkek için bu durum tam tersi şekilde oluşmaktadır. Kamusal alanın her noktasında yükselmekte sorun yaşamaktadırlar. Eğitimin yanı sıra siyasal katılımı etkileyen bir diğer faktör de meslektir.”

Eğitimli kadınların meslekleri, gelir durumu, çevresiyle olan bağları sosyal statüsünü etkili olmaktadır. Sosyal girişkenliği ile toplumsal faaliyet ortamlarında daha rahat yer alabilmesine etken olmaktadır. Geleneksel kadın ortamlarından ayrı çevrelerle tanışma fırsatı elde ederek, hareket ve girişim özgürlüklerini artırmaktadır (Tan, 2000: 28).

Ayata-Güneş, yapılan araştırmalarda, iyi eğitim görmüş meslek sahibi kadınların siyasete katılımında hem aile desteğinin olduğunu hem de eğitim seviyesi yüksek olan grupların kadın politikacılara karşı daha sıcak bakmakta olduklarını ifade etmektedir (1995: 268). Bu bağlamda eğitimin kadının sosyal ve siyasal anlamda statüsünü belirlemede oldukça önemli etkenlerden biri olduğunu söylenebilir.

3.3.5. Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu

Kadının siyasal alanda temsilinde ekonomik gücünün etkisi en önemli etkenlerden biridir. Kadının siyasal temsilinin önündeki engellerden birinin ekonomik güçsüzlük olduğu birçok çalışmada söz konusu olmaktadır. Ekonomik gücün etkisi konusunda (Çağlar, 2011: 59) kadının siyasi alanda temsilinde kadın/erkek eşitliğinin var olduğu fikri yaygın olsa da pek çok sosyo-ekonomik etkenin kadınların siyasal alana katılımında azalması yönünde etkisi olduğunu belirtmektedir.

Kadının parasal özgürlüğü, sosyal alana girmesini ve faaliyetlerde bulunabilmesini sağlamaktadır. Ekonomik gelir açısından yetersizliğin olduğu durumlarda, öncelikle ailenin geçimini ve temel ihtiyaçlarını elde etmek için çabalayan bireylerin ailevi meselelerin

dışında ki sosyal sorunlara karşı ilgisiz kaldıkları görünmektedir (Çadır, 2011: 14). Bundan dolayı kadının ekonomik gelişmişlik düzeyinin yüksek olması ve parasal sıkıntı çekmemesi hem sosyal alana hem siyasal alana girişini kolaylaştırdığı söylenebilir.

İnsanların ekonomik gelişimi, eğitim seviyesi ve geliri birbiriyle bağlantılıdır. İnsanların ekonomik gelirini, eğitim ile mesleğinden soyutlayarak incelemek olanaksız gibidir. Çünkü birbiriyle bağlantılı olmasından kaynaklanan bir sonuçtur. Ekonomik gelirin ve eğitim seviyesinin siyasal katılma eğiliminin doğru orantıda olduğu saptanmıştır (Katırcıoğlu, 2012: 27)

Kadın ekonomik gelişmişlik düzeyi toplumsal çalışmalarda yer almasında, işiyle ilgili dernek çalışmalarında bulunmasında ve toplumdaki konumunun belirleyici olmasında etkili olmaktadır. Ekonominin kadının toplumsal statüsüne ve siyasal alanda aktif olarak yer almasına, karar mevkilerinde temsilci olabilmesine neden olan en önemli faktörlerden biri olduğu söylenebilir. “Yani, daha fazla eğitim görmüş olanlar, iyi gelir sahipleri ve yüksek statülü mesleklerde çalışanlar, genellikle yoksul, eğitimsiz ve düşük statülü mesleklerde çalışanlara oranla daha katılımcı kabul edilmektedir. Ayrıca sosyo-ekonomik gelişme, örgüt ve derneklerin çoğalmasına ve daha çok kişinin bu gruplara katılmasına yol açarak da siyasal katılmayı artırmaktadır” (Şahin, 2011: 14).

Bu bağlamda kadının ekonomik açıdan güçlü olması siyasal alanda temsilde en önemli etkenlerden biri olmaktadır. Ancak, toplumsal yaşamda kadınların sosyo ekonomik düzeyleri, siyasal alanda var olmalarında özellikle siyasette temsilci olabilmesinde pek çok şartlar gerektirirken erkekler için aynı durum söz konusu olmamaktadır (Pınarcıoğlu, 2017: 19).

Dolayısıyla çoğunluğu erkek egemenliğinde olan siyasal alanda, kadının ekonomik özgürlüğü olamaması siyasette temsiline güçleştirmektedir. Bu zorlu süreçte kadının öncelikli olarak iş ve meslek sahibi olmasının oluşturacağı olumlu etkiyi söylemek mümkündür. Kadının ekonomik yönden güçlü olması siyasal alanda karar mevkilerinde temsilde en önemli etkenlerden biridir. Kadının ekonomik özgürlüğü, gelir seviyesi, toplumsal yaşamda tanınırlılık getirmekte, çevre edinmelerini sağlamakta ve politikada konumunu belirlemektedir. Bu politik unsurlar ise adayların belirlenmesini şekillendirmekte ve seçimi etkilemektedir (Deniz, 2009: 78). Nitekim tüm bu yönleri güçlü “varlıklı ve üst

sınıftan olan kadın, tepeden atanma yolu ile eril dünyanın izin verdiği müddetçe siyaset yapabilmektedir’’ (Yılmaz, 2015: 1).

Özetle kadınların eğitimi mesleği ekonomik özgürlüğü kadınların hem sosyal alanda hem siyasal alanda katılımında etkili olmaktadır. Türkiye’de kadınların siyasal temsil tarihçesine baktığımızda, Osmanlı döneminde derneklerde yetişen kadınların siyasal alana girdikleri görmekteyiz. Sivil toplum kuruluşları, sosyal sorumluluk projeleri, kadınlara sosyal alanda tecrübe kazandırmaktadır. Günümüzde de eğitilmiş, meslek sahibi ekonomik anlamda özgür olan kadınların derneklerde, sosyal sorumluluk projelerinde faaliyetlerde bulunan, burada gelişen başarılı olan kadınların tecrübesi siyasal kariyerlerinde etkili olmaktadır. ‘‘Dünyada seçilerek görev alan kadınları, genelde farklı sivil ve siyasal örgütler içinde deneyim kazandıktan sonra siyasal partilerin içerisinde başarılı olabildikleri görülmektedir. Kadınların siyasal kariyeri, örgütsel ilişkilerde kazanılan deneyimden geçmektedir (Tusiad, 2000).

Çalışmamızın dördüncü bölümünde karar mekanizmasında yer almayı başaran kadın siyasetçiler ile derinlemesine yapılan görüşmelerde varsayılan bu engelleri nasıl aştıkları incelenecektir.

4. BÖLÜM

4. TÜRKİYE’DE KADIN TEMSİLİ AYDIN İLİ SAHA ARAŞTIRMASI

Çalışmanın bu son bölümünde önce, Aydın ili hakkında (tarihçesi, coğrafi durumu, sosyo-ekonomik durumu v.b.) genel bilgiler verilecektir. Sonrasında TBMM’de kadının konumunu, kadınların parlamentoda yeterli düzeyde temsil edilemediğini ortaya koyması bakımından Aydın ili özelinde, Cumhuriyet döneminden günümüze kadınların parlamentoda temsil durumunun nasıl olduğu tespit edilerek ortaya koymaya çalışılacaktır. Kadının ulusal siyasette temsili Aydın ili örneğinden hareketle incelenecektir. Daha sonra da Aydın ili ulusal siyasette ve yerel siyasette kadının durumuna yer verilecektir.

Bu bölümün en sonunda da Aydın’da sahaya çıkarak Aydın ilinden karar alma mekanizmalarına seçilme başarısı olan kadın milletvekilleri, kadın parti üst düzey üyesi, büyükşehir kadın belediye meclis üyeleri ve kadın muhtarlar ile çalışmanın konusunu ve amacını oluşturan yarı yapılandırılmış mülakat sorularıyla derinlemesine yüzyüze görüşme gerçekleştirilecektir. Görüşmelerden elde edilen veriler sonucu kadın siyasetçilerin karar alma mekanizmalarına seçilme etkenlerinin neler olduğu, illerinde kadın temsiline artırılmasını sağlayacak faaliyetlerini, kadın siyasetçilerin tecrübeleri ile karar mekanizmalarında kadının eksik temsil sorununun nedenlerini irdeleyip bu sorunun giderilmesi ve kadın temsiline artırılması yönünde çözüm önerileriyle somut adımların neler olabileceği ortaya koymaya çalışılacaktır.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı; kuramsal çerçevede kadın temsiline önündeki engelleri olarak tartışılan faktörlerden hareketle kadınların son yıllarda eğitim, iş ve ekonomik gelir durumlarında gelişimlerini göz önünde bulundurarak Türkiye’de kadınlara seçme ve seçilme hakkı birçok ülkeden önce sağlanılmasına rağmen ulusal siyasette kadının eksik temsil edildiği görülmektedir. Çalışmanın amacı doğrultusunda ulusal siyasette kadının konumunu Aydın ili özelinde ve literatür taramasında ortaya çıkarmaktır.

Aydın ilinden karar alma mekanizmalarına seçilerek giren kadın siyasetçilerin karşılaştıkları zorlukları, seçilmelerini etkileyen faktörlerin neler olduğu, illerinde kadın temsiline artırılmasını sağlayacak faaliyetleri konusunda düşünceleri, kadınların temsiline artırılması için çözüm önerileriyle kadın temsilcilerin tecrübeleri ile karar mekanizmasında

eksik temsil sorununun nedenlerini irdeleyip bu sorunun giderilmesi, kadının karar alma süreçlerine etkin katılımının sağlanması için çözüm önerilerinin, somut adımların neler olabileceğini ortaya çıkarmaktır. Aydın ilinden karar alma mekanizmalarına seçilerek giren kadın siyasetçileri bakış açısıyla analiz etmektir. Araştırmada elde edilen verilerle değerlendirme analiz edilerek ulusal siyasette kadının temsil durumunu ortaya koymaya çalışan bu tezin hipotezinin sınanması amaçlanmaktadır. Sonuç olarak bu araştırmada belirlenen konu ve amaç çerçevesinde elde edilen verilerin sonucu kadınların karar mekanizmasında temsiline artırılması yönünde çözüm önerilerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmanın önemi; kadınların parlamentoda eksik temsili hemen tüm dünya ülkeleri ve Türkiye’de sorun olarak görülmektedir. Kadınların yaşadığı temsil sorunu ve parlamentoda alınan kararlarda erkeklerle eşit temsili demokrasinin gelişiminde önemlidir. Aydın ilinden TBMM’de genel seçimlerde seçilerek giren kadın milletvekilleri, siyasi parti üst düzey kadın üyesi, büyükşehir kadın belediye meclis üyesi ve kadın muhtarlar ile derinlemesine görüşmeler yapılarak yukarıda belirtilen sorunları aşarak parlamentoya, siyasi parti üst düzey görevine, büyükşehir belediye meclisine ve muhtarlığa seçilme başarıları önem oluşturmaktadır. Araştırmada kadın temsilcilerin tecrübeleriyle karar mekanizmasında eksik temsil sorununun nedenlerini irdeleyip bu sorunun giderilmesi, kadınların karar alma mekanizmalarında daha çok temsiline nasıl artırılacağı yönünde çözüm önerilerinin, somut adımların neler olabileceğini ortaya koymak amacıyla elde edilen verilerin önemli olacağı düşünülmektedir. Toplumda bir arada yaşayan kadın ve erkeğin ulusal siyasette alınacak kararlarda kadınların bakış açısının gerekliliği bakımından kadın temsiline artırılmasına katkı sağlayacağından önemlidir.

Türk literatürde Aydın ilinde, hem kadın parlamenterlerle, hem parti üst düzey kadın üyesi, hem büyükşehir kadın belediye meclis üyeleri, hem kadın muhtarlar ile yüzyüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilerek yapılan çalışmaların kısıtlılığı nedeniyle literatüre katkı sağlaması önem taşımaktadır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın konusu ve amacına göre görüşme öncesinde hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat sorularıyla yüzyüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine yapılan mülakatlarda elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz

yönteminde derinlemesine yapılan görüşmelerden elde edilen soruların yanıtları hiç bir şekilde değiştirilmeden olabildiğince yer verilerek aktarılmasını içerdiği için kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi dört aşamadan oluşmaktadır. Betimsel analiz yöntemiyle elde edilen verilerin analizi araştırmanın konusu ve amacını oluşturan mülakat soruları çerçevesine göre oluşturulmuştur. Oluşturulan çerçeveye göre veriler işlenmiştir. Betimsel analizin son iki aşamasında ortaya çıkan veriler; belirlenmiş olan başlıkların altında ortaya konulup yorumlanmıştır.

Bu araştırmada evrenden örneklem olarak seçilen; parlamentoya seçilerek giren hayatta olan dört kadın milletvekilinden üçüne ulaşılmış, iki kadın milletvekilinden olumlu yanıt alınarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Siyasi parti üst düzey görevine seçilerek giren üç kadın üyesinden ikisine ulaşılmış, olumlu yanıt alınarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Büyükşehir belediye meclis üyesi görevine seçilerek giren dört kadın üyesine ulaşılmış, (her partiden bir) üçünden olumlu yanıt alınarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Kadın muhtarların hepsine ulaşılmış, ikisinden olumlu yanıt alınarak görüşme gerçekleştirilmiştir.

4.3. Araştırmanın Soruları

Araştırma soruları;

- Siyasete nasıl girdikleri, siyasete girerken karşılaştıkları zorlukları ve karşılaştılarsa bu zorlukları nasıl aştıkları,
- Siyasete girmeden önce STK faaliyetlerinde bulunup bulunmadıkları ve bulundulursa buradaki başarılarının siyasal kariyerlerinde yükselmelerinde etkenleri,
- Ailevi sorumluluklarının aktif siyasete etkisi,
- Seçilmelerini etkileyen faktörlerin neler olduğu, eğitim, ekonomi, çevre gibi faktörlerin kadınların karar mekanizmalarına seçilmelerinde etkisinin olup olmadığı,
- Kadınların seçilmemesinin önündeki engellerin neler olduğu,
- Türkiye’de kadınların temsili etkileyen faktörler neler olduğu,
- Ulusal siyasette kadın temsiliinin artışı/kadın bakış açısı bağlamında neleri değiştireceği,
- Kadınların temsiliinin artırılmasında siyasal partilere düşen görevlerin neler olduğu,
- Karar mekanizmalarında kadın kotası uygulaması konusunda görüşleri,

- İllerinde kadın temsil oranının artırılmasını sağlayacak faaliyetleri,
- Kadınların temsilinin artırılması için çözüm önerilerinin neler olduğudur.

4.4. Aydın İli Hakkında Genel Bilgi

Aydın adını bölgede kurulan Aydınoğlu beyliğinden almıştır. Aydın iskana uygun iklim koşulları ve bereketli toprakları ile “Uygarlık Vadisi” olarak adlandırılan Büyük Menderes Havzasına tarihin her döneminde iskan edilmiş bir ildir (05.11.2021 <https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64356/tarihce.html>).

Tarihi M.Ö. 7000 yılına dayanan bu topraklarda tarihin çeşitli dönemlerde farklı kültür birikimleri olmuştur. Buraya yerleşen ilk insanların nereye nasıl yerleştikleri el yapımı kaynaklarda bulunmuştur. Bu kaynaklarda M.Ö. 5000 yılında köy kültürü M.Ö. şehir devletleri kültürüne evrilmektedir. Bu topraklara yeni gelip yerleşenler ise M.Ö. 2000 yılından sonra devlet kurmuşlar ve Anadolu kültürüne katkıları olmuştur. M.Ö. 14 yy ve 12. yy da Ege ile Doğu Akdeniz’ de bulunan bu topluluklar kavimler olarak Ege kıyılarına göç ederek gelmişlerdir. Nihayetinde Hitit devleti, Troia Krallığı ve Miken kolonileri yıkılmış ve bunlardan Atoller ile Ionlar Büyük ve Küçük Menderes ovalarına yerleşerek 12 kıyı kentini kurarak deniz ticaretini geliştirmişlerdir (05.11.2021 <https://aydin.bel.tr/detail/4376/kent-tarihi>).

Aydın İli’ne batı Trakya’dan göçen Trakyalılar Tralleis ismini vererek yerleşmişlerdir. Bu yerlerde Afrodisias, Milet, Alinda, Alabanda, Nysa, Magnesia, Amyzon, Gerga, Piginda, Orthosia gibi önemli antik kentler kurulmuş ve on ikinci yüzyılda Türk’lerin eline geçerek 1282’de Menteşe bey tarafında alınarak Güzelhisar adı verilmiştir. 1426’da II. Murat tarafından alınan Aydın-Güzelhisarı ya da Güzelhisar-Aydın adı zamanla Aydın olmuştur (05.11.2021 <https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64356/tarihce.html>).

Aydın İli coğrafi konumundan dolayı ilk çağlardan beri önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Aydın ilinin kuzeyinde İzmir, Manisa, doğusunda Denizli, güneyinde de Muğla illeri vardır. Batısında yer alan Ege denizi Aydın ilinin batı sınırlarını çizer. Aydın ili denizden de 40 metre yüksekliktedir. Aydın ilinin ikliminin Akdeniz ikliminin etkisinde olması Aydın ve çevresinde maki ve orman gelişmesine neden olmuştur. Aynı zamanda zeytin, incir, turuncgiller, kestane kırsal alanda çam ve benzerleri bulunmaktadır (05.11.2021 <https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64351/genel-bilgiler.html>).

Aydın ili yüzölçümü 8.007 km² olan Büyük Menderes Havzasında, kuzeyi ve güneyi dağlık olan 37-38- kuzey enlemleri, 27-29 doğu boylamları arasında yer almaktadır (05.11.2021<https://aydin.bel.tr/detail/4377/kentin-cografyasi>).

Aydın ilinin nüfusu 2019 yılına göre 1.110.972' dir. Aydın ilinde kadınların nüfusu 558.346, erkeklerin nüfusu 552.626 dır. %50,26 kadınlar, %49,74 erkekler oluşturmaktadır. Nüfus yoğunluğu 140/km², yüzölçümü 8.116 km² ve kilometrekareye düşen kişi sayısı 137 dir.

Aydın ilinin 17 ilçesi vardır, Efeler, Bozdoğan, Buharkent, Çine, Didim, Germencik, İncirliova, Karacasu, Karpuzlu, Koçarlı, Köşk, Kuşadası, Kuyucak, Nazilli, Söke, Sultanhisar ve Yenipazar ilçeleridir (05.11.2021 <https://www.ayto.org.tr/tr/kurumsal/102>).

Aydın ili ekonomisini tarım, sanayi, dış ticaret, turizm oluşturmaktadır. Tarım ürünlerinde Aydın iline pamuk, zeytin, incir, kestane, çilek, kereviz, yeşil ot, enginar, yer fıstığı, mandilina katma değer yaratmaktadır. Aydın ili sanayisini ağırlıklı olarak üretilen tarımsal ürünlerini işlenmeye yönelik gıda imalatı, makine, ekipman imalatı, maden ve taş ocakları, otomotiv yan sanayisi, beyaz eşya ürünlerinin imalatı, kimyevi madde imalatı oluşturmaktadır. Aydın ilinden ihraç edilen tarım ürünleri yaş sebze meyve, salamura zeytin, konserve, salça, işlenmiş incir, sanayi üretimi olan ürünler olarak tarım ve zeytinyağı makineleri, otomotiv yan sanayi ürünleri, beyaz eşya ürünleri, feldspat, kuvars, mermer ile işlenmiş içme suları ihracatıyla Aydın ilinin ülke ekonomisinde payı yükselmiştir (05.11.2021<https://www.ayto.org.tr/tr/kurumsal/102.5>).

Aydın ilinin tarımdan sonra en önemli gelir kaynağı turizmdir. İlde Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı 5 müze bulunmaktadır. İlde belediyelere ve Adnan Menderes Üniversitesine bağlı 4 müze toplam olarak 9 tane müze ve 23 tane önemli ören yeri bulunmaktadır. Aydın ilinin ören yerleri; Alabanda, Apollon Tapınağı, Aphrodisias, Tralleis, Alinda, Harpasa, Gerga, Magnasia, Nysa, Milet, Priene' dir. Aydın İlinde Kültür ve Turizm Bakanlığında işletme ve yatırım belgeli olan 109 tesiste 33.555 yatak, belediye belgeli olan 408 tesiste 28.948 yatak toplam olarak 517 tesiste 62.503 bulunmaktadır. Kuşadası limanı 2.400 gemi kapasitesiyle ülkemizin en önemli kurvaziye limanıdır (05.11.2021<http://www.aydin.gov.tr/turizm.5>).

4.4.1. Aydın İlinde Ulusal Siyasette Kadın

Çalışmanın temel konusu TBMM’de kadın temsiline genel durumunu ele alarak incelemektir. Çalışmanın önceki bölümlerinde genel olarak Türkiye’ de kadının parlamentoda eksik temsiline değinmekle beraber bu bölümde de, Aydın ili özelinde kadının ulusal siyasette temsil durumu cumhuriyet döneminden günümüze değin ele alınarak incelenmiştir.

Aydın ili kadınının 1935 genel seçimlerinden bugüne TBMM’de girişlerine baktığımızda Aydın kadını, Türkiye parlamentosuna ilk defa 1957 yılı genel seçimlerinde seçilerek girmiştir. Aydın ili kadın milletvekillerinin parlamentoya girdikleri yıllar ve dönemler aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 4.1. Türkiye Parlamentosu-Aydın İli Kadın Milletvekilleri (1957-2015)

TBMM’ de Aydın İli Kadın Milletvekilleri				
	Adı Soyadı	Dönem	Yıl	Parti
1	Emine Piraye Levent	11	1957-1960	Demokrat Parti
2	Melahat Gedik	12	1961-1965	Adalet Partisi
3	Sema Pişkinsüt	20	1995-1999	Demokratik Sol Parti
	Sema Pişkinsüt	21	1999-2002	Demokratik Sol Parti
4	Semiha Ögüş	22	2002-2007	Adalet ve Kalkınma Partisi
4	Özlem Çerçioğlu	22	20.022.007	Cumhuriyet Halk Partisi
5	Özlem Çerçioğlu	23	2007-2011	Cumhuriyet Halk Partisi
6	Semiha Ögüş	24	2011-2015	Adalet ve Kalkınma Partisi
6	Deniz Depboylu	26	2015-2018	Milliyetçi Hareket Partisi

Tabloya baktığımızda Aydın ilinden Cumhuriyet’ten günümüze TBMM’de 6 kadın milletvekilinin seçilerek girdiği görülmektedir. 1935 genel seçimlerinden itibaren Aydın’dan ilk defa, 1957 yılı genel seçimlerinde ilk kadın milletvekili olarak Demokrat Partiden Emine Piraye Levent seçilmiştir. 1961 genel seçimlerinde parlamentoya ikinci kadın milletvekili Adalet Partisinden Melahat Gedik seçilmiştir. 1995 genel seçimlerinde üçüncü kadın milletvekili Demokrat Sol Partiden Sema Pişkinsüt seçilmiştir. 2002 genel seçimlerinde dördüncü kadın milletvekili olarak Aydın ilinden Adalet ve Kalkınma Partisinden Semiha Ögüş ve Cumhuriyet Halk Partisinden Özlem Çerçioğlu seçilmiştir. Aydın ilinden ilk defa 2002 genel seçimlerinde iki kadın vekil seçilerek parlamentoya girmiştir. 2002 genel seçimlerinden beri Aydın ili kadın vekil sayısını ikinin üzerine çıkaramamıştır. Aydın ili 2015 genel seçimlerinde altıncı kadın milletvekili olarak parlamentoya Milliyetçi Hareket Partisinden Deniz Depboylu seçilmiştir. 2018 yılında yapılan genel seçimde Aydın ili hiç kadın parlamenter çıkaramamıştır.

Özetle Cumhuriyet günümüze bakıldığında 2018 genel seçimlerinde TBMM’de Aydın İli’nin kadın milletvekilinin olamadığı görülmektedir.

4.4.2. Türk Parlamentosuna Seçilerek Giren Aydın Kadın Milletvekilleri Hakkında Genel Bilgiler

Tablo 4.2. TBMM’de Aydın İli Kadın Milletvekilleri Hakkında Genel Bilgiler

TBMM’ de Aydın İli Kadın Milletvekilleri		
Adı Soyadı		
Emine Piraye Levent	Baba Adı: Mustafa Necmi Anne Adı: Nezihe	Emine Piraye Levent Üsküdar’ da doğmuştur. Eğitimini İstanbul Üniversitesi Eczalık Fakültesinde tamamlamıştır. Aydın Ortaokulunda Fizik Kimya öğretmenliği ve Aydın Emniyet Eczanesinde serbest eczacılık yapmıştır. İki çocuk annesidir. 20 Nisan 1992 yılında vefat etmiştir. ³
Melahat Gedik	Baba Adı: Mehmet Galip Anne Adı. Hamide Rabia	Melahat Gedik 1915 yılında İstanbul’ da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Denizli Hakim Muavini görevinde bulunmuştur. Serbest Avukatlık yapmıştır. İki çocuk annesidir. 28 temmuz 1999 yılında vefat etmiştir. ⁴
Sema Pişkinsüt	Baba Adı: Mustafa Anne Adı: Kadriye	Sema Pişkinsüt 1952 yılında Suadiye’ de doğmuştur. Eğitimini Hacettepe Üniversitesinde tamamlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Ana Bilim Dalında İç Hastalıkları Uzmanlığını’ nı almıştır. Manisa Sosyal Sigortala Kurumu Hastanesinde İç Hastalıkları Uzmanı, Aydın Devlet Hastanesinde İç Hastalıkları Uzmanı ve Başhekim görevinde bulunmuştur. 20. Dönem Aydın Milletvekili ve İnsan Hakları Komisyonu Başkanlığı yapmıştır. 21. Dönem Aydın milletvekilliği yapmıştır. Evli ve 3çocuk annesidir. ⁵
Semiha Ögüş	Baba Adı: Salih Anne Adı: Zehra	Semiha Ögüş 1960 yılında Ortaca’ da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Serbest Avukat olarak çalışmıştır. Bekardır. ⁶
Özlem Çerçioğlu	Baba Adı: Halil Anne Adı: Birsen	Özlem Çerçioğlu 1968 yılında Nazilli’ de doğmuştur. Selçuk Üniversitesini bitirmiştir. Sanayici, özel sektörde (Newyork) Müşteri İlişkileri Departmanı’nda Halkla İlişkiler ve Müşteri İlişkileri Müdürlüğü yapmıştır. Evli iki çocuk annesidir. ⁷
Deniz Depboylu	Baba Adı: Mustafa Anne Adı: Hüsnüye Fatma	Deniz Depboylu, 1968 yılında Aydın’ da doğmuştur. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim ve Danışmanlık Bölümünü bitirmiştir. Psikolojik Danışman. Evli iki çocuk annesidir. ⁸

³(06.11.2021https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstream/handle/11543/2343/201002165_c2.pdf?sequence=2&isAllowed=y.)

⁴(06.11.2021https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstream/handle/11543/2343/201002165_c2.pdf?sequence=2&isAllowed=y.)

⁵(06.11.2021https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstream/handle/11543/2343/201002166_c3.pdf?sequence=3&isAllowed=y.6.)

⁶(06.11.2021<https://www.tbmm.gov.tr/Milletvekilleri/MilletvekiliDetay?donemKoxd=22&sicil=Zxy30Vjfk6s%3D>).

⁷(06.11.2021<https://www.tbmm.gov.tr/Milletvekilleri/MilletvekiliDetay?donemKod=23&sicil=fPb%2BqOEQE3c%3D>).

⁸(06.11.2021https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=7350)

Aydın ili kadın milletvekillerine baktığımızda ilk üç sırada seçilen kadın vekillerin İstanbul doğumlu, üniversite mezunu ve mesleklerinin Eczacı, Avukat, Doktor olduğu medeni durumlarının ise evli ve çocukları olduğu görülmektedir. İlk üç sıradan sonra seçilen kadın milletvekillerine baktığımızda Muğla-Ortaca, Nazilli, Aydın doğumlu, üniversite mezunu ve mesleklerinin Avukat, Sanayici- Halkla İlişkiler Müdürü, Psikolojik Danışman olduğu medeni durumlarının ise bir kadın vekilinin bekar, iki kadın vekilinin ise evli ve çocukları olduğu görülmektedir.

Burada eğitilmiş ve sosyo-ekonomik iyi durumda olan kadınların daha önce de değinildiği gibi siyasal temsilde oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz. Kadının eğitimi ve ekonomik özgürlüğü birbiriyle bağlantılıdır. Kadının ekonomik özgürlüğünü elde etmesinde eğitim ve mesleğin birbiriyle bağlantılı olduğu düşünüldüğünde kadının eğitimi ve ekonomik gelişmişliği karar mekanizmasına seçilmesinde etkili olduğu görülmektedir. Aydın ilinden seçilerek parlamentoya giren kadın milletvekilleri genel olarak incelendiğinde eğitilmiş, üst meslek mensubu, sosyo-ekonomik durumları iyi olduğu görülmektedir. Ayrıca Cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllarda Aydın ilinde parlamentoda kadın temsiline olamadığı görülmektedir. Aydın ilinden parlamentoya giren ilk üç sıradaki kadın vekillerinin Aydın doğumlu olmadıkları görülmektedir. Bu konu o dönemlerde Aydın ilinde kadınların eğitim durumunun nasıl olduğu sorusunu akla getirmektedir.

Aydın İl'i özelinde Cumhuriyet'ten günümüze kadınların parlamentoda temsiline ne derece gerçekleştiği incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucu; Aydın ilinden ilk defa 1957 yılında parlamentoya 1 kadın milletvekili, 1961 genel seçimlerinde 1 kadın milletvekili, 1995 genel seçimlerinde 1 kadın milletvekili, 1999 genel seçimlerinde 1 kadın milletvekili, 2002 genel seçimlerinde 2 kadın milletvekili, 2007 genel seçimlerinde 1 kadın milletvekili, 2011 genel seçimlerinde 1 kadın milletvekili, 2015 genel seçimlerinde 1 kadın milletvekili seçilerek girmiştir. 2015 genel seçimlerinden sonra Aydın ilinden hiç kadın milletvekilinin, parlamentoya giremediğini göstermektedir. Aydın ili kadınının ulusal siyasette olamadığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla ulusal siyasette kadının konumu Aydın ili özelinde incelenmiş literatür taramasında ve Aydın ili kadın milletvekilleri üzerine yapılan araştırma sonucu hem ulusal siyasette hem Aydın ilinde kadının eksik temsil edildiği doğrulanmıştır.

4.4.3. Aydın İlinde Yerel Siyasette Kadın

Çalışmamızın temel konusu Türkiye parlamentosunda kadınların temsil durumu ve Aydın ili özelinde kadınların siyasette temsili ele aldığımız bu bölümde Aydın ili yerel yönetimler açısından bir değerlendirme yapacak olursak, Türkiye’ nin ilk kadın muhtarı olan Gül Esin Aydın’ nın Karpuzlu ilçesi Demirdere köyü muhtarlığına seçilmiştir. Türkiye’ nin dört büyükşehirinin kadın belediye başkanlarından biri olan Özlem Çerçioğlu Aydın ili nin büyükşehir olmasıyla Aydın’ ın ilk büyükşehir kadın belediye başkanı seçilmiştir. 2009 yılında Aydın merkez belediye başkanlığı ve yukarıda tabloda görüldüğü gibi 2002-2007, (22. Dönem), 2007-2011, (23.Dönem) Aydın ili kadın milletvekillerindendir.

Aydın ili büyükşehir belediyesinde; büyükşehir belediye başkanı Özlem Çerçioğlu ile beraber 9 kadın, 72 erkek toplam 81 belediye meclis üyesi yer almaktadır. Büyükşehir belediye meclis üyelerinin partiler göre dağılımı ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 4.3. Aydın İli Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi-Partilere göre dağılımı

Parti	Erkek	Kadın	Toplam
Adalet ve KalkınmaPartisi	20	2	22
Cumhuriyet Halk Partisi	30	3	33
İyi Parti	10	2	12
Milletçi Hareket Partisi	12	1	13
Toplam	72	8	81

Aydın ili belediye meclis üyesi 323, kadın belediye meclis üyesi 42’ dir. Aydın ilçeleri kadın belediye meclis üyesi sayıları, büyükşehir kadın belediye meclis üyesi sayıları ve oranları, kadın muhtar durumu ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 4.4. 2019 Yerel Seçim-Aydın İlçeleri-Kadın Belediye Meclis Üyesi- Sayısı ve Oranları-Kadın Muhtar Sayısı

İlçe(Nüfusa göre sıralı)	BelediyeMeclis Üye Sayısı	Kadın Belediye Meclis Üye Sayısı	Oran	Kadın Muhtar Sayısı
Efeler	37	7	%18,92	4
Nazilli	30	4	%13,33	1
Söke	29	7	%24,13	0
Kuşadası	31	3	%9,68	2
Didim	25	3	%12	2
İncirliova	25	4	%16	0
Çine	11	1	%9,09	2
Germencik	16	2	%12,50	1
Bozdoğan	15	1	%6,67	0
Köşk	14	1	%7,14	0
Kuyucak	15	1	%6,67	1
Koçarlı	15	2	%13,33	1

Tablo 4.4. 2019 Yerel Seçim-Aydın İlçeleri-Kadın Belediye Meclis Üyesi- Sayısı ve Oranları-Kadın Muhtar Sayısı (devamı)

İlçe(Nüfusa göre sıralı)	BelediyeMeclis Üye Sayısı	Kadın Belediye Meclis Üye Sayısı	Oran	Kadın Muhtar Sayısı
Sultanhisar	15	2	%13,33	0
Karacasu	11	1	%9,09	0
Buharkent	11	2	%18,18	0
Yenipazar	12	1	%8,33	0
Karpuzlu	11	-	0%	0
Toplam	323	42	%13,0	14
Büyükşehir Belediyesi	81	9	%11,1	

Aydın ilinin yerel yönetimlerde kadının durumu genel olarak bakıldığında, Aydın ilçeleri kadın belediye meclis üyesi sayı olarak en çok olan Efeler ve Söke ilçeleri olduğu görülmektedir. Oran olarak ise en yüksek Söke ilçesidir. Kadın belediye meclis üyesi hiç olmayan ilçe Karpuzlu ilçesidir. Karpuzlu ilçesinin hem kadın belediye meclis üyesi açısından hem kadın muhtar açısından kadın temsiline hiç olmadığı görülmektedir. Burada Türkiye’ nin ilk seçilen kadın muhtarı Gül Esin’in Karpuzlu Demirdere köyünden muhtar seçildiğinin de altını çizmek gerekmektedir. Ayrıca günümüzde Aydın’da kadın muhtarların sayısına baktığımızda ise Aydın ili ilklerin öncüsü olmasına rağmen kadın muhtar sayısında önemli gelişmelerin olamadığı görülmektedir.

Aydın ili kadının hem ulusal siyasette hem yerel siyasette pek fazla görünür olamadıkları görülmektedir. Nitekim Türkiye genelinde karar alma mekanizmasında kadın temsiline az olduğunu görmekteyiz. Araştırmada kadın temsiline az olma nedenlerinin üzerinde durularak karar mekanizmalarında yer alma başarısı elde eden kadın siyasetçilerle görüşme gerçekleştirerek somut adımların neler olabileceğine çalışılacaktır.

Aydın ili kadın muhtar sayısı olarak bakıldığında ise Aydın ilçeleri mahalle sayısı; Bozdoğan-55, Buharkent-14, Çine-72, Didim-16, Efeler-83, Germencik-36, Incirliova-28, Karacasu-38, Karpuzlu-23, Koçarlı-52, Köşk-28, Kuşadası-23, Kuyucak-36, Nazilli-82, Söke-49, Sultanhisar-18, Yenipazar-18 toplam 671’dir (14.02.2022 <https://www.nufusune.com/aydin-ilceleri>). Bu ilçelerden; Efeler’de 4, Nazilli’de 1, Kuşadası’nda 2, Didim’de 2, Çine’de 2, Germencik’de 1, Kuyucak’da 1, Koçarlı’da da 1 toplam 14 kadın muhtar yer almaktadır.

Ayrıca, Aydın ilinin 17 ilçesinden 2’sinde kadın kaymakam görev yapmaktadır. Kadın kaymakamların görev yaptığı ilçeler ise Incirliova ilçesi ve Köşk ilçesidir.

4.5. Araştırmanın Bulguları

TBMM’de kadınların temsil oranının erkeklerden düşük olması alınan kararlarda kadın bakış açısının yansıtılmasında azlığa neden olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede Türkiye’de kadınlara birçok ülkeden evvel seçme ve seçilme hakkı sağlanmasına rağmen kadın temsilinin yeterli düzeye getirilemediği, kadının temsilini engelleyen faktörler olduğu bilinmektedir. Türkiye’de kadınların parlamentoda eksik temsili tezimizin ana sorunsalını oluşturmaktadır.

Aydın’da sahaya çıkarak araştırma kapsamında karar alma mekanizmalarına seçilerek giren kadın milletvekilleri, siyasi parti üst düzey kadın üyeleri, büyükşehir kadın belediye meclis üyeleri, kadın muhtar ile derinlemesine görüşmeyle saha araştırması gerçekleştirdik. Kadın siyasetçiler yarı yapılandırılmış mülakat sorularını cevaplayarak karar alma mekanizmalarına seçilmelerinde etkili olan yönlerini, kadınların yaşadığı temsil sorununun nedenleri, çözüm önerilerini bilgileri ve tecrübeleriyle sunmuşlardır. Derinlemesine yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgulara soruların yanıtları hiç bir şekilde değiştirilmeden aktarılmıştır. Saha araştırmasında yapılan görüşmeler ve görüşmelerden elde edilen veriler analizi değerlendirilmiştir.

Saha araştırması verileri analizi şu başlıklar altında yorumlanmaktadır.

Demografik bulgular başlığı altında; kadın siyasetçilerin demografik özellikleri (doğum yeri, yaş, eğitim, meslek) belirlenmeye çalışılmıştır.

Karar mekanizmalarına seçilmelerinin etkenleri başlığı altında; siyasete nasıl girdikleri karşılaştıkları zorlukları, zorlukları nasıl aştıkları, STK faaliyetleri, aktif siyaseti ailevi sorumluluklara etkisi, cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaşp karşılaşmadıkları, karar mekanizmalarına seçilme etkenleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Kadınların temsilinin önündeki engeller başlığı altında; kadınların seçilememe etkenleri, Türkiye’de kadınların temsilini engelleyen faktörlerin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Kadın temsilinin artırılması konusundaki düşünceleri başlığı altında; ulusal siyasette kadın temsilinin artırılması kadın bakış açısı bağlamında neleri değiştireceği, kadınların temsilinin artırılmasında partilerin rolü-kadın kotası uygulaması, İllerinde kadın temsilinin

artırılması için faaliyetleri, kadın temsiliinin artırılması için çözüm önerilerinin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda ‘‘Türkiye’de Kadınların Siyasette Temsili: Aydın Örneği’’ konulu bu tezde seçilmiş kadın siyasetçilerin bilgi ve tecrübesiyle; TBMM’de kadının konumu, yeterli düzeyde temsil edilemediği, Türkiye parlamentosunda kadın temsiliinin artırılması, kadının karar alma süreçlerine etkin katılımının sağlanması için somut adımların neler olabileceğini ortaya çıkarmak amacıyla incelenmiştir. Ulusal siyasette kadının temsil durumunu ortaya koymaya çalışan bu tezin hipotezi karar mekanizmalarına seçilmiş olan Aydın ili kadın siyasetçilerin bakış açısından araştırılmıştır.

4.5.1. Demografik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde kadın siyasetçilerin demografik özellikleri (doğum yeri, yaş, eğitim, meslek) ve siyasete nasıl girdikleri, karar alma süreçlerinde yer almaları esnasında zorluklarla karşılaşp karşılaşmadıkları karşılaştılsa bu zorlukları nasıl aştıkları, siyasete girmeden önce sosyal sorumluluk projelerinde, derneklerde bulunup bulunmadıkları incelenecektir.

Aydın ilinden TBMM’de seçilerek giren Semiha Öğüş, 1 Ocak 1960 Muğla Ortaca doğumlu olduğu, 1961 yılında ailemin Aydın’a taşınmasıyla, Aydın’da yaşadığını ilk, orta, lise eğitimini Aydın’da yaptığını, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu avukat olduğu ifade etmektedir.

Aydın ilinden TBMM’de seçilerek giren Deniz Depboylu, 7 Haziran 1968 yılında Aydın’da doğduğu, 53 yaşında olduğu, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalında lisans eğitimimi, Başkent Üniversitesi Sosyoloji bölümünde yüksek lisans eğitimimi tamamladığını, Psikolojik Danışman olduğu ifade etmektedir.

Aydın ilinden üst düzey üyesi görevine seçilerek giren kadın siyasetçi, 1984 İstanbul Üsküdar’da doğduğu, Sosyoloji yüksek lisans mezunu, iş kadını olduğu ifade etmektedir.

Aydın büyükşehir belediye meclis üyesi görevine seçilerek giren Neşe Menderes, Karpuzlu Abak köyü 1967 doğumlu 54 yaşında olduğu, lisans Hukuk Fakültesi mezunu, avukat olduğu ifade etmektedir.

Aydın büyükşehir belediye meclis üyesi görevine seçilerek giren Yasemin Gürsoy, 01.07.1956 Ankara doğumlu, lise mezunu işletmeci olduğunu ifade etmektedir.

Aydın büyükşehir belediye meclis üyesi görevine seçilerek giren Semra Yücel, 1978 Aydın doğumlu, 2001 Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Fizik bölümü mezunu işletmeci olduğunu ifade etmektedir.

Aydın İli Efeler/Fatih Mah.Muhtarı görevine seçilen Yıldız Karataş Taşçıoğlu, 31 Mayıs 1963 Çine Kasar doğumlu olduğunu, Ön lisans mezunu şu an Anadolu Üniversitesi (A.Ö.F.) yerel yönetimler okuduğunu, Aydın T. V. Ana haber spikerliği yaptığını ifade etmektedir.

Kuşadası Bayraklıdede Mah.Muhtarı görevine seçilen Çiğdem Tektaş, 62 yaşında İzmir doğumlu, lise mezunu, turizmci olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 4.5. Demografik Özellikler (DoğumYeri-DoğumTarihi-Eğitim-Meslek)

Adı Soyadı	DoğumYeri	Doğum TarihiYaş	Eğitim	Meslek
Semiha Öğüş	Muğla	1961	Lisans	Avukat
Deniz Depboylu	Aydın	1968	Yüksek Lisans	PsikolojikDanışman
Kadın Siyasetçi	İstanbul	1984	Yüksek Lisans	İşKadını
Neşe Menderes	Karpuzlu	1967	Lisans	Avukat
Yasemin Gürsoy	Ankara	1956	Lise	İşletmeci
Semra Yücel	Aydın	1978	Lisans	İşletmeci
YıldızKarataşT.	Çine	1963	Ön Lisans	Ana Haber Spikeri
Çiğdem Tektaş	İzmir	62 yaşında	Lise	Turizmci

Kadın siyasetçilerin demografik özellikleri incelendiğinde yaşları, 62, 61, 53, 37, 54, 66, 58, 44 olduğu görülmektedir. Doğum yeri bir kadın siyasetçinin Muğla Ortaca doğumlu birkadın siyasetçinin İstanbul Üsküdar doğumlu, iki kadın siyasetçinin Aydın doğumlu, bir kadın siyasetçinin Ankara doğumlu, bir kadın siyasetçi ile bir kadın muhtarın Aydın'nın ilçelerine bağlı köylerinde, diğer kadın muhtarın ise İzmir'de doğdukları görülmektedir.

Eğitim durumlarına bakıldığında kadın siyasetçilerin ikisinin yüksek lisans mezunu, üç kadın siyasetçinin lisans mezunu, bir kadın siyasetçinin lise mezunu, kadın muhtarlardan birinin ön lisans bir diğerinin ise lise mezunu olduğu görülmektedir.

Mesleklerine bakıldığında iki kadın siyasetçinin avukat, bir kadın siyasetçinin psikolojik danışman, bir kadın siyasetçinin iş kadını, iki kadın siyasetçinin işletmeci, kadın muhtarlardan birinin ana haber spikeri bir diğerinin de turizmci olduğu görülmektedir.

Kadın siyasetçilerin medeni durumuna bakıldığında bir kadın siyasetçinin bekar, diğerlerinin evli oldukları görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde eğitim seviyesi yüksek, meslek sahibi, ekonomik özgürlüğü olan kadınların hem ulusal siyasette hem yerel siyasette hem parti üst düzey üyeliğine temsilci olarak seçildikleri görülmektedir. Seçilen kadın siyasetçilerin oldukça donanımlı, eğitilmiş ve ekonomik gelir seviyesinin gelişmişliği göze çarpmaktadır. Hem parlamentoya hem parti üst düzey üyesine hem yerel meclise seçilmiş kadın siyasetçilerin bu özelliklerde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, kadınların siyasal temsilde eğitim durumunun oldukça önemi olduğu ve sosyo ekonomik durumunun etkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

4.5.2. Karar Mekanizmalarına Seçilmelerinin Etkenleri

Aydın ilinden ulusal ve yerel siyasette karar mekanizmalarına seçilmeyi başarmış kadın siyasetçilerin ilk önce karar alma süreçlerinde yer alması esnasında yaşadıkları tecrübeleri derinlemesine yapılan mülakatlarda; siyasete nasıl girdikleri, siyasete girerken herhangi bir zorlukla karşılaştılar mı? Karşılaştırsa bu zorlukları nasıl aştıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Semiha Ögüş, TBMM’de parlamenter olarak yer almadan önce siyasete mesleğine başladığı gençlik yıllarında Refah partisinden gelen teklifle girdiğini belirterek karar alma mekanizmalarında bulunma sürecini şöyle açıklamaktadır.

“Siyasete avukatlığımın ilk yıllarında gençlik yıllarımda Refah Partisinden 1994 yılında belediye meclis üyeliği teklif edildi. O dönem belediye seçim çalışmalarında bulundum. Bir süre daha mesleğe devam ettim, 14 Ağustos 2001’de Ak partinin kuruluşuyla, Aydın’da teşkilatlanması Ekim 2001’de İl yönetimine davet edildim. Seçim işlerinden sorumlu İl başkan yardımcısı olarak görev aldım. Bu görevin yanında 2002 yılında Aydın İl kadın kolları başkanlığı devam etti, iki görevi birlikte yaptım. 3 Kasım 2002’de milletvekili seçildim. Ak Parti genel merkezinde milletvekili seçilince genel merkez kadın kolları teşkilat başkanlığı yaptım. 2 dönem MKYK üyeliği 2 dönemde MDK üyeliği, 2 dönemde milletvekilliği yaptım. 3 dönem genel seçime katıldım, 2002, 2007, 2011, bir dönem seçim kaybettim (2007).”

Bu açıklamalara bakıldığında kadın milletvekilinin siyasete girişinin gelen teklifle olduğu ve Aydın'da Ak partinin teşkilatlanmasında davet edilerek İl başkan yardımcısı bunun yanında İl kadın kolları başkanlığı görevlerini birlikte yaptıktan sonra TBMM'de milletvekili olarak seçilmeyi başardığı ve seçildikten sonra da genel merkezde üst düzey üyesi görevlerinde yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda siyasete girişte gelen teklifin etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Kadın milletvekilinin karar mekanizmalarında yer alma sürecinde zorluklarla karşılaşp karşılamadıkları karşılaştılsa bu zorlukları nasıl aştıkları sorusuna *''siyasete girerken zorluklarla karşılaşmadım, teklifle girdim onlar beni siyasal alana çektiler.''* ifadesi siyasete girerken zorluklarla karşılaşmadığını ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanında gelen teklifin etkisi vurgulanmaktadır.

Deniz Depboylu, TBMM'de parlamenter olarak yer almadan önce siyasete nasıl girdiğini şöyle açıklamaktadır.

''2011 Ekim ayında devlet görevimden istifa etmemin ardından, 2011 Aralık ayında Aile Danışma Merkezimi açtım. 2012 Mart ayında gerçekleştirilen ilçe kongresiyle MHP Nazilli İlçe Teşkilatı yönetiminde görevime başladım. Böylece aktif siyaset hayatım başlamış oldum'' ifadesinde aktif siyasete ilçe yönetiminde görev alarak başladığı ortaya çıkmaktadır. Siyasete girerken zorluklarla karşılaşp karşılamadıkları karşılaştılsa bu zorlukları nasıl aştıkları sorusuna ise *''siyasete girerken herhangi bir zorlukla karşılaşmadım. Hem ailem hem de parti camiamızın desteğiyle başladım ve devam ettim''* ifadesinde kadın siyasetçinin siyasete girerken zorlukla karşılaşmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında aile ve parti desteğinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Aydın ilinden parti üst düzey üyesi görevine seçilen kadın siyasetçi, bu göreve seçilmeden önce siyasete girişini şöyle anlatmaktadır.

''Aile ile başladı, kayınpederim ve eşim Refah Partisi kökenliyiz, evlendikten sonra siyasete girdim. İlk etapta eşim başkan yardımcısı, seçim dönemlerinde eşler olarak saha çalışmalarında bulundum. İlçe belediye meclis üyesi büyükşehir belediye meclis üyesi görevlerinde bulundum. İl kadın kolları başkan yardımcısı görevinde bulundum, sonrasında kadın kolları İl başkanlığı görevini yürüttüm. Şu an MKYK üyesi olarak görevimi yürütmekteyim.'' Evlendikten sonra eşin aktif siyasette yer alması sonucu saha çalışmalarında bulunması, siyasete girişinde aile üyelerinin siyasetle ilgili olmasının etkisini ortaya koymaktadır. Siyasete girerken zorluklarla karşılaşp karşılamadıkları karşılaştılsa

bu zorlukları nasıl aştıkları sorulduğunda da “*siyasete girerken zorluklarla karşılaşmadım. Çünkü bulunduğum siyasi partinin temsilcileri kadın temsiliyetine önem verdikleri için bir kadın olarak daima desteklenen bir çalışma içerisinde yer aldım*” ifadesiyle siyasete girerken zorluklarla karşılaşmamasını, mensubu olduğu siyasi partinin kadının siyasette temsiline önem verdikleriyle birlikte kadınların çalışmalarının daima desteklendiği ortaya çıkmaktadır.

Aydın büyükşehir belediye meclis üyesi görevine seçilen Neşe Menderes bu göreve seçilmeden önce siyasete “*kendi istediğim için eşimin desteğiyle teklif geldiği için girdim*” şeklinde açıklamıştır. Siyasete kendi isteğiyle eşin desteğiyle gelen teklifle giren Neşe Menderes, siyasete girerken zorluklarla karşılaşp karşılaşmadıkları karşılaştılsa bu zorlukları nasıl aştıkları sorusuna ise “*siyasete girerken adaylık başvurusu ve aday gösterilmede zorluk yaşadım. Aday gösterildikten sonra siyasi parti içerisinde zorluk yaşadım. Yaşadığım zorluklar, kabullenmeme samimiyetsizlik parti içi teşkilat içerisinde yardımcı olunmaması paylaşımcılık olmaması. Zorlukları aşmada ısrarcı olmam görevimi yerine getirmek konusundaki baskıcılığım etkili oldu*” şeklinde ifadesiyle aktif siyasete adaylık başvurusunda ve aday gösterilmesinde zorluklar yaşadığına dikkat çekerek aday gösterildikten sonra da parti içerisinde yaşadığı zorlukları nasıl aştığını, ısrarcı ve görevini yerine getirme konusundaki baskıcılığının etkili olmasına bağlamaktadır. Tezimizin giriş kısmında belirtildiği gibi kadınlar asıl toplumsal siyasal katılımında bulunduğu zaman sorun yaşamakta olduğu görülmektedir.

Aydın büyükşehir belediye meclis üyesi görevine seçilen Yasemin Gürsoy da bu göreve seçilmeden önce “*1994 seçimlerinde CHP meclis üyesi aday adayı olarak gelen teklif üzerine siyasete girdim*” ifadesi de gelen teklifin etkili olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Siyasete girerken ise zorluklarla “*ben karşılaşmadım*” diyerek zorluklarla karşılaşmama nedenini ise “*nitelikli bir topluluk içindeydim, sıkıntı yaşatmadılar*” olarak açıklamaktadır.

Aydın büyükşehir belediye meclis üyesi görevine seçilen Semra Yücel ise “*ilk olarak İyi Partinin kuruluşunda İl kurucusu olarak siyasi hayatıma başladım.*” Siyasi partinin kuruluşunda siyasal alana adım attığı siyasete girişte zorluklarla karşılaşp karşılaşmadığı sorulduğunda ise “*girerken karşılaşmadım. Bu konuda kendimi bulunduğum partiden dolayı şanslı hissediyorum*” anlatımıyla olumsuz bir şey yaşamadığını belirtmektedir.

Aydın İli Efeler/Fatih Mah. Muhtarı seçilen Yıldız Karadaş Taşcıoğlu muhtar seçilmeden önceki süreci şöyle açıklamaktadır.

“Önce ailemle bu isteğimi paylaştım eşim annem hiç karışmamı söylediler. Eşim insanlarla uğraşmayı kolay mı zannediyorsun dedi, onları inandırdım isteğimde kararlı oldum seçilince başarılı olacağıma inandım. Hak için halka hizmet için yola çıktım çok gönüllü destekçilerim oldu” şeklinde açıklamıştır. Ayrıca *“Türkiye Muhtarlar Derneği Aydın İl temsilcisiyim. 2009 yılında Aydın merkez ve merkeze bağlı köylerin ilk kadın muhtarı seçildim....Türkiye’nin ilk seçilmiş kadın muhtarı Gül Esin 1934 yılında yapılan seçimlerde Çine Değirmencidere köyünün şu an Karpuzlu ilçemiz olan o yıllarda ilçemiz değildi Çine’ydi o köyde seçimi kazanmış Türkiye’nin ilk seçilmiş kadın muhtarının ardından geçen 75 yıllık süreç sonrası 2009 yılında Aydın’da Aydın merkez ve merkeze bağlı köylerin ilk kadın muhtarı seçildim. 2014 yılında yapılan yerel seçimlerde Efeler ilçemizin ilk kadın muhtarı olarak görev yaptım. 2019 yerel seçimlerinde şu an Aydın İlimizde 15 kadın muhtarız.”* Kendi istediği için girdiği bu süreçte zorluklarla karşılaşp karşılamadıkları karşılaştılsa bu zorlukları nasıl aştıkları sorusuna ise *“zorlukları inanarak kendime güvenerek aştım”* şeklinde açıklamaktadır.

Kuşadası Bayraklıdede Mah.Muhtarı seçilen Çiğdem Tektaş muhtar seçilmeden önceki süreci şöyle açıklamaktadır.

“Kadın kollarında çalıştım, ayrıldım. Siyasetin temiz olmadığından dolayı ayrıldım. Eşimin vefatından dolayı mahalle sakinlerin teşvikiyle aday oldum ve kazandım.” Mahalle sakinlerinin teşvikiyle girdiği bu süreçte zorluklarla *“karşılaşmadım”* olarak ifade etmektedir. Muhtar seçilmeden önce kadın kollarından siyasetin temiz olmadığından dolayı ayrıldığını vurgulamaktadır.

Görüldüğü gibi kadın siyasetçiler ile yapılan mülakatlarda siyasete girmelerinde partilerden gelen teklifin etkisiyle, kendi istediği ve eşin desteğiyle girdikleri ailenin, eşin, babanın siyasette yer almalarının siyasete girişlerinde ve görev almalarında etkisi bu açıklamalara bakıldığında görülmektedir. Siyasal kariyer süreçlerine bakıldığında üç kadın siyasetçinin parti teşkilatlarında İl başkan yardımcısı, İl kadın kolları başkanı, İl kurucusu, İlçe yönetimi, bir kadın siyasetçinin İl kadın kolları başkanlığı, büyükşehir belediye meclis üyeliği ilçe belediye meclis üyeliği görevlerinde bulunduğu, meslek sahibi, ekonomik geliri olan kadınların milletvekili ve parti üst düzey üyesi olduğu görülmektedir. Burada parti

teşkilatlarında çalışan kadınların milletvekili, parti üst düzey üyesi için tercih edildikleri seçildikleri tespit edilmiştir. İki kadın siyasetçinin gelen teklifle büyükşehir belediye meclis üyesi seçildiği görülmektedir. Bir kadın muhtarın 2009 yılından beri muhtarlık görevinde olduğu görülmektedir.

Kadın siyasetçiler siyasete girerken zorluklarla karşılaşp karşılaşmadıkları karşılaştırlarsa bu zorlukları nasıl aştıkları sorulduğunda; kadın siyasetçilerin aktif siyasete girerken zorluklarla karşılaşmadıkları bir kadın siyasetçinin adaylık başvurusunda ve aday gösterilmesinde ve aday gösterildikten sonrada siyasi parti içerisinde zorluk yaşadığı tespit edilmiştir. Zorlukları aşmasında ise ısrarcı ve görevini yerine getirme konusundaki baskıcılığının etkili olduğu görülmektedir. Bir kadın temsilcinin zorlukları inanarak kendine güvenerek aştığı görülmektedir. Diğer kadın temsilci de siyasetin temiz olmadığından dolayı kadın kollarında ki çalışmasından ayrıldığı ortaya çıkmaktadır.

Kadın siyasetçilere siyasete nasıl girdiklerini, siyasal kariyer süreçlerini ve siyasete girişlerinde etkilerin neler olduğunu tespit ettikten sonra siyasete girmeden önce sosyal sorumluluk projelerinde, derneklerde faaliyetlerde bulunup bulunmadıklarını bulundularsa buradaki başarılarının siyasal kariyerlerinde yükselmelerine etken olacağı bağlamında olumsuzluklarla karşılaşp karşılaşmadıkları sorusu sorulduğunda, Semiha Öğüş, şöyle anlatmıştır:

“Görev aldım, birkaç dernekte görev aldım. Aydın barosu kadın ve çocuk hakları komisyonunda görev aldım. O dönemde Ak Partide kadının siyasetten itilmesi söz konusu değildi bilhassa teşvik vardı. İl teşkilatında İl yönetim kurulunda görev alan tek kadın bendim, benim için ne kadın rakip vardı ne de erkekler beni rakip olarak görüyorlardı. Burada önemli olan erkek egemen bir toplulukta (İl yönetim kurulunda) bende varım diyebilmektir. Beni buna yönelten iç sebebim ise daha hayatın başında üniversite tercihim kendi isteğimle yapmam avukatlık büromu açmamdır.” STK çalışmalarında bulunduğu, baroda kadın hakları, çocuk hakları komisyonlarında çalıştığını ifade etmişlerdir. Aydın Ak parti İl teşkilatında görev alan tek kadın yönetici olarak erkeklerin kendisini rakip olarak görmediğine teşvik edildiğine vurgu yaparak erkek egemen İl yönetiminde bende varım! Diyebilmenin önemini ortaya çıkartmaktadır.

Deniz Depboylu, bu soruyu şöyle yanıtlamıştır.

“Siyasete girmeden önce herhangi bir sivil toplum kuruluşunda faaliyet göstermedim. Mesleğim ve görevim yaratıcılığı destekleyen, aktif çalışmalar gerektiren ve bireysel farklılıklarımı işime yansıtabileceğim avantajlara sahip bir meslek. Meslek yaşantım boyunca eğitim almaya devam ettim ve farklı birçok organizasyon gerçekleştirdim. Çocuklar ve gençler haricinde, ebeveynlerin ve eğitimcilerin de içinde yer aldığı, kimi zamanda halka açık sayısız eğitim, konferanslar düzenledim. Bu programlarla başkalarına yardım ederken bir yandan da kendimi geliştirmiş oldum. Önceki çalışmalarımın tamamı siyaset yaşantım için önemli bir katkı sağladı. Olumsuzluktan ziyade daha çok faydasının gördüm.” Bu çalışmalarda bulunmadığını, mesleği ile ilgili konularda halka açık düzenlediği etkinliklerin kendisini geliştirdiğini, siyaset yaşamına bu çalışmaların önemli katkılar sağladığına vurgu yapmaktadır.

Bu soruya diğer kadın siyasetçimiz *“çeşitli sosyal sorumluluk projelerinde gönüllü olarak yer aldım”* diyerek açıkladıktan sonra, buradaki başarılarının siyasal kariyerlerinde yükselmelerine etken olacağı bağlamında olumsuzluklarla karşılaşp karşılaşmadıkları sorusu sorulduğunda karşılaşmadığını belirtmiştir.

Neşe Menderes, *“Sosyal sorumluluk projelerinde yer aldım. Dernek çalışmalarına destekler vermiştim. Barodaki kadın, çocuk, çevre komisyonlarında aktif yer aldım. Benim sosyal sorumluluk projelerinde dernek faaliyetlerinde çalışmam donanımlı olmamı sağladığı için siyasette daha rahat kendimi ifade edebildim.”* Faaliyetlerde bulunduğunu baroda kadın, çocuk, çevre komisyonlarında aktif olarak yer aldığını ve bu çalışmalarının donanım sağlaması nedeniyle siyasette kendini daha rahat ifade edebildiğinin altını çizerek anlatmıştır.

Yasemin Gürsoy, siyasete girmeden önce sosyal sorumluluk projelerinde, derneklerde faaliyetlerde bulunduğunu ve olumlu etkisinin olduğundan bahsetmektedir. Semra Yücel ise siyasete girmeden önce sosyal sorumluluk projelerinde, derneklerde faaliyetlerde bulunmadığını belirtmektedir.

Yıldız Karadaş Taşcıoğlu, *“Çalıştım. Temada çalıştım, yerel gündem 21 kadın platformunda çalıştım”* olarak söz etmektedir. Kadın hakları koruma derneğinde de çalıştığını bu çalışmaların olumlu yönde etkisinin olduğunu söylemiştir. *“Televizyonda çalışıyor olmak benim seçilmemde çok büyük rol oynadı tanınan bir yüzdüm televizyonda çalışıyor olmak haber spikeri olmamın katkısı oldu.”*

Bu açıklamalara bakıldığında kadın siyasetçilerin çoğunluğunun sosyal sorumluluk projelerinde sivil toplum kuruluşlarında faaliyette bulundukları ve buradaki başarılarının siyasal alanda yükselmelerinde olumsuz yönde etkisinin olmadığı ve karar mekanizmalarına seçilmelerinde derneklerde ve sosyal sorumluluk projelerinde yer almanın olumlu etkisinin olduğu açıkça görülmektedir. Bir kadın siyasetçinin siyasete girmeden önceki çalışmalarının önemli katkı sağladığı ve olumsuzluk yönünde etkisinin olmadığı faydasını gördüğü anlaşılmaktadır. Bir kadın siyasetçi *“Erkek egemen”* karar mekanizmasında *“Ben de varım”* diyebilmenin önemine dikkat çekmektedir.

Araştırmada mülakat gerçekleştirilen kadın siyasetçilere bulundukları görevlere seçildikten sonra geleneksel iş bölümünün ailevi sorumluluklarını etkileyip etkilemediği siyasette cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaşp karşılaşmadıkları sorulmuştur.

Yapılan mülakatta cevaplar incelendiğinde bu toplumsal rollerin getirdiği sorumluluklarının özel hayatı etkilediği ve bu sorumluluklarda aile desteğinin önemine vurgu yapılmaktadır.

Yapılan görüşmelerde Aydın ilini parlamentoda milletvekili olarak temsil etmiş Semiha Ögüş, *“Ben bekarım ama şunu söylemek isterim, siyaset 7 gün 24 saat yapılan bir görevdir. Özel hayat diye bir şey bırakmıyor. Evli ve çocuklu siyasetteki kadınların ve ailelerin işi zor”* şeklinde ifade etmiştir.

Bu ifadeden anlaşıldığı gibi karar mekanizmasında yer alan eş ve anne olan kadınların toplumsal kültürel yapının şekillendirdiği hem geleneksel rollerinin yüklediği sorumluklar, hem aktif siyasetin yoğun zaman ve çaba harcanarak geçirilmesi dolayısıyla kadının ve ailesinin işini zorlaştırdığı ortaya çıkmaktadır.

Aydın ilini parlamentoda milletvekili olarak temsil etmiş Deniz Depboylu, *“Aktif siyaset yaşamı yoğun çaba gerektiren ve zamanın tamamına yayılan zor bir süreç. Doğal olarak siyasette aktif olduğum sürece ailemle eskisi kadar bir arada olamadım. Birbirimizi göremediğimiz çok zaman oldu. Çocuklarımın büyümüş olması, eşimin anlayışı ve desteği sayesinde işim kolaylaştı”* şeklinde dile getirmektedir.

Bu ifadede evli ve çocuklu olan kadın siyasetçilerin, çocuklarının büyümüş olması ve eşin anlayış ve desteğinin yoğun zaman ve çaba harcanan aktif siyasette kadının işini kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır.

Kadın siyasetçi, “*Aktif siyasette bulunduğum her dönem Ailenin desteğinin ne kadar önemli olduğunu gözlemleyen biri olarak ailevi sorumluluklarımı etkilemedi. Çünkü her anlamda eşimin desteğini arkamda hissettim*” şeklinde ifade etmektedir. Aktif siyasette aile içi görevlerin sorumluluğunda ailenin eşin desteğinin önemli olduğuna vurgu yapılmıştır.

Neşe Menderes, “*İş hayatında aktif olduğum için ailevi sorumluluklarımı yönetmeyi öğrendiğim için sorumluluklarımı etkilemedi*” şeklinde dile getirmektedir. İş hayatında aktif olmanın ve daha önceden ailevi sorumluluklarını yönetmeyi öğrenme bilgisinin bu sorumlulukları aksatmadığı görülmektedir.

Yasemin Gürsoy, “*Bir miktar etkiledi ama işinizi severek yapıyorsanız, güçlüklerine özveriyle katlanabiliyorsunuz*” diyerek açıklamıştır. Aktif siyasetin aile içi sorumluluklarını bir miktar etkilediğini ancak severek yapınca bu zorluklara fedakarlıkla katlandığının da altını çizerek söylemiştir.

Semra Yücel, “*Elbette etkiledi. Siyasi çalışmaların çalışma saatleri belirsiz olduğu için ve uzun zaman gerektirdiği için etkiledi.*” Yukarıdaki görüşe benzer bir şekilde ailevi sorumlulukların etkilediği söylenilmiştir.

Yıldız Karadaş Taşcıoğlu, “*Aileme ayırdığım zamanda evime ayırdığım zamanda tabii ki azalma oldu....çocukları büyüttükten sonra muhtar seçildim*” olarak ifade etmektedir. Aile ile geçirilen zaman ve eve ayrılan zamanın azalmasını, ailevi sorumlulukları ile ilişkilendirerek, seçildiğinde ise çocukların büyümüş olduğuna dikkat çekmektedir. Çiğdem Tektaş’ın bu soruya yanıtını “*hayır*” olarak söylemiştir.

Bu çerçevede, yukarıda dikkat çeken ifadede geleneksel rollerin “evli ve çocuklu” kadın siyasetçilerin yoğun zaman ve çaba harcanarak geçirilen aktif siyasette “kadınların ve ailesinin işinin zor” olmasının nasıl kolaylaştığı göze çarpmaktadır. Evli ve çocuklu kadın siyasetçilerin, çocuklarının büyümüş olmasının geleneksel rolleri etkilemediği, işin severek yapılmasıyla, eşin anlayış ve desteği sayesinde işin kolaylaştığı, aile desteğinin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Mülakat gerçekleştirilen kadın siyasetçilerin çoğunluğunun üniversite mezunu mesleği ve gelir durumunun iyi olduğu, bu bağlamda kadının işi, mesleği, ekonomik geliri ve bu sorumlulukları yönetme bilgisi, destekleyen eşi, ailesi ya da yardımcısı yoksa toplumsal kültürel yapılanmanın kadına attığı geleneksel rollerin evli ve çocuklu siyasetteki kadınların ve ailesin işinin hiç de kolay olamayacağı ve zor olacağı görülmektedir.

Kadın siyasetçilere mülakatta siyasal alanda cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaşp karşılaşmadıkları sorulduğunda ise;

Semiha Ögüş, *“Hayır, avukatlık mesleğimi yaparken de böyle bir ayırım görmedim, siyasette de öyle”* olduğundan söz etmektedir. Deniz Depboylu, *“Siyaset yaşamımda cinsiyet ayrımcılığıyla hiç karşılaşmadım. Erkek mevkidaşlarımla eşit sorumluluklar aldım, aynı şartlarda çalıştım, nezaketli ve özenli davranışlarıyla desteklerini hissederek görevlerimi yerine getirdim”* şeklinde açıklamaktadır. Kadın siyasetçi, *“Siyasette cinsiyet ayrımcılığının olumsuz yönleriyle karşılaşmadım. Aksine Türk örf ve adetlerin kadına vermiş olduğu değerden dolayı el üstünde tutuldum”* olarak ifade etmektedir.

Neşe Menderes *“Cinsiyet ayrımcılığı her alanda var. Siyasi partilerde kadın kollarının ayrı olması dahi cinsiyet ayrımcılığını gösterir. Siyasi partilerde kadın kolları gibi cinsiyetçi ayrımların olmaması gerekir”* şeklinde ifade etmektedir. Yasemin Gürsoy’da *“Karşılaşıyoruz, karar mekanizmaları olan görevlerde erkekler kendilerini görmek istiyorlar. Kadınlar ikinci planda kalıyor”* şeklinde açıklamaktadır. Karar alma mekanizmalarında erkeklerin yer almak istemeleri nedeniyle kadınların ikinci plana kalmasından bahsetmektedir. Semra Yücel de *“Cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaşmadım”* olarak bahsetmektedir.

Yıldız Karadaş Taşcıoğlu ise *“Toplumumuzda asker ya da polis nasıl erkek işi olarak görülüyorsa yerel yönetimler muhtar belediye başkanı da erkek işi olarak görülüyor. Buda şimdiye kadar görev yapan seçilen insanların çoğunluğun erkek olmasından kaynaklı olduğunu düşünüyorum”* olarak söz etmektedir. Çiğdem Tektaş ise *“erkeği ve kadını tam olarak desteklediler”* demiştir.

Kadın siyasetçilere siyasette cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaşp karşılaşmadığı görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde; dört kadın siyasetçi karşılaşmadıklarını söylemişlerdir. Bir kadın siyasetçi cinsiyet ayrımcılığının her alanda olduğunu ifade etmiştir. Siyasi partilerin kadın kollarının ayrı olmasının dahi cinsiyet ayrımcılığını gösterdiğini ve kadın kolları gibi cinsiyetçi ayrımların olmaması gerektiğinin altını çizmiştir. Bir başka kadın siyasetçi karşılaştıklarını, karar mekanizmalarında erkeklerin kendilerini görmek istediğini, kadınların ikinci planda kaldıklarından söz etmiştir. Bu noktada ortaya çıkan toplumsal kültürel yapılanmanın oluşturduğu geleneksel rollerin etkisinin halan devam ettiği erkek egemen zihniyetlerin değişmediği görülmektedir. Kadın

muhtar ise bu alanların erkek işi olarak görüldüğüne vurgu yaparak bunun nedenini; bugüne değin yerel yönetimlerde belediye başkanlığı gibi görevlere erkeklerin çoğunlukla seçilmesiyle ilişkilendirmiştir. Bu noktada, toplumsal kültürel yapının neden olduğu, kadın sayısının artmadığı bu görevlerde, erkeğe ve kadına atfedilen geleneksel rollerin halan var olduğu ortaya çıkmaktadır.

Seçilmiş kadın siyasetçilerin karar mekanizmalarına seçilme etkenlerinin neler olduğu bağlamında görev aldıkları konumlara seçilmelerini etkileyen faktörlerin eğitim mi? Ekonomi mi? Çevre mi? sorusuyla nelerin etkili olduğu sorusu sorularak incelenmiştir.

Aydın ilinden TBMM’de seçilerek giren Semiha Öğüş’le yapılan mülakatta milletvekili seçilmenizi etkileyen faktörler nelerdir? sorusuna *“Meclis aritmetiğinde genellikle hukukçular ağırlıktadır, mesleğimin katkısı olduğunu düşünüyorum. Toplum içinde tanınır olmak, ekonomik yeterlilik bir miktar aranır ama tek şartı değildir. Temayül yoklamasında tabanın tercihi dikkate alınır”* olarak açıklamaktadır.

Kadının mesleği, ekonomik durumu, toplumsal çevrenin etkili olduğu ve siyasi çevrenin tercihinin dikkate alındığına vurgu yapılmaktadır. Kadının ekonomik özgürlüğünü elde etmesinde eğitim ve mesleğin birbiriyle bağlantılı olduğu düşünüldüğünde kadının eğitimi ve ekonomik gelişmişliği karar mekanizmasına seçilmesinde etken olduğu görülmektedir.

Türk parlamentosuna seçilerek giren Deniz Depboylu seçilmenizi etkileyen faktörler nelerdir sorusuna *“Seçilmemin sebepleri arasında mesleğimin ve kişilik yapımın karakteristik özelliklerimi etkili iletişim becerileriyle yansıtabilmiş olmam belki bir etken olarak kabul edilebilir. Bunun yanı sıra Aydın ilinin kadın siyasetçileri seven ve destekleyen bir toplumsal yapıya sahip olması da sayılabilir”* şeklinde dile getirmektedir.

Seçilmesini etkileyen nedenler içinde, mesleğinin ve kişilik yapısının karakteristik özelliklerini etkili iletişim kabiliyetiyle yansıtabilmesi ve Aydın’ın kadın siyasetçileri seven, destekleyen toplum yapısında olduğunu belirtmiştir.

Bir diğer kadın siyasetçi, seçilmenizi etkileyen faktörler nelerdir? sorusuna yapılan mülakatta *“Seçilmemi etkileyen faktörler arasında en önemlisi siyasi tecrübe, eğitim, toplum tarafından bilinirlik seçilmemi etkileyen faktörler arasında yer alabilir”* olarak ifade etmiştir. Kadının eğitimi, toplum tarafından bilinir olunması ve siyasi tecrübenin etkili olduğu vurgulanmaktadır.

Aydın büyükşehir belediye meclis üyesi görevine seçilen Neşe Menderes, seçilmenizi etkileyen faktörler nelerdir? sorusuna *“Hepsi etkili”* dir diyerek, eğitimin, ekonominin, çevrenin etkili olduğunun altını çizmiştir. Yasemin Gürsoy, seçilmenizi etkileyen faktörler nelerdir? sorusunu, *“Eğitim, siyasi tecrübe, ekonomik özgürlük ve kişilik olarak toplumda kabul görmek meclis üyesi olarak seçilmemde etkili oldu”* şeklinde dile getirmektedir. Eğitimin, ekonominin, siyasi tecrübenin ve bununla birlikte seçilmesini kişilik yapısıyla ilişkilendirerek toplumsal kabul olduğunu söylemiştir. Semra Yücel, seçilmenizi etkileyen faktörler nelerdir? sorusuna *“Seçilmemi etkileyen sebepler eğitim ve çevre etkili oldu”* diye bahsetmektedir. Eğitim ve çevrenin etkisinin olduğuna dikkat çekmiştir.

Aydın Efeler Mahalle Muhtarı görevine seçilen Yıldız Karadaş Taşcıoğlu, seçilmenizi etkileyen faktörler nelerdir sorusuna *“Hepsi, eğitimde, ekonomide, çevrede seçilmiş olmama katkı sağlayan unsurlardır”* olarak açıklamaktadır. Hepsinin katkı sağlayan nedenler olduğunu belirtmiştir. Kuşadası Bayraklıdede Mahalle Muhtarı görevine seçilen Çiğdem Tektaş’a seçilmenizi etkileyen faktörler (eğitim, ekonomi, çevre) nelerdir sorusuna *“hepsi etkendir”* demiştir.

Yapılan mülakatlarda kadın siyasetçilere seçilmelerini etkileyen faktörlerin neler olduğu sorulmuştur. Seçilmeyi başarmış kadın siyasetçilerin hangi özelliklerin etkili olduğunu tespit edebilmek için önem taşıdığı düşünülmektedir. Kadın siyasetçilerin seçilmesinde hem toplum içinde tanınmış olması hem de parti içinde tercih edilen olması, hem siyasi tecrübe, hem eğitim durumu, hem mesleği, hem de ekonomik gelişmişlik düzeyinin yeterli olmasının gerekli olduğu tespit edilmiştir.

4.5.3. Kadınların Temsilinin Önündeki Engeller

Kadınların seçilememesinin önündeki engelleri sorulduğunda;

Deniz Depboylu, *“Ülkemizde kadın siyasetçilerin az olmasının önemli bir nedeni kadınları aktif siyaset yaşantısına katılmak noktasında yaşadığı tereddüt olabilir. Bir kadının siyasette varlık göstermesi ve devam edebilmesi için ailesinin tam olarak desteklemesi çok önemli. Siyaset maddi ve manevi çok fedakârlık gerektiriyor. Bu desteği her kadın bulamıyor. Kadınların eğitim, ekonomi, sosyal hayat vb. her alanda her açıdan güçlü olması onların siyasete katılmasını kolaylaştırıyor. Siyasi görev talep etme aşamasında örneğin aday adaylık başvurularında kadın sayısının çok olması adaylık ve*

seçilme noktasındaki kadınların sayısını arttıracaktır’’ olarak dile getirmektedir.

Ülkemizde kadın siyasetçilerin azlığının önemli bir nedeni olarak, kadınların aktif siyasete katılımda tereddüt yaşadığını, kadının siyasette varlığının devam edebilmesinde aile desteğinin tam olmasının çok önemli olduğuna, siyasetin maddi manevi fedakarlık gerektirdiği bu bağlamda gerekli olan aile desteğini her kadının bulamadığına vurgu yapılmaktadır. Kadının hem eğitim açısından hem ekonomik açıdan hem de sosyal hayat açısından güçlü olamamasının etken olduğunu, kadının bu yönlerinin güçlü olmasının ise siyasal temsilini kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır. Ne kadar çok kadın aday aday olursa kadın adaylarının ve seçilen kadın sayısının artacağına dikkat çekmiştir.

Kadın siyasetçi, *‘‘Kadınların seçilememesinin önündeki engelleri ailesi tarafından desteklenmemek, ekonomik anlamda özgürlüğünü elde edememiş olarak sayabiliriz’’* olarak ifade etmektedir. Kadının seçilememesinin nedeni olarak hem aile desteğinin olamaması hem ekonomik özgürlüğünün olamaması gösterilmiştir.

Neşe Menderes, *‘‘Kadının seçilmesinin önündeki engelleri ise erkek egemen siyasi yapısının siyasi gücü paylaşmak istememesidir. Kadınları siyasette sadece oya ulaşım aracı olarak gören erkek egemen bir yapı mevcuttur. Az olduğunuz yerde etkin olma şansınız yok. Yönetici kadrolarda kadın sayısının azlığı ve kadınları erkek siyasetçilerin yönetme isteği az olan kadın siyasetçinin söz söyleme hakkını da engellemekte’’* olduğunu ifade etmiştir. Siyasetin erkek egemen yapısının siyasi gücü paylaşmak istememesinin kadınların seçilmesine engel olduğu, kadınların yalnızca oya ulaşım aracı olarak gören erkek egemen bir yapılanmanın var olduğu görüşündedir. Mevcut olan bu siyasi yapının içinde kadınların az sayıda olmaları nedeniyle hem etkin olma şanslarının olamadığı, hem de söz söyleme haklarının engellemekte olduğunu belirtmektedir.

Semra Yücel, *‘‘Kadınların seçilememesinde çevre etkileyici bir faktördür. Erkekler işleri gereği daha geniş çevreye sahiptirler’’* diyerek kadının seçilememesini çevreyle ilişkilendirmiştir.

Yıldız Karadaş Taşçıoğlu, *‘‘Bu bir rekabet işi vatandaşın taktiridir’’* söylemiyle kadının seçilememesini rekabet işi vatandaşın taktiri olarak görmektedir. Bu soruya Çiğdem Tektaş ise şöyle açıklamaktadır. *‘‘Seçilemeyenler sebebi; ataerkil, baskın karakter erkek, kadınlar çocuk doğursun yemek yapsın, tarlada çalışsın, evi geçimini sağlasın, siyasete fırsat kalmasın, kulisi erkekler yapsın, erkekler egolarından dolayı başarılı olsun*

istemiyorlar.” Kadının seçilememesinin nedenini, ataerkil toplumsal yapıyla şekillenen rollerin erkeği baskın, kadını toplumsal yapının kadına atfettiği geleneksel rollere tüm zamanını harcasın, siyasete fırsat kalmasın ifadesi kadınların özel alan içinde kalması toplumsal geleneksel rollerin etkisini ortaya çıkarmaktadır.

Kadının seçilmesinin önündeki engelleri kadın siyasetçilerin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde; ülkemizde kadın siyasetçilerin az olmasına önemli bir neden olarak, aktif siyasette katılımı kadının yaşadığı tereddüt olabileceği söylenilmiştir. Kadının eğitim seviyesi, ekonomik özgürlüğü ve aile desteğinin olamamasının kadını güçsüzleştirdiği, bu yönlerin olmasının ise kadını güçlendirdiği ve siyasal katılımını kolaylaştırdığı ortaya çıkmaktadır.

Siyasetin erkek egemen yapısından kaynaklı pek çok engelin var olduğu bu engeller; erkek egemen siyasi yapının siyasi gücü paylaşmak istememesiyle ilişkilendirilmiş, kadınları siyasette sadece oya ulaşım aracı olarak gören bu yapının kadınların az olduğu karar alma mekanizmasında kadınların etkin olma şans yokluğu yaşadığına bağlanılmıştır. Karar mekanizmalarında az sayıda yer alan kadınları, erkek siyasetçilerin yönetme isteği, diğer yandan kadınların yönetim kadrolarında azlığının kadın siyasetçinin söz söyleme hakkını da engellemekte olduğu ortaya çıkmaktadır. Kadının aile desteğinden mahrum kalması, ekonomik özgürlüğünün olamaması, sosyal çevresinin olamaması ve siyasetin rekabet işi vatandaşın takdiri olduğu söylenilmiştir. Kadınların seçilememe sebebi ataerkil yapılanmayla ilişkilendirilerek kültürel yapılanmadan kaynaklı kadına atfedilen rollerin ise kadına siyaset yapma fırsatı bırakmadığı ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de kadın temsiliyi engelleyen faktörlerin neler olduğu kadın siyasetçilere sorulmuştur. Kadın siyasetçilerin bakış açısıyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

Semiha Ögüş, ‘‘Türkiye’de her alanda kadının görünürlüğü arttı. Sosyal hayatta bulunma konusunda önemli bir ivme kazandı. Geleceğin büyük Türkiye’si siyaset, teknoloji, eğitim, sanat, spor v.b. hayatın her alanında ülkemizi ve insanlığı yüceltecek bireyler yetiştirmek asıl hedef olmalı. Erkek egemen algısından kurtulmak için, kadınların çaba göstermesi gerekiyor, erkeklerin hak bağışlamalarını beklememek lazım’’ olarak ifade etmiştir.

Bu ifadelerle bakıldığında tezin varsayımı/hipotezi kısmında bahsedildiği gibi ülkemiz kadınlarının hayatında son yıllarda görülen gelişmeleri konusunda benzerlik

gösterdiği görülmektedir. Kadınların hayatında gelişmeler görülmesine rağmen erkek egemen siyasal yapılanmanın değişmediğinden bahsedilmiştir.

Parlamentoya Aydın ilinden milletvekili olarak seçilerek girmiş Semiha Ögüş'ün erkek egemen algısından kurtulmak için kadınlara oldukça önemli yön ve yol gösterdiği görülmektedir. Erkeklerin hak bağışlamalarını beklememek gerektiğini ve kadınların çaba göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır. TBMM'de 2 dönem milletvekili olarak görev almış kadın siyasetçinin tecrübesiyle *“Beni siyaset alanına davet edenler potansiyel gören o alana çekti. Buda bir gayretin sonucudur. Bu alanda benim gayretlerimi gördükleri için imkan tanındı. Kader gayrete aşıkdır, kabiliyetleri olması gerekiyor”* sözleriyle oldukça önemli bilgilerin kadın siyasetçilere ışık olacağı ümit edilmektedir.

Deniz Depboylu, *“Aslında bunun cevabı az önce cevapladığım soruda mevcut. Bir kadının siyasal temsili kadının sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan güçlü olmasıyla mümkün. Bunun yanı sıra toplum kültürümüzde kadına atfedilen ailevi rollerin ağırlığını da dikkate almak gerekiyor. Kadın ailesinden anlayış, hoşgörü ve destek bulursa siyasette varlık gösterme şansı artıyor”* olarak dile getirmiştir.

Aydın ilinden parlamentoya seçilerek girmiş Deniz Depboylu, kadının siyasal temsiline, sosyal, kültürel, ekonomik yönden kadının güçlü olmasıyla nasıl mümkün olacağını ve bununla birlikte, toplumsal kültürel yapının biçimlendirdiği kadının geleneksel rollerinin ağırlığına dikkat çekerek, aileden anlayış, hoşgörü, destek bulabilen kadının siyasette yer alabilme şansının artırdığını vurgulamaktadır.

Kadın siyasetçi, kadınların siyasal alanda yer almalarında oldukça önemli çalışmaların yapıldığını vurgulamaktadır. *“Türkiye’de kadın temsiline yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum. Fakat yapılan araştırmalarda temsil ettiğim partinin yerelde ve genelde kadınların siyasi mecrada yer alabilmeleri için destekleyici ve hayata geçirdiği bir çok çalışma bulunmaktadır. Hali hazırda TBMM düzeyinde en yüksek kadın temsiline elinde bulundurmaktadır. Genelleme yaparsak kadın temsiline yeterli olamama sebebini ataerkil toplum yapısına dayandırıyorum”* şeklinde ifade etmektedir.

Türkiye’de kadın temsiline yeterli düzeyde olamadığını belirterek, bunun sebebini ataerkil toplum yapısına dayandırdığı görüşünü bildirmiştir. Bu durumun sonucunda toplumsal kültürel yapılanmaların oluşturduğu ataerkil zihniyetlerin kadınların yeterince temsil edilememesine neden olduğu ortaya çıkmaktadır. Kadın siyasetçilerin ekonomik

özgürlüğün gerekli olduğunun üzerinde durmakta oldukları dikkat çekmektedir. Bu bağlamda kadınların ekonomik gelişmişlik düzeyinin de kadınların seçilebilmesinde oldukça önemli olduğu tespit edilmektedir. Ekonomik gücü olmayan kadınların ise temsilci olmak istediklerinde zayıf kalacağı söylenebilir.

Türkiye’de kadının temsiliyi engelleyen faktörleri yukarıdaki görüşlerden farklı olarak Neşe Menderes şu şekilde dile getirmektedir. *“Kadının temsiliyi engelleyen en önemli faktör siyasi partiler yasasıdır. Anayasanın 10. Maddesi eşitlik ve pozitif ayrımcılıkla ilgili hükümetlerin siyasi partiler yasasında teşkilat yönetmeliklerinde uygulanmaması en büyük engeldir. İkincisi kadınların namus kavramıyla ve çirkin ithamlarla siyasetin düzgün ve dürüst olmadığı yönündeki toplumdaki algı Türkiye’de kadının temsiliyi engellemekte olan unsurlardan ikisidir”* şeklinde dile getirmektedir.

Siyasi partiler yasasının en önemli faktör olduğunu siyasi partiler yasasında eşitlik ve pozitif ayrımcılıkla ilgili uygulamaların tüm teşkilat kademelerinde uygulanmamasının en büyük engel olduğunu kadınların namus ve çirkin suçlamalarla toplumda siyasetin dürüst ve düzgün olmadığı algısının Türkiye’de kadının temsiliyi engelleyen en önemli iki neden olduğu anlaşılmaktadır. Katırcıoğlu’nun, Adalet Partisi Yönetiminde Kadın başlıklı tezinde gerçekleştirdiği mülakatlarda *“Bir kadının yaşayabileceği en son ve en kötü şeyin” “Kadınlara leke vurmak”* olduğunu ve bir kadının kırılma noktasının *“Namus”*u olduğunu”n dile getirildiğini ifade etmektedir (2012:197).

Yasemin Gürsoy, *“Öncelikle erkek egemen bir toplumda yaşıyor olmamız, kadının ekonomik özgürlüğünün olmaması ve eğitim eksikliği kadının temsiliyi engelleyen sebeplerdir”* olarak ifade etmektedir.

Kadınların temsiliyi önündeki engelleri, öncelikli olarak *“erkek egemen toplum”* yapısıyla ilişkilendirerek kadının ekonomik gelişmişliğinin olmaması ve eğitim eksikliğinin sebeplerden olduğunu söylemiştir.

Semra Yücel, *“Erkek egemen bir siyaset. Kadınlar yeterince yer bulamıyor. Siyasi yapılarda kadın erkek eşitliği yeterli oranda olmadığı için, ulusal siyasette erkekler ön plana çıkıyor. Kadının ailevi sorumlulukları nedeniyle, aktif siyasette yer alamıyorlar. Kadınların ailede yetiştirme tarzından dolayı, önceliği eşe ve çocuğa vermek zorunda hissediyorlar”* şeklinde açıklamaktadır.

Kadın temsiliinin önündeki engellerden ‘‘erkek egemen bir siyaset’’ görüşü göze çarpmaktadır. Kadınların yeterince temsil edilememesi nedeni siyasetin erkek egemen olduğuna bağlamıştır. Siyasi yapılarda kadın ve erkek eşitliğinin olmadığına dikkat çekerek bu durumun sonucunda parlamentoda temsilde erkeklerin önde olduğunu vurgulamaktadır. Kadınların aile içi sorumlulukları nedeniyle siyasetten uzak kaldığına, bu durumun nedenini ailelerin kız çocuklarını yetiştirme biçimlerinden dolayı toplumun kadına yüklediği geleneksel rollerin öncelikli olduğundan söz etmiştir. Toplumsal kültürel yapılanmanın sunduğu rolleri kadının içselleştirdiği ve siyasette yer almasının engellediği ortaya çıkmaktadır.

Yıldız Karadaş Taşcıoğlu, ‘‘Hepimize biz kadınların görünmez cam duvarlarımız var kendi kendimize engelliyoruz her şeyden önce. Çok kırılgan çok çabuk içe dönüklük yaşıyoruz karşı taraf bize yer versin biz öyle oturalım o koltuklara diye bekliyoruz. Oysa ki siyaset bir rekabet işidir rekabet mücadele gerektirir. Mücadelede yarıştan kopmamak gerektirir’’ diyerek ifade etmektedir.

Kadınların kendi kendine koyduğu görünmez cam duvarları olduğunu bunun; kadınlarda fazla kırılgan ve çok hızlı içe kapanarak, karşıdan beklemesi gibi kişisel anlamlandırmalarının öncelikli engeli olduğunu belirtmiştir. Kadınların temsilci olmak için yer vermelerini beklememeden yer almak için mücadele etmeleri gerektiğinin altını çizmiştir. Diğer yandan, parlamentoya seçilerek girmiş kadın siyasetçi ile benzer ifadelerde bulunduğu görülmektedir. Bu noktada erkek işi olarak görülen siyasette, bu durumun kırılması için kadınların çabalamaya mücadeleye devam etmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Çiğdem Tektaş, ‘‘Erkek egemen ataerkil bir toplumuz. Kadınları ilk sıralara yazmıyorlar. Kendileri kulis yapıp kendilerini koyuyorlar aday olarak. Kadınlar seçim zamanı kullanılıyor, ev ev gezdiriyorlar, bu kadınlardan hangisi şimdiye kadar ön plana çıktı? Örnek: Ne zaman Kuşadası’nda kadın belediye başkanı aday çıktı? Yok. Nüfusun çoğu kadın olmasına rağmen fırsat verilmiyor.’’ Erkek egemen ataerkil bir toplum yapısının siyasal alanda da varlığını sürdürdüğü bu yapı nedeniyle de nüfusun yarısını oluşturan kadınlara erkeklerin fırsat vermedikleri kadın adayları seçilebilir sıralara yazmadıklarını vurgulayarak kadınların seçim zamanı kullanıldığına dikkat çekerek bugüne değin bu kadınlardan hangisi ön plana çıktı? Kuşadası’nda ne zaman kadın belediye başkanı çıktı? Örneğiyle altını çizmiştir.

Yukarıdaki anlatıda “erkek egemen, ataerkil toplum yapısı” dikkat çekmektedir. Kadınların temsiline az olma nedeni erkek egemen ataerkil bir toplum yapısına dayandırılmıştır. Burada tezimizin çalışmanın varsayımı/hipotezi kısmında, kadınlar siyasal alanda yoğun olarak çalışmalarına rağmen genel seçimlerde seçilemeyecek sıralarda aday gösterilmesi konusunda benzerlik gösterdiği görülmektedir. Kadınların ilk sıralara yazmadıklarından bahsedilmiştir.

Ülkemiz kadınları siyasal haklarını pek çok ülkeden evvel elde etmesine rağmen siyasette eksik temsil edildiği bilinmektedir. Türkiye’de kadınların temsiline engelleyen faktörler seçilmiş kadın siyasetçilerin tecrübeleriyle yapılan mülakatlar sonucu; siyasette erkek egemen algısı/erkek egemen toplum/erkek egemen siyaset yapısı ortaya çıkmaktadır. Kadınların eğitim durumu, sosyo-ekonomik durumu, toplumsal kültürel geleneksel roller, ataerkil toplum yapısı, siyasi partiler yasası, kadınların namus kavramıyla ve çirkin ithamlarla siyasetin düzgün ve dürüst olmadığı yönündeki toplumdaki algı, kadın duygusallığının kendi kendine görünmez engel oluşturduğu, kadınların görev verilmesini beklememesi gerektiği, kadınların ilk sıralara yazılmadıkları, siyasetin rekabet işi olduğu ve mücadele gerektirdiği ortaya çıkmaktadır.

4.5.4. Kadınların Temsilinin Artırılması Konusundaki Düşünceleri

Ulusal siyasette kadın temsiline artırılması kadın bakış açısı bakımından neleri değiştirir sorusuyla kadınların çoğaldığı parlamentoda kadın bakış açısıyla neleri zihninde canlandırdıkları ve kendilerine hangi meseleleri daha yakın buldukları irdelenmeye çalışılmıştır.

Ulusal siyasette kadın temsiline artırılmasıyla kadın bakış açısı bağlamında neleri değiştirir? Sorusuna Deniz Depboylu, “*Kadınlar ve erkekler arasında olaylara bakış açısı, sorunları ele alış tarzı ve problem çözme becerilerine ilişkin farklılıklar vardır. Kadın annelik içgüdülerinin ve endokrin yapısının da katkısıyla empati kurmaya daha meyilli, daha hassastır. Bu farklılık gözden kaçırılmayacak becerileri beraberinde getirir. Bu beceriler toplumsal sorunlara bakış açısını genişleterek, siyasal hayata sunacakları katkıların zenginliğini de beraberinde getirecektir. Kadınların aldığı eğitimlerle bu katkılar ekonomi, dış politika, iç politika, teknoloji, eğitim, sağlık vb birçok alanda vatanımız, milletimiz, devletimiz için eşsiz kazançlara dönüşecektir*” olarak açıklamaktadır.

Kadınlarla erkekler arasında farklı bir bakış açısının olması nedeniyle kadınların sorunları algılama biçimleri, sorunların çözümünde becerileri, kadının kendine has özellikleriyle, siyasal yaşamda toplumsal sorunlara bakış açısını genişlemesiyle siyasal hayata getirecekleri katkıların zenginliği öne çıkmaktadır.

Kadın siyasetçi, “*Ulusal siyasette kadın temsiline artırılması kadın bakış açısının naifliğinden kaynaklı olarak sosyal devlet olma kadın çocuk ve yaşlı kesimi ilgilendiren yasaların yapılmasında olumlu anlamda etkili olacağını düşünüyorum*” şeklinde açıklamaktadır.

Bu açıklamada, daha fazla kadın temsiline ulusal siyasette alınan kararlarda kadın bakış açısının duygusallığından, naifliğinden kaynaklanan olumlu anlamda etkisinin olacağı görüşü bildirilmiştir. Kadının yaradılıştan itibaren kendine has özellikleri olan anneliği, şefkati, fedakarlığı, merhameti çocuk, yaşlı bakımı gibi kendilerine yakın buldukları bu alanlarda yasama organında alınan kararlarda kadın bakış açısının artılar getireceği olumlu olacağı düşüncesi kadınların geleneksel rollerinin biçimlendirdiği aile içinde fedakar, merhamet, şefkatli hallerin tüm insanların ortak yaşadığı yaşamlarında ortak sorunlarının çözümüne erkek egemen parlamentoda olumlu çözümlerle gündeme taşıyacağı tespit edilmiştir.

Sancar “siyasetin güç kullanma araçlarının ele geçirilip başkalarını yönetebilmek olarak” anlamlandırırıyorsa “hiyerarşik ve otoriter” bir toplumsallaşmayı kabullendiğimizi, toplumdaki konumu, menfaatleri farklı bireylerin beraber olarak, ortak sorunların çözüme ulaştırılması olarak görüyorsa “eşitliğe” dayanan “demokratik” toplumsal gelişimden yana olduğumuz görüşündedir (Sancar: 2000).

Neşe Menderes, “1. Siyasette daha çalışkan olmayı sağlar.

2. Kadın bakış açısı ve kadın düzeniyle siyaseten olaylara bakış değil doğru ve yanlış bakış açısıyla olayların veya politikanın daha netleşmesini sağlar.

3. Kadınların daha rahat siyasi kadrolarda yer alma isteğini artırır” şeklinde ifade etmiştir.

Kadının bakış açısının farklılığı kadın düzeniyle olayların veya politikanın siyaseten değil doğru ve yanlış bakış açılarıyla olayların ve politikanın daha net olmasını sağlaması nedeniyle kadınların daha rahat siyasette var olma isteklerini artıracığı öne çıkmaktadır.

Yasemin Gürsoy, “*Ulusal siyasette kadın temsili artığında hümanist bir bakış açısı yerleşir, kadının iş bitirici yapısı siyasete yansır*” şeklinde ifadesiyle, insancıl bakış açısının artacağını, kadının yapısal özelliklerinin siyasete yansıtılacağını öne sürmektedir. Semra Yücel, “*Kadınlar erkeklere göre daha objektif bakabilme yetisine sahiptir. Bu sebeple mecliste kavgasız, eleştirirken de uygun dille konuşacakları için, meclisin ılımlı havasına katkıda bulunacaklardır*” diyerek, kadınların kendine has özellikleriyle meclisin ılımlı havasına katkıda bulunacaklarını öne çıkarmaktadır.

Yıldız Karadaş Taşcıoğlu, “*Kadınların kendisinde özgüven duygusunu değiştirir. Bir kadın muhtar gördüğü zaman vatandaş gelen kadın vatandaş muhtarlığa geldiği zaman kadın gördüğünde kadın belediye başkanı gördüğü zaman kadın milletvekili gördüğü zaman kendini daha rahat ifade ediyor.*”

Kadınların özgüven duygusunu değiştireceğini ve kadınların kadın temsilcilerini gördüğü zaman kendilerini daha rahat ifade edeceği tespit edilmiştir. Ulusal siyasette kadın temsiliinin artırılmasında her iki görüşte benzerlik görülmektedir. Kadınların hem siyasi kadrolarda “*daha rahat*” yer alma isteğini artıracakları hem kadın temsilcilerini gördükleri zaman kendilerini “*daha rahat*” ifade edecekleri göze çarpmaktadır.

Çiğdem Tektaş, “*Kadınların iş disiplinleri ve sorumlulukları büyük. Çünkü, aileyi yönetiyor. Ben kadınlara güveniyorum.*” Kadınların toplumsal rollerinden dolayı sorumluluklarının büyük olduğunu vurgulayarak kadınlara güveni öne çıkartmaktadır.

Kadınların erkeklerden farklı bir bakış açısının olduğu sıklıkla dile getirildiği görülmektedir. Bu nedenle kadın bakış açısının, siyasal hayata sunacağı katkıların zenginliğini de beraberinde getireceği ortaya çıkmaktadır.

Kadınların siyasal temsilde partilerin rolü, kadın kotası uygulaması konusunda düşünceleri, illerinde kadın temsiliinin artırılması yönünde faaliyetlerde bulunmayı düşünüp düşünmedikleri, kadın temsiliinin artırılması için çözüm önerilerinin neler olduğunu irdelemek amacıyla sorular sorarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kadın siyasetçilerin siyasal partilerin kadın temsiliin artırılması konusundaki değerlendirmeleri şöyledir:

Deniz Depboylu, “*Kadınlarımıza siyasal alanda daha çok yer açılması ve katılımlarının özellikle desteklenmesi gerekmektedir. Kadınların siyasal partilerde teşkilat*

yönetimlerinde, yerel yönetimlerde, meclis temsillerinde ve de kurulacak hükümet kabinelerinde yeterlilikleri ve liyakatleri da dikkate alınarak uygun pozisyonlarda, hak ettikleri mevkilere yükselmeleri özellikle desteklenmelidir’’ şeklinde ifade etmektedir.

Kadınların ulusal ve yerel karar alma mekanizmalarında temsilde yeterlilikleri ve liyakatleri göz önünde tutularak hak ettikleri mevkilere gelebilmesinin özellikle desteklenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Neşe Menderes,

’’1. Siyasi partiler yasasının değişmesi için teklifler hazırlanmasıdır.

2. Siyasi parti teşkilatlarında kadın kolları adı altındaki teşkilat yapısının fiili olarak kaldırılmasıdır. Bunun kaldırılması ile kadın erkek siyasi parti adına ortak çalışmayı başarır. Başardığında siyasette cinsiyet ayrımcılığı ortadan kalkar’’ olarak dile getirmektedir.

Kadınların temsiline artırılması için siyasi partiler yasasının değişmesi için teklifler hazırlanmasını ve kadın kollarının fiili olarak kaldırılmasına vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda kadın kollarının kaldırılmasıyla kadın ve erkeğin siyasi parti adına birlikte çalışma başarısını elde edileceği ve bu başarının elde edilmesiyle cinsiyet ayrımcılığının ortadan kalkacağı anlaşılmaktadır.

Yasemin Gürsoy, *’’Siyasi partilerin kadın kotalarını artırarak siyasette siyasetde daha fazla kadının temsil edilmesine fırsat vermelidirler. Çünkü, temsil yetkisine sahip pek çok kadınıımız var’’* olduğuna işaret etmektedir.

Kadın kotalarının artırılmasıyla, siyasette kadın temsiline çoğalmasına fırsat verilmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Bu noktada ülkemizde toplumsal statüsü gelişmiş siyasal temsilde yer alabilecek nitelikte pek çok kadının var olduğu yeterince fırsat verilmediği ortaya çıkmaktadır.

Semra Yücel, *’’Siyasi partiler, partinin kuruluş tüzüklerinde, kadınlara yer açılması konusunda, önemli oranda kadın temsilci olabilmesi için kararlar almalıdır’’* şeklinde ifade etmektedir. Siyasi partilerin tüzüklerinde kadınların önemli oranda temsilci olabilmelerini sağlayıcı kararların alınmasına vurgu yapmaktadır.

Yıldız Karadaş Taşcıoğlu, “*Siyasi partiler fermuar sistemi uygulayacaklar en az %50 yarı yarıya*” diyerek görüşlerini ifade etmiştir. Siyasi partilerin fermuar sistemi uygulamaları ve en az %50 olması gerektiğinin altını çizmiştir.

Çiğdem Tektaş, “*Tüm siyasi partiler kadın adayları ön plana çıkarması lazım*” ifadesiyle, partilerin kadın adayları seçilebilecek sıralarda yer vermelerinin altını çizmiştir.

Kadınların temsilini artırılması yönünde yapılan belirli oranda kota uygulaması konusunda görüşleri;

Semiha Ögüş, “*Kota bugün vardır, aşılamayacak şey değildir.*”

Deniz Depboylu, “*Kadın ve erkeklerin siyasal alanda temsil gücünün eşit seviyelere ulaşması hepimizin arzu ettiği bir sonuçtur. Bunu sağlamak için kota uygulamasıyla yetinmek doğru olmaz. Nihayetinde sırf kadın oldukları için değil, hak ettiklerine duyduğumuz inanç ile o mevkilerde yer bulmaları daha değerlidir. Siyasal alanda yapacakları görevlerle milletimizi uygarlık seviyesinde yükseklerle taşıyacak çok sayıda eğitilmiş, yetenekli, zeki kadını var. Kadınlarımızın özgüvenlerinin yükseltilmesi, bu görevleri talep etmeleri ve arzu edilen mevkilere ulaşabilmeleri için önlerindeki engelleri kaldırmak üzere daha farklı çalışmalar yapılması, projeler geliştirilmesi gerekiyor.*”

Neşe Menderes, “*Pozitif ayrımcılık gereği en az % 50 kadın kotası uygulanmalıdır.*”

Yasemin Gürsoy, “*Kadın kotasının artırılması gerektiğini düşünüyorum.*”

Semra Yücel, “*Siyasette kadın kotası olmamalı. Ancak kadınlara yeterli oranda yer verilinceye kadar parti tüzüklerinde, partilerin yönetim kademelerinde görevlendirilmesi için kadın kotalarına yer verilmelidir.*”

Yıldız Karadaş Taşcıoğlu, “*% 50 fermuar sistemi en az % 50 fazlası olabilir azı kabul etmemesi gerekiyor. Kadınları da siyasi partiler mutfaklarında çalıştırıyorlar koşturuyorlar köy köy dolaştırıyorlar ama seçilme zamanı geldiği zaman meclis üyeliği geldiği zaman, belediye başkanlığı geldiği zaman ya da milletvekilliği adaylığı geldiği zaman koşan kadınlar oluyor ancak erkek çoğunluk egemen oluyor. Çünkü erkeklerin ekonomik durumları çok iyi, biz kadınlar kendimiz parada kazansak aile büyüklerimizden miras da kalsa bunun kontrolünü erkeğe veriyoruz büyük hata.*”

Çiğdem Tektaş, “*Tüzüklerinde siyasi partiler yarıya yarıya adaylar koysunlar. Madem kadın erkek eşit, %50, %50 yapsınlar.*”

Kadınların temsilini artırılmasında kadın siyasetçiler genel olarak değerlendirildiğinde kadın kotası uygulamasının %50 olarak gerçekleştirilmesi gerekliliği tespit edilmiştir.

İllerinde kadın temsil oranının artırılmasını sağlayacak faaliyetlerde bulunmayı düşünüyorlar mı? Sorusunu kadın siyasetçiler şöyle açıklamaktadır:

Semiha Ögüş, “*Düşünmüyorum. Sayısal değil nitelikli insan önemlidir. Siyaset yapmaya elverişli olması önemli*” olduğuna işaret etmektedir. İllerinde kadın temsilinin artırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmayı düşünmüyor olmasını kadın temsilinde sayıdan ziyade nitelikli insan olmasının önemine vurgu yapmaktadır.

Deniz Depboylu, “*Belli bir düzeye ulaşabilmiş her kadının diğer kadınlara yol göstermesi, elinden tutması gerekiyor. Bunun için de kadınların sorunlarını paylaşıp, fikir alabilecekleri birlikteliklerin organize edilmesi gerekiyor. Yaşadığımız pandemi nedeniyle bu tür etkinliklerin gerçekleştirilmesi uzun süredir mümkün olmadı. İnşallah önümüzdeki günlerde bu sorun ortadan kalkacak. Siyasi partiler olarak yapılacak çalışmalara katılan kadın sayısı amacımıza ulaşmak için yeterli olmayacaktır. Özellikle üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının düzenleyeceği etkinlikler, kadınların siyasal temsilinin arttırılması amacıyla hedeflerimize ulaşmamızda bize güç verecektir*” şeklinde açıklamaktadır.

Toplumda belirli düzeye gelebilmiş olan her kadının bir araya gelerek, kadınların sorunlarının konuşulduğu, fikir alışverişlerinin yapıldığı, güç birlikteliğinin organize edilmesiyle, diğer kadınlara yol gösterme anlamında elinden tutulmasının gerektiği göze çarpmaktadır. Özellikle üniversiteler ve STK ile bu dayanışma sağlanırsa, amaca ulaşmada güç vereceğine vurgu yapılmaktadır. Başarılı olan kadınların, diğer kadınlara desteğinin oldukça önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Neşe Menderes, “*Düşünüyoruz. Kadın hakları alanında uzun yıllardır çalışırken temsil oranının artırılması için faaliyetlerde bulundum, bulunmaya devam ediyorum. Ancak Türkiye’de bu tür çalışmaların sonucunda bir veya iki kadın siyasetçi sayısının ön plana çıkmasının sağlandığı görülmektedir. Sayının çoğulculuk yönünde çok başarılı olamadığını tespit ettim. Kadınların isimleri değişmekte ancak sayıları artmamaktadır. Kadın*

siyasetçilerin de kadın siyasetçi sayısı artırması yönünde başarılı olmadıkları görülmektedir. Siyasi partilerin teşkilatlarının üst kademelerinde kadın sayısı çoğulcu olarak artmadığı sürece kadınların sadece isimleri değişecektir. Siyasi olarak ilimizde teşkilatlarda yönetici kadrosunda kadın sayısının % 50 olarak belirlenmesi gerekmektedir'' olarak açıklamaktadır.

İllerinde kadın temsiline artırılması için faaliyetlerde bulunmayı düşündüklerini, bu faaliyetlerde ise uzun zamandır bulunduklarını ve halan devam ettiklerini söylemişlerdir. Ancak Türkiye’de bu çalışmaların bir iki kadın siyasetçinin ön plana çıkmasını sağladığını, bu sayının çoğulculuk yönünde başarılı olamadığını tespit ettiğinin üzerinde durmuş ve ilimizde teşkilat yönetimlerinde kadın/erkek temsilde eşitlik açısından kadın sayısının %50 olmasının gerektiğini vurgulamıştır.

Yasemin Gürsoy, ‘*’Düşünüyorum. İlimizin bir kadın milletvekiliyle temsil edilmesini genel merkezimizden talep etmek istiyorum’’* olarak ifade etmektedir.

İllerinde kadın temsiline artırılması için faaliyette bulunmayı düşündüğünü, önümüzdeki genel seçimlerde ilimizden parlamentoda kadın temsilcinin olamaması nedeniyle, genel merkezlerinden talepte bulunacağını söylemiştir.

Semra Yücel, ‘*’Evet düşünüyorum. Parti içinde kadınlara yönelik; gerek yerel, gerek ulusal siyasette kadınların yer almasının önemine ve onlara yol gösterici olarak öncülük etmek isterim’’* şeklinde açıklamaktadır.

İllerinde kadın temsiline artırılması için faaliyetlerde bulunmayı düşündüklerini, bunu parti içi kadınlarla, ulusal ve yerel siyasette kadınların yer alabilmesinin önemine dikkat çekerek yol göstermede öncülük yapmak istediğini söylemiştir.

Yukarıdaki görüşe benzer bir şekilde Yıldız Karadaş Taşcıoğlu, ‘*’Bulunuyorum, kadın muhtar sayısının artırılması için destek oluyorum’’* olarak açıklamaktadır. Önceden beri kadın muhtarların artması yönünde faaliyetlerde bulunduğunu söylemiştir. Çiğdem Tektaş ise ‘*’Kendi çapımda meclise kadın adayların girmesi için çalışma yapıyorum’’* şeklinde söz etmektedir.

Kadın siyasetçilerin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde bir kadın siyasetçi düşünmediğini ifade etmiştir. Sayıdan çok nitelikli insan olması ve siyaset yapmasının elverişli olmasının önemli olduğunu dile getirmiştir. Bir kadın siyasetçi kadınların siyasal

temsilinin artırılmasına yönelik; İl bazında kadınların ortak platform oluşturmasıyla kadının siyasal temsilini artırılmasına yönelik faaliyetin yapılmasının gerekiyor olduğuna vurgulamaktadır. Bir diğer kadın siyasetçi, Türkiye’de yapılan bu tür çalışmaların, kadın siyasetçi sayısının pek artırmadığını ve bu sayının çoğulculuk yönünde başarılı olamadığını, kadın sayısının çoğulcu olarak partilerin üst basamaklarında, illerinde teşkilatlarda kadın yönetici sayısının %50 olarak belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir kadın siyasetçi, genel merkezden, ilin bir kadın milletvekili ile temsil edilebilmesini talep etmek istediğini öne sürmüştür. Bir kadın siyasetçi parti içi kadınlara, kadın temsilinin önemine yönelik faaliyette bulunmayı istediğini belirtmiştir. Kadın muhtar ise ilde kadın muhtar sayısının artırılması için destek olduğuna işaret etmiştir. Diğer kadın muhtar ise kendi çapında meclise kadın adayların girebilmesi için çalıştığını söylemiştir.

Bu çerçevede Aydın ili kadın siyasetçilerin, illerinde kadınların siyasal temsilinin artırılması yönünde çoğunluk olarak faaliyetlerde bulundukları, düşündükleri bu konuda hem fikir oldukları görülmektedir.

Kadınların temsilinin artırılması için çözüm önerileri;

Semiha Ögüş, “Çözüm önerisi; çocukluktan itibaren kız erkek ayırımı yapmamak, vatan sevgisi vermek, eğitimin imkanları nispetinde en iyisine ulaşmaya çalışmak, meslek sahibi olarak hayatta yer almalarını sağlamaktır. Siyaset bir meslek değildir ülke kaderinde söz sahibi olarak insanların iyi tahsil almış, Türkiye’yi ve dünyayı tanıyan ülkemiz ve insanlık için ideal hedefleri olan kimseler olmalıdır.”

Deniz Depboylu, “Ülkemiz yaşadığı her savaş ve sorunda, erkeklerle birlikte omuz omuza mücadele eden fedakâr ve kahraman kadınların varlığıyla güçlendi, yükseldi. Biz mazisi beş bin yıla dayanan, devlet olma yeteneği ve öğretileriyle kadim bir milletiz. Farklılıklarımızla zengin, birlik ve beraberlik ruhumuzla güçlüyüz. Kadınlarımız bu beş bin yıllık tarihin her safhasında güçlü karakterleriyle adlarını çağlara meydan okuyan sayfalara yazdırdılar. İnsanlar sadece fiziksel özelliklerini değil, manevi güçlerini de atalarından miras alırlar. Öncelikle tüm kadınlar aldıkları bu mirasın eşsiz değerinin farkında olmalı ve kendilerine güvenmelidirler. Hayal etmek ilk adım, istemek ve kararlı olmak yolun yarsıdır. Hedefledikleri noktaya ulaşmak için gereken bilgi ve becerilere sahip olduktan sonra “Ben de varım!” diyerek siyaset arenasında boy göstermeleri, kendilerini ve de başkalarını yıpratmadan mücadele etmeleri gerekiyor. Siyaset uzun soluklu bir yarışır her daim güçlü ve kararlı olmak şarttır.”

Neşe Menderes, ‘‘Kadınların temsiline artırılması için çözüm önerilerimiz. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin bireyler tarafından bilinmesi, toplumun bu konuda eğitilmesi. Kadınların aile içi sorumlulukları paylaşmada daha eşitlikçi yaklaşım ile aile sorunlarını çözmesi. Kadınların siyasetten korkutulmaması. Kadınların sadece kadınlara siyaset yapabileceği beklenti ve algının kaldırılması. Kadınların siyasete girmesinde ataerkil yapı engel olabilir. Ancak siyasete girdikten sonra kadınların siyasette başarılı olup çoğulculuğu sağlamasında örnek olmasının önündeki engel ise siyasetteki girdikten sonra siyaseti güç olarak gören yapının gücü paylaşmama isteğidir. Siyaseti menfaat ve güç olarak gören siyasi bakış açısının değişmesi halinde kadınların temsil etme isteği artacak pozitif ayrımcılık ve kota getirilmesiyle kadın temsili sağlanabilecektir.’’

Yasemin Gürsoy, ‘‘Çözüm önerim; öncelikle yetişmiş, eğitimli kadınlarımızın talepte bulunması gerekiyor. Hak verilmez alınır. Mücadeleye devam.’’

Semra Yücel, ‘‘Kadınların siyasette yer alarak ülkemizde çok önemli ölçüde katkı sunabileceklerine kendilerini inandırmaları gerekir. Bunu yakın çevresine ifade etmeleri önemlidir. Her siyasi çalışmada bulunmaya gayret edecek. Her seçimde kendisinin aday gösterilmesi için talepte bulunacak.’’

Yıldız Karadaş Taşçıoğlu, ‘‘Çözüm önerilerim, kadınlar için sosyal çalışmaların yapılması, kadınlarda sağlıklı iletişim kurmayı öğretilmesi, kadınların STK’ larda çalışmasının öneminin anlatılması, kadınlara KİHEP (kadının insan hakları eğitiminin eğitim programı) eğitiminin verilmesi, kadınların kendi ekmek parasını kazanmanın öneminin anlatılması, sosyal çalışmalarda ne kadar çok bulunursa bir kadın kendisinde özgüven duygusunun daha çok olacağının fark ettirilmesi.’’

Çiğdem Tektaş, ‘‘Çözüm önerileridir: Siyasi partiler daha çok kadınlara fırsat vermeli. En çok çalışan da kadın, desteklenmeli. Milletvekili aday oldu kadın, maddi özgürlüğü yoksa olamıyor. İlk sırada maddiyat önemli. Siyasi partiler kadın adaylardan para almasın.’’ Kadının ekonomik özgürlüğünün olamaması milletvekili aday olmasını engellediği, milletvekili olmak için ilk önce paranın önemli olduğuna vurgu yaparak, bu sorunun çözümü için partilerin kadın adaylardan para almasın sözü dikkat çekmektedir.

Aydın ili kadın siyasetçilerin, çözüm önerileriyle önemli konulara değindikleri göze çarpmaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Dünyaya kadın erkek olarak gelen birbirinden farklı iki insanın birlikte yaşadığı toplumsal yaşamlarında konumu aynı olamamıştır. Kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip olabilmek için uzun yıllar mücadele ederek siyasal haklarını elde etmeyi başarmışlardır. Fakat asırlardır süregelen toplumsal kültürel yapılanmanın neden olduğu erkek egemen siyasal alanda kadınların eksik temsil sorunu henüz bir çok ülkede giderilememiştir. Kadınlar yoğun çaba göstererek haklarını elde etmiş olsalar da günümüzde halan toplumsal kültürel yapılanmanın neden olduğu toplumsal rollerin etkisi görülmektedir.

Türkiye’de kadınlara toplumsal ve siyasal hakları çoğu ülkelere göre önce tanımlanmıştır ancak kadınların siyasette temsilinin eksik olduğu, dünya geneli kadın temsili ortalamasında oldukça gerilerde kaldığı görülmektedir. Bu çalışmada ulusal siyasette kadın temsili durumunu ortaya koymak açısından literatür taraması ve istatistiksel veriler incelenmiştir. Geçmişten günümüze kadın hakları tarihsel süreçte kadınların özellikle siyasal alanda temsilinin eksik olduğu erkekler kadar parlamentoda temsilinin olamadığı ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de son yıllarda kadınların parlamentoda temsilinde artış görüldüğü ancak bu artışın kadın temsili yeterli düzeye getiremediğini söylemek mümkündür. Bu tezde hem literatür taramasında hem istatistiksel veriler sonucu “Türk kadınına birçok ülkeden evvel seçme ve seçilme hakkı sağlanmıştır ancak kadının temsili yeterli düzeye getirilememiştir” hipotezi doğrulanmıştır.

Aydın ili kadın siyasetçilerle gerçekleştirilen yüzyüze derinlemesine mülakatlarda kadın siyasetçilerin yaşadıkları tecrübe ve bilgilerinin önemli olacağı düşünülmektedir. Kadın siyasetçilerle gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar sonucu;

Kadın siyasetçilerin genel olarak veriler incelendiğinde; çoğunluğunun lisans bir iki kişinin lisansüstü eğitimi ve büyük bir çoğunluğunun üst mesleklerde ekonomik gelir durumlarının iyi olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda kadınların siyasette temsilinin önünde görülen engellerden, eğitimi ve ekonomik durumları iyi olan kadınların aktif siyasete yer alabildiğini söylemek mümkündür.

Diğer bir sonuc; kadınların eğitim, iş ve mesleği gelir durumları toplumsal faaliyetlere çevrenin genişlemesine yansıdığı düşünüldüğünde kadınların sosyo ekonomik durumu kadının siyasete girişlerinde oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür. Yıldırım (2019: 128) tarafından araştırılan tezde de ulaşıldığı gibi, kadınların iş hayatında

yer alması, hem ev alanının dışına çıkması bağlamında hem de ekonomik gücünün artmasını sağladığı için siyasal katılımını olumlu yönde etkilemekte olduğu yönünde benzerlikler olduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla “eğitim ile kadınların iş gücüne katılmaları arasında ki ilişkinin güçlü, olumlu ve eğitimin kadınların yaşamlarını değiştirmekte ki itici gücü kanıtlar özelliğindedir. (Tan, 2000: 29).

Kadınlar siyasete girerken bir takım zorluklarla karşılaşsalar dahi karşılaştıkları bu zorlukları kararlılık ve güvenle aşabilecekleri ve kadınların azimli sabırlı olduklarını söyleyebiliriz.

Kadınların temsilinde önünde görülen önemli engellerden bir diğeri de toplumlarda asırlardır var olan toplumsal kültürel yapılanmanın oluşturduğu, geleneksel rollerinin etkisi siyasette erkek egemen bir yapılanmanın süregelmesini sağlamıştır. Bu toplum yapısına dayanan erkek egemen siyasal alanda toplumsal iş bölümü rolleri kadınların eksik temsiline neden oluşturduğu bilinmektedir.

Kadın siyasetçilere geleneksel toplumsal rollerin bulundukları görevlere seçildikten sonra ailevi sorumluluklarını etkileyip etkilemediği sorulmuştur, incelemeler sonucu; kadın siyasetçilerin çoğunluğu üniversite mezunu, mesleği ve gelir durumunun iyi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kadının işi, mesleği, ekonomik geliri ve bu sorumlulukları yönetme bilgisi, destekleyen ailesi ya da yardımcısı yoksa toplumsal kültürel yapılanmanın oluşturduğu geleneksel rollerin evli ve çocuklu siyasetteki kadınların ve ailesin işinin hiç de kolay olamayacağı ve zor olacağı görülmektedir.

Bu noktada hem ulusal hem yerel siyasette seçilmiş kadın siyasetçilerle yapılan mülakatlarda kadınlara aktif siyasette yer almaları sağlandığında geleneksel iş bölümünün kadına yüklediği sorumlulukları yönetmeyi öğrenme bilgisi, ailenin, eşinin desteği ve kadının eğitim durumu, ekonomik gelişmişliği tüm bunların hepsinin elverdiği müddetçe kadınların yoğun zaman ve çaba harcanan siyasette temsilinin nasıl mümkün olacağı ortaya çıkmaktadır. Phillips’in Demokrasinin Cinsiyeti eserinde belirttiği gibi “İster kendi başına yüklensin ister yardım alsın siyasal alanın tam içinde yer alan kadınlar, var sayılan pek çok zorluğa rağmen parlamentoda temsil edilmek istemektedir. Kadınlara şans verildiğinde seçimlerde aday olacak pek çok kadın vardır. Politikayı, ya evinin işini, çocukları, işini bir arada çaba göstererek, ya da çocuksuz olarak, ya da yardımcı olarak” (2012:124).

Buraya kadar sonuçları incelediğimizde tezimizde kavramsal çerçevede tartışılan kadının siyasette temsilinin önündeki engelleri bağlamında ülkemiz kadınlarının son yıllarda eğitim iş ve ekonomik gelir durumlarında görülen gelişmeleriyle toplumsal kültürel yapılanmanın belirlediği toplumsal cinsiyet rolleriyle kadınlara seçilebilecek sıralarda yer almaları sağlandığında kadınları olumsuz yönde etkilemediğini söylemek mümkün görünmektedir. Sancar'ın da belirttiği gibi "Türkiye'de yerel ya da ulusal düzeyde bütün seçimlerde aday olacak kişilerin ve siyasal partilerin karar kurullarında yer alacak erkek ve kadın adaylar çoğunlukla parti yöneticileri/liderleri tarafından belirlenirler (Sancar, 2018: 95).

Bu doğrultuda kadın siyasetçilerin, seçilmeleri etkileyen faktörlerin neler olduğu incelendiğinde; mesleklerinin, ekonomik durumlarının, siyasi tecrübenin, toplumsal ve siyasi çevrenin etkili ve katkı sağlayan unsurlardan olduğu siyasi çevrenin tercihinin de dikkate alındığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla toplumsal statüsü yüksek olan kadınların eğitim durumu, ekonomik durumu, sosyal çevre, aile-eş desteği, sosyal sorumluluk projelerinde ve dernek faaliyetlerinde bulunma tüm bunların hepsinin karar mekanizmalarında temsilinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ancak kadınlar tüm bu özellikleri olmasına karşın seçilebilecek sıralarda yer alamamakta böylece siyasetteki erkek egemen yapılanmanın kadınların siyasette az olarak temsil edilmesine neden olduğu görülmektedir.

Kadının seçilmesinin önündeki engelleri bulguları incelendiğinde; erkeklerin egemen olduğu siyasal yapının gücü paylaşmak istememesi, az sayıda kadının temsiline neden olduğu, karar mekanizmalarında toplumun yarısını oluşturan kadınların azlığının ise kadınların söz sahibi olmalarını engellediği ve karar mekanizmalarında az sayıda yer alan kadınların etkin olma şans yokluğu yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Belen (2018: 61) tarafından yapılan çalışmada ulaşıldığı gibi karar mekanizmalarında var olma mücadelesinde olan az sayıda kadının siyasal düzenin erkek egemen duvarına çarpmaktadır söylemiyle benzerlik olduğu söylenebilecektir. Politikada hem sayı olarak, hem güç olarak erkek egemenliği politikanın kurallarını belirlemekte (Pınarcıoğlu, 2011: 263) dir. Bu bağlamda, karar mekanizmalarında, az olan kadınların yaşadığı, etkin olma şans yokluğunun giderilmesi ve daha çok kadının aday aday olmasıyla bu görevlere seçilen kadın sayısını artıracığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda en yüksek karar alma mekanizması olan parlamentoda kadın temsilinin artırılması, kadın bakış açısı bağlamında neleri değiştirir

bulguları incelendiğinde; kadınların erkeklerden farklı bir bakış açısının olduğunun, sıklıkla dile getirildiği görülmektedir. Bu bağlamda, kadın bakış açısının, siyasal hayata sunacağı katkıların zenginliğini de beraberinde getireceği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Sancar'ın da belirttiği gibi “siyasette var olan bu egemenliğin kırılmasının tek yolu olarak kadınların daha çok sayıda ve oranda siyasal karar süreçlerine katılımlarının sağlanması olduğu” dur (Sancar, 222: 2008).

Toplumsal/kültürel yapılanma bakımından geleneksel toplumsal rollerin etkisi, siyasetin erkek işi olarak görülmesi, siyasette erkek egemen algısı, ülkemizde kadınların toplumsal statüsü gelişmiş olmasına rağmen; bu erkek egemen zihniyetlerin değişememesi, kadın siyasetçilerin bilgi ve tecrübeleriyle ortaya çıkmaktadır. Nitekim, sosyal kültürel açıdan siyasette erkek egemen algısının zihinlerde oluşan halinin günümüzde halan var olduğu kadın temsiline önündeki en önemli engellerden birini oluşturduğu, kadınların temsiline eksik olmasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Deniz (2009: 334) tarafından araştırılan tezde ulaşıldığı gibi kadın vekiller, siyasetin toplumumuzda en erkek egemen alan olduğunu belirtmeleri ve siyasette erkek egemen yapılanma nedeni olarak da toplumsal cinsiyet rollerinin halan zihinlerde var olduğu şeklindeki değerlendirmesiyle benzerlik olduğu söylenebilecektir.

Seçilmiş kadın siyasetçilerin özelliklerine bakıldığında ülkemiz kadınlarının temsiline az olması toplumsal statüsünün yetersizliğinden değil kadın siyasetçilerinde ifade ettiği gibi toplumsal kültürel yapılanmanın oluşturduğu erkek egemen algısı/erkek egemen siyaset olduğunu göstermektedir. Bu tezde ülkemiz kadınlarında son yıllarda eğitim iş ve ekonomik gelir durumlarında gelişmeler görülmesine rağmen erkek egemen siyasal yapının değişmediğini bu sonuçlardan hareketle “Kadınların siyasal alanda temsiline az olması toplumsal statüsünün yetersizliğinden değil kültürel yapılanmadan kaynaklanan erkek egemen zihniyetlerin değiştirilemediğindendir” hipotezini doğrulamaktadır.

Bu doğrultuda bulguların sonucuna göre, mülakat yapılan seçilmiş kadın siyasetçilerin, eğitim seviyeleri, iş ve gelir durumları iyi olmasına rağmen bu özellikleri taşıyan kadın siyasetçilerin bilgi ve tecrübeleri göstermektedir ki; kültürel yapılanmanın oluşturduğu erkek egemen siyasette kadınların yer edinebilmeleri ancak erkek egemen algısından kurtulmak için çaba göstermeleriyle mümkün olabileceğidir. Erkeklerin hak bağışlamalarını beklememek gerektiğini siyasetin rekabet işi olduğu rekabetin de mücadele gerektirdiği mücadelenin de yarıştan kopmadan yapılması gerektiğini düşünmektedirler.

Böylelikle siyasetin mücadele gerektirdiği, erkeklerin egemen olduğu siyasal alanda, kadınların yer edinebilmeleri için çabalamanın süreklilik göstermesi sonucunda imkan verileceği anlaşılmaktadır.

Bilindiği gibi kadınların siyasal temsilde yasal olarak hiçbir engel bulunmazken kadınlar seçilebilecek sıralarda yer alamamaktadır. Kadın temsili engelleyen faktörlerin neler olduğu bulgular sonucunda; siyasi partiler yasasının en önemli faktör olduğunu siyasi partiler yasasında eşitlik ve pozitif ayrımcılıkla ilgili uygulamaların tüm teşkilat kademelerinde uygulanmamasının en büyük engel olduğu söylenilmiştir. Deniz’inde ifade ettiği gibi kadınların siyasette var olabilmelerini sağlanmasını destekleyecek en önemli araçlardan biri siyasi partilerdir. Siyasi partiler tüm karar alma mekanizmalarında cinsiyet eşitliğini gözetecek kuralları tüzüklerine yerleştirmelidirler (2009: 355).

Siyasi partilerin kadın temsili artırılması için kadın siyasetçilerin görüşleri; kadınların hem ulusal hem yerel karar mekanizmalarında temsilde yeterlilikleri, liyakatleri dikkate alınarak desteklenmesinin gerektiği, siyasi partiler yasasının değişmesi için teklifler hazırlanması, siyasi parti teşkilatlarında kadın kolları adı altındaki teşkilat yapısının fiili olarak kaldırılması, kadın kollarının kaldırılmasıyla kadın ve erkeğin siyasi parti adına birlikte çalışmayı başaracağını bu bağlamda bu başarının siyasette cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldıracağı, siyasi partilerin kadın kotalarını artırması, parti tüzüklerinde kadın oranlarının artırılması için kararlar alınması ve %50 fermuar sistemi uygulanması sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumun yarısını oluşturan kadınların siyasal partilerin karar alma mekanizmalarında oranının erkeklerle aynı oranda yer alması demokrasi için gerektiğini ifade eden Yılmaz’a göre “demokrasi anlamının tam olarak işler durumda olması siyasi partilerde kadın/erkek eşitliğinin adil ve dengeli şekilde temsil edilmesiyle mümkün” olacaktır (2015:1).

Siyasal partiler karar mekanizmalarında kadın temsili artırılması yanında milletvekili adaylarının belirlenmesinde de kadın erkek temsilde belirli bir cinsiyet oranı gözetmeleri gerekmektedir. Ayrıca siyasal partilerin yerel örgütlerinde yer alan kadınların öncelikle üst yönetim karar organlarında, sonrasında ise kadınlara milletvekili ve belediye başkanlığı aday listelerinin seçilebilecek sıralarda yer verilmesi kadınların siyasette görünürlüğünü artırıcı bir neden olacaktır (Deniz, 2009: 355).

Bu bağlamda, kadın siyasetçiler ile yapılan mülakatlarda, kadın kotası uygulanması konusundaki değerlendirmeleri incelendiğinde; siyasi partiler yasasında eşitlik ve pozitif ayrımcılıkla ilgili uygulamaların tüm teşkilat kademelerinde uygulanması durumunda pozitif ayrımcılık gereği en az olarak %50 kadın kotası uygulamasının kadın/erkek eşitliğini sağlayabileceğidir.

Ülkemizde nüfusun yarısını oluşturan kadınların parlamentoda, siyasi partilerin tüm teşkilat kademelerinde yaşamakta oldukları eksik temsil sorunun giderilmesi için; kadının siyasette eşit temsili sağlayacak en önemli yollardan birisinin, siyasi partilerin tüm karar alma mekanizmalarında %50 oranında kadın kotası uygulamasıyla mümkün olabileceği ortaya çıkmaktadır. Tezimizin öneceki bölümlerinde de değinildiği gibi, uluslararası kadın parlamenter verileri kota uygulaması uygulayan ülkelerin kadın temsiliinde en üst sıralarda yer aldığını göstermektedir (IPU: 2019).

Türkiye’de kadın temsili engelleyen faktörlerin neler olduğu değerlendirmeleri arasında öne çıkan bulgular; toplumsal/kültürel yapının neden olduğu, ataerkil toplum yapısı, geleneksel toplumsal roller, siyasetin erkek egemen yapısı/erkek egemen algısı, kadının eğitim durumu, sosyo-ekonomik durumu, siyasi partilerin yapısının kadınların siyasette eksik temsiline neden olduğunu gösterdiği görülmektedir.

Aydın ili kadın siyasetçilerin ilinizde kadın temsiliinin artırılmasına sağlayacak faaliyetleri konusunda elde edilen bulgular sonucunda somut adımların neler olabileceği noktasında;

- Siyasi olarak, İl teşkilatlarında kadın sayısının %50 olarak belirlenmesi,
- İlin bir kadın milletvekiliyle temsil edilmesinin genel merkezden istenilmesi,
- Belirli düzeye gelmiş kadınların ortak bir platformda bir araya gelerek, kadınların sorunlarının konuşulduğu, fikir alışverişlerinin yapıldığı, güç birlikteliği oluşturularak, diğer kadınlara yol gösterilmesi gerektiği,
- Özellikle üniversiteler ve STK ile bu dayanışma sağlanırsa, amaca ulaşmada güç vereceğine, başarılı olan kadınların, diğer kadınlara desteğinin oldukça önemli olduğuna,
- Parti içi kadınlara yönelik yerel ve ulusal siyasette kadınların yer alabilmesinin önemine yönelik yol gösterici çalışmalarda bulunmak istedikleri,

- Kendi çaplarında meclise kadın adayların girmesi için çalışma yaptıkları tespit edilmiştir.

Katırcıoğlu (2012: 201) tarafından yapılan araştırmada ulaşıldığı gibi, siyasetin erkek egemen bir alan olduğu ve bu algının değişimi ve bu sorunun çözümü için kadın dayanışmasının özellikle STK'ların desteği ve siyasette yer alan kadınlar arasında geliştirilmesinin önem arz etmekte olduğu benzerlikler olduğu söylenebilecektir.

Aydın ili kadın siyasetçilerin, kadın temsilin artırılması için çözüm önerileri;

Öncelikle ailelerin çocukluktan itibaren kız erkek ayırımı yapmaması, eğitimde imkanları nispetinde en iyisine ulaşmaya çalışarak, meslek sahibi olarak hayatta yer almaları sağlanması önerilmektedir.

Diğer bir çözüm önerisi; aile içi sorumluluklarının paylaşımında kadınların, daha eşitlikçi yaklaşım ile aile sorunlarını çözebilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin bireyler tarafından bilinebilmesinin sağlanması, toplumun cinsiyet eşitliğine ilişkin eğitilmesi, kadınların siyasetten korkutulması, siyasetin sadece kadınlara yapılabileceği beklentisinin ve algısının kaldırılması önerilmektedir. Ayrıca kadınların siyasete girmesinde ataerkil yapının engel olabileceğine değinilmektedir. Yalnız kadınların, siyasete girdikten sonra, başarılı olmasının, çoğulculuğu sağlamasının ve örnek olmasının önündeki engelinin siyaseti güç olarak gören, gücü paylaşmak istemeyen bakış açısının olduğu, bu durumun çözümü noktasında; siyaseti menfaat olarak, güç olarak gören bakış açısının değişmesi öneri olarak sunulmaktadır. Böylelikle, kadınların siyasette temsil edilme isteğinin artırılabileceği düşünülmektedir. Kadın temsiline sağlanabilmesi için pozitif ayrımcılık ve kota getirilmesi önerilmektedir.

Bir başka çözüm önerisi ise; yetişmiş eğitilmiş kadınların talepte bulunması, siyasetin bir meslek olmadığı, ülke kaderinde söz sahibi olarak, iyi eğitim almış, Türkiye'yi ve dünyayı tanıyan ülkemiz ve insanlık için ideal hedefleri olan kimselerin olmasıdır.

Kadın temsiline artırılması için diğer çözüm önerisi olarak; hayal etmenin ilk adım olduğu, istemenin ve kararlı olmanın yolun yarısı olduğu, hedeflenen noktaya ulaşmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduktan sonra "Ben de varım!" diyerek siyaset arenasında boy göstermeleri, kendilerini ve de başkalarını yıpratmadan mücadele etmeleri gerektiği

sunulmuştur. Bununla birlikte, siyasetin uzun soluklu bir yarış olduğu her daim güçlü ve kararlı olmak gerektiği önerilmektedir.

Bir başka çözüm önerisi; kadınlar için sosyal çalışmaların yapılarak sağlıklı iletişim kurmanın öğretilmesi, sivil toplum kuruluşlarında çalışmasının önemi anlatılarak, özgüven duygusunun daha fazla olacağının fark ettirilmesi, kadınlar kendilerine güvenerek, siyasette yer alarak ülkemize çok önemli ölçüde katkı sunabileceklerine kendilerini inandırarak bunu yakın çevresine ifade ederek her siyasi çalışmada bulunmaya gayret etmesidir.

Kadın temsilin artırılması için, siyasi partilerin daha çok kadınlara fırsat vermesi ve siyasi partilerin kadın adaylardan para almaması çözüm önerisi olarak sunulmuştur.

Ayrıca kadın siyasetçilerin;

- “Siyaset uzun soluklu bir yarıştır her daim güçlü ve kararlı olmak şarttır.”
- “Temsil yetkisine sahip pek çok kadınıımız var.”
- “Kadınları ilk sıralara yazmıyorlar.”
- “Kadınlar seçim zamanı kullanılıyor, ev ev gezdiriyorlar.”
- “Bu kadınlardan hangisi şimdiye kadar ön plana çıktı?”
- “Örnek: Ne zaman Kuşadası’nda kadın belediye başkan adayı çıktı? Yok.”
- “Nüfusun çoğu kadın olmasına rağmen fırsat verilmiyor.”
- “Kendileri kulis yapıp kendilerini koyuyorlar aday olarak”
- “Erkek egemen siyasette,”
- “Karşı taraf bize yer versin biz öyle oturalım o koltuklara diye bekliyoruz”
- “Bende varım diyerek,”
- “Yetişmiş, eğitimli kadınlarımızın talepte bulunması gerekiyor.”
- “Erkek egemen algısından kurtulmak için kadınların çaba göstermesi gerekiyor.”
- “Erkeklerden hak bağışlamalarını beklememek lazım,”
- “Hak verilmez alınır.”
- “Madem kadın erkek eşit %50, %50 yapsınlar.”

- “Pozitif ayrımcılık gereği en az %50 kadın kotası uygulanmalıdır.”
- “Siyaset bir rekabet işidir rekabet mücadele gerektirir.”
- “Mücadele de yarıştan kopmamak gerektirir.”
- “Mücadeleye devam.” Söylemleri her şeyi göz önüne sermektedir. Bu söylemlerin öneminin altını çizmek gerekmektedir.

Bu çalışma; kadınların hayatında görülen olumlu gelişmelere rağmen, bugün hala, erkek egemen zihniyet yapısının süregelmesinin ardında geçmişten günümüze kadar gelen kültürel yapının oluşturduğu erkek egemen siyaset/erkek egemen algısının değişmemiş olduğunu göstermektedir. Asırlardır süregelen erkek egemen zihniyetlerin kültürel değişimi için öncelikle anne-baba/kız-erkek çocuklarına eşit muamele ederek, zincirin halkaları gibi etkisinin toplumsal evrilmeyi oluşturmasıyla bu zihniyetlerin değişebileceğini söyleyebiliriz.

6. KAYNAKLAR

- 2018-2023 Eylem Planında Kadın Politikası *Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı* 14 Ocak 2022 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-2018-2023/adresinden> alınmıştır.
- Altındal, A . (1991). *Türkiye’ de Kadın* (5. baskı). İstanbul: Anahtar Kitapları Yayınevi.
- Altındal, Y. (2007). *Kadınların Siyasete Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Anbarlı Bozaday, Ş., Kutlu, S. Z. (2014). Siyasette Kadın Temsili Açısından 30 Mart 2014 Yerel Seçimi Sonuçlarının Çanakkale İli Örneğinde Değerlendirilmesi. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 12 (9), Bahar, 131-156.
- Araslı, O. (1972). *Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekilliği Adaylığı* (No: 311). Ankara Üniversitesi Hukuk Yayınları: Sevinç Matbaası,
- Ateş, T . (1994). *Demokrasi* (3. Baskı). Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Ayata-Güneş, A. (2015). Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı., Ş. Tekeli. (Editör), Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı, *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* içinde (261-278) (Altıncı baskı). İstanbul. İletişim Yayınları.
- Aydın İli Hakkında Genel Bilgi*. (2021g). 5 Kasım 2021 tarihinde <http://www.aydin.gov.tr/turizm.5> adresinden alınmıştır.
- Aydın İli Hakkında Genel Bilgi*. (2021a). 5 Kasım, 2021 tarihinde <https://www.ayto.org.tr/tr/kurumsal/102> adresinden alınmıştır.
- Aydın İli Hakkında Genel Bilgi*. (2021b). 5 Kasım, 2021 tarihinde <https://www.ayto.org.tr/tr/kurumsal/102.5> adresinden alınmıştır.
- Aydın İli Hakkında Genel Bilgi*. (2021c). 5 Kasım 2021 tarihinde <https://aydin.bel.tr/detail/4377/kentin-coğrafyasi> adresinden alınmıştır.
- Aydın İli Hakkında Genel Bilgi*. (2021d). 5 Kasım 2021 tarihinde <https://aydin.bel.tr/detail/4376/kent-tarihi> adresinden alınmıştır.
- Aydın İli Hakkında Genel Bilgi*. (2021e). 5 Kasım 2021 tarihinde <https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64351/genel-bilgiler.html> adresinden alınmıştır.

- Aydın İli Hakkında Genel Bilgi.* (2021f). 5 Kasım 2021 tarihinde <https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64356/tarihce.html> adresinden alınmıştır.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmada Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Bir İnceleme: *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274
- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: Ankara.
- Belen, N. (2018). Aydın Örneğinde Türkiye’ de Kadın Temsili ve Milletvekilleri Üzerine Bir Değerlendirme 1935-2018: *Yeni Fikir Uluslar arası Akademik Fikir Araştırma Dergisi*, 10 (20), 51-65
- Berktaş, F. (2004). *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye. Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*, (7), 1-31. 29 Aralık 2020 tarihinde https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/berktay_std_7.pdf adresinden alınmıştır.
- Bozkurt, B. & Bozkurt İ. (2014). Türkiye’nin İlk Kadın İl Belediye Başkanı ‘Müfide İlhan’ ve Mersin’deki Çalışmaları. *Cumhuriyet Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10 (19), Bahar, 51-75.
- Bulut, Y., Tanıyıcı, Ş. (2008). Türkiye’de Belediye Meclis Üyelerinin Temsil Ediciliği: *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), s.172.
- Çadır, M. (2011). *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasal Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Çağa, Ö. (2018). *Sivil Kadın Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum* (5. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Çağatay ve Soysal. (2015). Uluslaşma Süreci ve Feminizm Üzerine Karşılaştırmalı Düşünceler. Tekeli, Ş., (Editör), *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* içinde (291-300). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çağlar, N. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılım ve Kota Uygulamaları: *Vizyoner Dergisi*, 3 (4), 56-79.

- ÇSGB. (2020). *2020 Yılı Faaliyet Raporu*. 23 Kasım 2021 tarihinde <https://www.csgb.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- Çukurçayır, M. A. (2002). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Daver, B. (1969). *Çağdaş Siyasal Doktrinler* (1. Baskı). Ankara: Doğan Yayınevi.
- Daver, B. (1993). *Siyaset Bilimine Giriş* (5.Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demir, Z. (2002). *Siyasi Partilerin Kadın Politikalarına Karşı Kadınların Tutumu*. Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Z. (2015). Kadınların Siyasete Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Stratejiler: *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1 (2) 35-59.
- Deniz, Ş. (2007). Kadın Parlamenterlerin Bakış Açısıyla Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili. *Balıkesir Üniversitesi Akademik Fener Dergisi*, (7), 2-16.
- Deniz, Ş. (2009). *Türkiye’de Demokrasi ve Yurttaşlık Düşüncesi Perspektifinden Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili: Kadın Politikacılar Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Depboylu, D. (2019). *Basılı Medyada Kadın Temsili: Türkiye’de 8 Mart 2018 Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi.
- Dinçer, O. (2014). *Eşitlik Tahayyülünün Müşterek Kurgusu: Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun Çalışma Öncelikleri ve Çıkan Politika Metinleri Üzerine Bir Analiz*. Uzmanlık Tezi, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Dursun, D. (2006). *Siyaset Bilimi* (3. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Dünya’da Kadına İlk Seçme ve Seçilme Hakkı Tanıyan Ülkeler. 16 Ocak 2021 tarihinde <https://www.infoplease.com/us/gender-sexuality/womens-suffrage> adresinden alınmıştır.
- Erzen, Ü. M. (2019). Siyasette Cinsiyet Eşitsizliği: *Akademik Sosyal Araştırmalar, Asya’dan Avrupa’ya Uluslar arası Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 21-32. Yaz
- Genç, F. N. (2012). Yönetişim, Yönetime Katılma ve Farklı Katılım Türleri. F.N. Genç, (Ed.), *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi* içinde (48-86). Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, (10), 5-59.
- Gökçimen, S. (2009). *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009*. Ankara: Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı. 16 Mart 2022 tarihinde <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/366/ekutuphane3.5.1.10.8.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alınmıştır.
- Gül, S. S. (2007). 22 Temmuz Seçiminin Galibi Kim? Bıyıklı Kadınlar mı Yoksa Eril Siyaset mi? *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 1 (1), 1-26.
- Güldiken, N., ve Kaya, G. (2004). Türk Siyasal Katılımında Bir Parametre: 12 Eylül 1980: *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 5 (2), 106-108.
- Hatipoğlu, A (2007). *Parlamentoda Sosyal Kesimlerin Temsil Edilebilirliği ve Parlamenter Kimliği: Türk Parlamento Sistemine Yönelik Bir Alan Araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Heywood, A. (2007). *Siyaset* (19. Baskı). (Ed. B. Kalkan) (Çev. B. Özipek, B.Şahin, M. Yıldız, Z. Kopuzlu, B. Seçilmişoğlu, A.Yayla). Ankara: Adres Yayınları. (Eserin orijinali 1997’de yayımlandı).
- İŞKUR. (2020). *2019 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: Türkiye İş Kurumu Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- KADEM. (2021). Kadınlara Yönelik Yasal Düzenlemeler. 23 Kasım 2021 tarihinde <https://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/> adresinden alınmıştır.
- KA-DER. (2017). *Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu Rehberi ve 60. Oturuma İlişkin Notlar*. (1.Baskı) (editör) Yasemin Öz. 27 Şubat 2021 tarihinde http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2017/12/CSW60_baski_highresolution.pdf adresinden alınmıştır.
- KA-DER. (2020). *Temsilde Kadın-Erkek Eşitliği. Kadın Adayları Destekleme Derneği*. 18 Aralık 2020 tarihinde http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2020/10/8-Mart-Karne-Rapor_.pdf adresinden alınmıştır.
- Kadının Kalkınmadaki Rolü Özel İhtisas Komisyonu Raporu. (2018). 19 Ocak 2022 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/Kadının-Kalkınmadaki-Rolu-Ozel-Ihtisas-Komisyonu-Raporu.pdf> s-15) adresinden alınmıştır.

- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını.
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim: Teori Olgu ve Süreçler*. İstanbul: Osman Aykaç Matbaası.
- Kapani, M. (2009). *Politika Bilimine Giriş* (58. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Katırcıoğlu, S. R. (2012). *Adalet ve Kalkınma Partisi Yönetiminde Kadın*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kışlalı, T. A. (2000). *Siyaset Bilimi* (8. Baskı). Ankara: İmge Kitapevi.
- Kışlalı, T. A. (2003). *Siyasal Sistemler: Siyasal Çatışma ve Uzlaşma* (6. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kızılloluk, H. (1994). *Temsil Açısından 1960 Sonrası Türk Siyasal Yaşamının, Sosyolojik Çözümlemesi*. Yayınlanmış doktora tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Milletvekili Deniz Depboylu, 6 Kasım 2021 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=7350 adresinden alınmıştır.
- Milletvekili Melahat Gedik, 6 Kasım 2021 tarihinde https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstream/handle/11543/2343/201002165_c2.pdf?sequence=2&isAllowed=y adresinden alınmıştır.
- Milletvekili Özlem Çerçioğlu, 6 Kasım 2021 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/Milletvekilleri/MilletvekiliDetay?donemKod=23&sicil=fPb%2BqOEQE3c%3D> adresinden alınmıştır.
- Milletvekili Piraye Levent, 6 Kasım 2021 tarihinde https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstream/handle/11543/2343/201002165_c2.pdf?sequence=2&isAllowed=y adresinden alınmıştır.
- Milletvekili Sema Pişkinsüt, 6 Kasım 2021 tarihinde https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstream/handle/11543/2343/201002166_c3.pdf?sequence=3&isAllowed=y.6 adresinden alınmıştır.

Milletvekili Semiha Öğüş, 6 Kasım 2021 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/Milletvekilleri/MilletvekiliDetay?donemKod=22&sicil=Zxy30Vjfk6s%3D> adresinden alınmıştır.

- Nacak, O. (2014). Temsili Demokrasinin Sorun Alanları ve Çözüm Noktasında Yeni Bir Model: Katılımcı Demokrasi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), Bahar 194-214.
- Nacak, O. (2015). Türk Yönetim Anlayışında Bir Değişim: Siyasal Temsilin Doğuşu ve Gelişimi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 147-169.
- Negiz, N. (2008). Türkiye’de Yerel Siyasette Kadının Konumu: Siyasetçi Kadınlar Gözüyle Eleştirel Bir Değerlendirme. *Yerel Siyaset Dergisi*, Okutan Yayınları, (1.Baskı), 213-236.
- Ortaylı, İ. (2008). *Osmanlı’yı Yeniden Keşfetmek* (26. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2016). *İmparatorluğun En Uzun Yılı* (44. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Örs, B. (2006). Siyasal Temsil. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No: 35, 1-22.
- Özbudun, E. (1975). Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma. Ankara: *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları*, 4.
- Özen, H. (1990). Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadın Gazete ve Dergileri (1968-1990), İstanbul.
- Öztan, E. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Olumlu Ayrımcılık. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59-1.
- Öztekin, A. (2018). *Siyaset Bilimine Giriş* (11. Baskı). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Öztürk, Z. A. (2012). Uluslar arası Siyasette ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın. *Ege Strateji Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 1-33
- Phillips, A. (2015). *Demokrasinin Cinsiyeti* (Çev. Alev Türker). İstanbul: MetisYayınları. (Eserin Orjinali 1995’de yayımlandı).
- Pınarcıoğlu, N. Ş. (2017). Eril Siyasette Kadın Temsili (Mi ?). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7 (1/1), 12-24.
- Pınarcıoğlu, N. Ş. (2011). *Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli’nde Niteliksel Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Marmara Üniversitesi. İstanbul.

- Sancar Üşür (2013) 3 Aralık 2020 tarihinde <http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/02/sancar-modernlesmenin-cinsiyeti-2017-18-G%C3%BCz-Okuma.pdf> adresinden alınmıştır.
- Sancar, S. (2012). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sancar, S. (2013). *Türkiye’de Kadın Hareketinin Politikası: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgürlükler*. S. 63-64, (53-109), 30 Aralık 2020 tarihinde <http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/09/SerpilSancarT%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Kad%C4%B1n-Hareketinin-Politi%C4%9Fi.pdf> adresinden alınmıştır.
- Sancar, S. (2015) Kadınların Siyasete Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Stratejiler. *Kadem*, Cilt; 1, Sayı; 2, 2015.
- Sancar, S. (2018). *Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması*. 10 Mart 2022 tarihinde <http://www.ceidizleme.org/medya/dosya/94.pdf> adresinden alınmıştır.
- Sancar-Üşür, S. (2000). Siyasal Süreçlere Katılımda Kadın-Erkek Eşitliği. *Kadın Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset* içinde (197-268). İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- Sancar-Üşür, S. (2008). Siyasal Katılım. *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri* içinde (217-299). İstanbul: TÜSİAD ve KAGİDER Yayınları.
- Şahin, F. (2011). *Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri*. Uzmanlık tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü: Ankara.
- Tan, M. (2000). Eğitimde Kadın Erkek Eşitliği ve Türkiye Gerçeği. *Kadın Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset* içinde. (17-111). İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- TBMM Tutanak Dergisi, İzmir Milletvekili Nükhet Hotar Göksel’in Gündem Dışı Konuşması, C.32, B.24, S,8

- TBMM. Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekili Dağılımı. Cinsiyete Göre Dağılım. 24 Ocak 2021 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim adresinden alınmıştır.
- Tekeli, Ş. (2015). *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (6. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınlar,
- Tekeli, Ş. (2017). *Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihi* 4 Ocak 2021 tarihinde <http://kader.org.tr/wp-content/uploads/2017/12/kadin-hareketinin-tarihi-sirin-tekeli.pdf> adresinden alınmıştır.
- TUİK. (2012). Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011. Cumhuriyet'in İlk Kadın Milletvekilleri. Türkiye İstatistik Raporu S. XI. Ankara: TUİK Matbaası. 20 Aralık 2020 tarihinde <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> adresinden alınmıştır.
- TUİK. (2012). Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011. Seçim Yılı ve Cinsiyetlere Göre Milletvekili Sayısı ve Meclisteki Temsil Oranı 1935-2011. Türkiye İstatistik Raporu S.5. Ankara: TUİK Matbaası. 19 Aralık 2020 tarihinde <https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> adresinden alınmıştır.
- TUİK. (2012). Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011. Ükelere Göre Milletvekili Sayısı, Kadın Milletvekili Sayısı ve Oranı. Türkiye İstatistik Raporu S.6. Ankara: TUİK Matbaası. 24 Aralık 2020 tarihinde <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf> adresinden alınmıştır.
- Turan, İ. (1986). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış* (3. Baskı). İstanbul: Der Yayınları, 67.
- Turhan, M. (2016). *Kültür Değişimleri* (5. Baskı). Ankara: Altınordu Yayınları,
- Türel, N., Çağlar, N. (2010). Yerel Yönetimde Kadın Temsili - Isparta İli Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2 (1), 16-40
- Türköne, M. (2012). *Siyaset*. İstanbul: Nesil Yayın Grubu, Etkileşim Yayınları.
- Uluslararası Parlamento Birliği. (2019). Dünya Kadın Parlamenter Bölgesel Ortalamalar- Cinsiyete Göre Dağılımı IPU (UnionParliamentary) (2019). 16 Ocak 2021 tarihinde <https://data.ipu.org/women-averages> adresinden alınmıştır.

- Uluslararası Parlamento Birliği. (2019). Dünya Kadın Parlamenter-Uluslara Göre Ortalama (UnionParliamentary) (2019) 16 Ocak 2021 tarihinde <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm> adresinden alınmıştır.
- Uluslararası Parlamento Birliği. (2019). Dünya Kadın Parlamenterler Küresel Ortalamalar-Cinsiyete Göre Dağılımı IPU (UnionParliamentary) (2019). 16 Ocak 2021 tarihinde <https://data.ipu.org/women-averages> adresinden alınmıştır.
- Uysal, B. (1984). Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı zerinde Ailelerin Etkisi: *Amme İdaresi Dergisi*, 17(4), 109-134.
- çer, N. (2011). *Yerel Yönetimlerde Kadın: Temsil ve Katılım Düzleminde Cinsiyet Sorunsalı (2009 Mart Seçimleri Sonrası Analitik Bir İnceleme)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel niversitesi.
- lger, E. G. (2015). Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Uygulamalarıyla İlgili Bir Değerlendirme. *Yasama Dergisi*, (31), 24-45.
- ste, R. B. (2017). Yerel Seçimlerin Cinsiyeti: Seçimler ve Kadın Temsili. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 101-131.
- Yaraman, A. (2015). *Türkiye’de Kadınları Siyasal Temsili-Dişiliksiz Siyaset* (2. Baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık,
- Yılmaz, A. S. E. (2015). *Siyasete Kadın Eli Gerek: II. Bölümde*. 29 Aralık 2020 tarihinde <https://kadem.org.tr/sare-aydinin-siyasete-kadin-eli-gerek-makalesi/> adresinden alınmıştır.
- Yılmaz. A. S. E. (2015). Cinsiyet Eşitliği ve Adalet Perspektifinden Türkiye’de Kadının Siyasal Alana Katılımı: *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 11-34.

7. EKLER

Ek 1. Mülakat Soruları

Bu mülakat “Kadınların Siyasette Temsili: Aydın Örneği” başlıklı Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fatma Neval Genç danışmanlığında yürütülmekte olan yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Mülakatımıza katılımınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Fatma Neval Genç

Adnan Menderes Üniversitesi

İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve

Kamu Yönetimi Öğretim Üyesi

Sevilay Korkmaz

Adnan Menderes Üniversitesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD

Yüksek Lisans Öğrencisi

Mülakat Soruları

1. Doğum yeriniz? Yaşınız? Eğitiminiz? Mesleğiniz?
2. Siyasete nasıl girdiniz?
3. Siyasete girerken zorluklarla karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız bu zorlukları nasıl aştınız?
4. Siyasete girmeden önce sosyal sorumluluk projelerinde, derneklerde faaliyetlerde bulundunuz mu? Bulunduysanız buradaki başarılarınızın siyasal kariyerinizde yükselmenize etken olacağı bağlamında olumsuzluklarla karşılaştınız mı?
5. Aktif siyasette bulunmanız ailevi sorumluluklarınızı etkiledi mi?
6. Siyasette cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaştınız mı?
7. Sizin Seçilmenizi etkileyen faktörler nelerdir? Eğitim mi? Ekonomi mi? Çevre mi? Peki kadınların seçilememesinin önündeki engeller nelerdir?
8. Size göre Türkiye’ de kadınların siyasal temsilini engelleyen faktörler nelerdir?
9. Ulusal siyasette kadın temsilinin artırılması kadın bakış açısı bağlamında neleri değiştirir?

10. Kadınların temsilinin artırılmasında siyasal partilere düşen görevler nelerdir?
11. Siyasette karar mekanizmasında kadın kotası uygulaması konusunda görüşleriniz nelerdir?
12. İlinizde kadın temsil oranının artırılmasını sağlayacak faaliyetlerde bulunmayı düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız bunların neler olduğunu açıklayabilir misiniz?
13. Kadınların temsilinin artırılması için çözüm önerileriniz nelerdir?

Ek 2. Dünya Parlamentosunda Kadın Milletvekili Oranları

Consult istatistiksel verilerin arşiv ulusal parlamentolarda kadınların yüzdesine

Sıra	Ülke	Dünya Sınıflandırması							
		Alt veya tek Ev				Üst Meclis veya Senato			
		Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W	Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W
1	Ruanda	03.09.2018	80	49	% 61.3	26.09.2011	26	10	% 38,5
2	Küba	11.03.2018	605	322	% 53.2	---	---	---	---
3	Bolivya	12.10.2014	130	69	% 53.1	12.10.2014	36	17	% 47,2
4	Meksika	01.07.2018	500	241	% 48,2	01.07.2018	128	63	% 49.2
5	İsveç	09.09.2018	349	165	% 47.3	---	---	---	---
6	Grenada	13.03.2018	15	7	% 46.7	27.04.2018	13	4	% 30,8
7	Namibya	29.11.2014	104	48	% 46,2	08.12.2015	42	10	% 23,8
8	Kosta Rika	04.02.2018	57	26	% 45.6	---	---	---	---
9	Nikaragua	06.11.2016	92	41	% 44.6	---	---	---	---
10	Güney Afrika ¹	07.05.2014	393	168	% 42.7	21.05.2014	54	19	% 35,2
11	Senegal	30.07.2017	165	69	% 41,8	---	---	---	---
12	Finlandiya	19.04.2015	200	83	% 41,5	---	---	---	---
13	İspanya	26.06.2016	350	144	% 41.1	26.06.2016	266	98	% 36.8
14	Norveç	11.09.2017	169	69	% 40,8	---	---	---	---
15	Yeni Zelanda	23.09.2017	120	48	% 40.0	---	---	---	---
"	Doğu Timor	12.05.2018	65	26	% 40.0	---	---	---	---
17	Fransa	11.06.2017	577	229	% 39.7	24.09.2017	348	112	% 32.2
18	Mozambik	15.10.2014	250	99	% 39.6	---	---	---	---
19	Arjantin	22.10.2017	255	99	% 38,8	22.10.2017	72	30	% 41.7
"	Etiyopya	24.05.2015	547	212	% 38,8	05.10.2015	153	49	% 32.0
21	Kuzey Makedonya	11.12.2016	120	46	% 38.3	---	---	---	---
22	İzlanda	28.10.2017	63	24	% 38.1	---	---	---	---
23	Belçika	25.05.2014	150	57	% 38.0	03.07.2014	60	26	% 43.3
"	Ekvador	19.02.2017	137	52	% 38.0	---	---	---	---
25	Sırbistan	24.04.2016	247	93	% 37.7	---	---	---	---
26	Danimarka	18.06.2015	179	67	% 37.4	---	---	---	---
27	Avusturya	15.10.2017	183	68	% 37.2	NA	61	22	% 36.1

Dünya Sınıflandırması									
Sıra	Ülke	Alt veya tek Ev				Üst Meclis veya Senato			
		Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W	Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W
28	Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti	25.10.2015	393	145	% 36.9	---	---	---	---
29	Burundi	29.06.2015	121	44	% 36.4	24.07.2015	39	18	% 46,2
30	Tunus	26.10.2014	217	78	% 35.9	---	---	---	---
31	İtalya	04.03.2018	630	225	% 35.7	04.03.2018	320	110	% 34.4
"	Portekiz	04.10.2015	230	82	% 35.7	---	---	---	---
33	Uganda	18.02.2016	459	160	% 34.9	---	---	---	---
34	Belarus	11.09.2016	110	38	% 34,5	30.08.2012	56	17	% 30.4
35	Monako	14.02.2018	24	8	% 33.3	---	---	---	---
36	Nepal	26.11.2017	275	90	% 32.7	07.02.2018	59	22	% 37.3
37	İsviçre	18.10.2015	200	65	% 32.5	23.10.2011	46	7	% 15.2
38	Andorra	01.03.2015	28	9	% 32.1	---	---	---	---
39	Birleşik Krallık	08.06.2017	650	208	% 32.0	NA	789	208	% 26.4
40	Guyana	11.05.2015	69	22	% 31.9	---	---	---	---
"	Zimbabve	30.07.2018	270	86	% 31.9	30.07.2018	80	35	% 43,8
42	Hollanda	15.03.2017	150	47	% 31.3	26.05.2015	75	27	% 36.0
43	Kamerun	30.09.2013	180	56	% 31.1	25.03.2018	100	26	% 26.0
44	El Salvador	04.03.2018	84	26	% 31.0	---	---	---	---
"	Letonya	06.10.2018	100	31	% 31.0	---	---	---	---
"	Trinidad ve Tobago	07.09.2015	42	13	% 31.0	23.09.2015	31	11	% 35,5
47	Almanya	24.09.2017	709	219	% 30.9	NA	69	27	% 39.1
48	Angola	23.08.2017	220	66	% 30.0	---	---	---	---
"	Avustralya	02.07.2016	150	45	% 30.0	02.07.2016	76	30	% 39.5
"	Peru	10.04.2016	130	39	% 30.0	---	---	---	---
51	Filipinler	09.05.2016	292	86	% 29,5	09.05.2016	24	6	% 25.0
52	Surinam	24.05.2015	51	15	% 29.4	---	---	---	---
53	Arnavutluk	25.06.2017	140	41	% 29.3	---	---	---	---
54	İsrail	17.03.2015	120	35	% 29,2	---	---	---	---
55	Polonya	25.10.2015	460	134	% 29.1	25.10.2015	100	14	% 14.0
56	Estonya	01.03.2015	101	29	% 28.7	---	---	---	---
57	Güney Sudan	04.08.2016	383	109	% 28,5	05.08.2011	50	6	% 12.0
58	Sudan	13.04.2015	481	133	% 27.7	01.06.2015	71	19	% 26,8
59	Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti	20.03.2016	149	41	% 27.5	---	---	---	---

Dünya Sınıflandırması									
Sıra	Ülke	Alt veya tek Ev				Üst Meclis veya Senato			
		Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W	Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W
60	Kazakistan	20.03.2016	107	29	% 27.1	28.06.2017	47	5	% 10.6
61	Kanada	19.10.2015	334	90	% 26.9	NA	105	49	% 46.7
62	Dominik Cumhuriyeti	15.05.2016	190	51	% 26,8	15.05.2016	32	3	% 9,4
63	Vietnam	22.05.2016	494	132	% 26.7	---	---	---	---
64	Cibuti	23.02.2018	65	17	% 26,2	---	---	---	---
65	Cezayir	04.05.2017	462	119	% 25,8	29.12.2018	132	9	% 6.8
"	Bulgaristan	26.03.2017	240	62	% 25,8	---	---	---	---
67	Irak	12.05.2018	329	83	% 25,2	---	---	---	---
68	Dominika	08.12.2014	32	8	% 25.0	---	---	---	---
"	Lüksemburg	14.10.2018	60	15	% 25.0	---	---	---	---
"	San Marino	20.11.2016	60	15	% 25.0	---	---	---	---
"	Türkmenistan	25.03.2018	124	31	% 25.0	---	---	---	---
72	Çin	05.03.2018	2975	742	% 24.9	---	---	---	---
73	Slovenya	03.06.2018	90	22	% 24.4	22.11.2017	40	4	% 10.0
"	Somali	23.10.2016	275	67	% 24.4	23.10.2016	54	13	% 24.1
75	Ermenistan	02.04.2017	132	32	% 24,2	---	---	---	---
76	Afganistan	20.10.2018	250	59	% 23.6	10.01.2015	68	16	% 23,5
"	Cabo Verde	20.03.2016	72	17	% 23.6	---	---	---	---
"	Amerika Birleşik Devletleri	06.11.2018	433	102	% 23.6	06.11.2018	100	25	% 25.0
78	Karadağ	16.10.2016	81	19	% 23,5	---	---	---	---
79	Lesoto	03.06.2017	120	28	% 23.3	11.07.2017	32	7	% 21.9
80	Singapur	11.09.2015	100	23	% 23.0	---	---	---	---
81	Gine	28.09.2013	114	26	% 22,8	---	---	---	---
"	Moldova Cumhuriyeti	30.11.2014	101	23	% 22,8	---	---	---	---
83	Şili	19.11.2017	155	35	% 22.6	19.11.2017	43	10	% 23.3
84	Çek Cumhuriyeti	20.10.2017	200	45	% 22,5	05.10.2018	81	13	% 16.0
"	Birleşik Arap Emirlikleri	03.10.2015	40	9	% 22,5	---	---	---	---
86	İrlanda	26.02.2016	158	35	% 22.2	25.04.2016	60	18	% 30.0
"	Uruguay	26.10.2014	99	22	% 22.2	26.10.2014	31	8	% 25,8
"	Venezuela (Bolivarcı Cumhuriyeti)	06.12.2015	167	37	% 22.2	---	---	---	---
89	Eritre	01.02.1994	150	33	% 22.0	---	---	---	---
90	Kenya	08.07.2017	349	76	% 21,8	08.07.2017	68	21	% 30.9

Dünya Sınıflandırması									
Sıra	Ülke	Alt veya tek Ev				Üst Meclis veya Senato			
		Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W	Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W
91	Bosna Hersek	07.10.2018	42	9	% 21.4	29.01.2015	15	2	% 13.3
92	Litvanya	09.10.2016	141	30	% 21.3	---	---	---	---
93	Seyşeller	08.09.2016	33	7	% 21.2	---	---	---	---
94	Honduras	26.11.2017	128	27	% 21.1	---	---	---	---
95	Bangladeş	30.12.2018	348	72	% 20.7	---	---	---	---
"	Romanya	11.12.2016	329	68	% 20.7	11.12.2016	136	19	% 14.0
97	Hırvatistan	11.09.2016	151	31	% 20,5	---	---	---	---
"	Fas	07.10.2016	395	81	% 20,5	02.10.2015	120	14	% 11.7
99	Moritanya	01.09.2018	153	31	% 20.3	---	---	---	---
100	Pakistan	25.08.2018	341	69	% 20,2	03.03.2018	104	20	% 19.2
101	Barbados	24.05.2018	30	6	% 20.0	05.06.2018	21	8	% 38.1
"	Kamboçya	29.07.2018	125	25	% 20.0	25.02.2018	62	11	% 17.7
"	Ekvator Ginesi	12.11.2017	100	20	% 20.0	12.11.2017	72	11	% 15.3
"	Slovakya	05.03.2016	150	30	% 20.0	---	---	---	---
105	Suudi Arabistan	02.12.2016	151	30	% 19.9	---	---	---	---
106	Fiji	14.11.2018	51	10	% 19.6	---	---	---	---
107	Kırgızistan	04.10.2015	120	23	% 19.2	---	---	---	---
"	Madagaskar	20.12.2013	151	29	% 19.2	29.12.2015	63	13	% 20.6
109	Guatemala	06.09.2015	158	30	% 19.0	---	---	---	---
"	Tacikistan	01.03.2015	63	12	% 19.0	27.03.2015	32	7	% 21.9
111	Kolombiya	11.03.2018	171	32	% 18.7	11.03.2018	105	22	% 21.0
"	Yunanistan	20.09.2015	300	56	% 18.7	---	---	---	---
113	Panama	04.05.2014	71	13	% 18.3	---	---	---	---
114	Endonezya	09.04.2014	560	102	% 18,2	---	---	---	---
115	Zambiya	11.08.2016	167	30	% 18.0	---	---	---	---
116	Kıbrıs	22.05.2016	56	10	% 17.9	---	---	---	---
"	Gabon	06.10.2018	134	24	% 17.9	13.12.2014	102	18	% 17.6
118	Jamaika	22.02.2016	63	11	% 17,5	10.03.2016	21	5	% 23,8
119	Türkiye	24.06.2018	596	104	% 17.4	---	---	---	---
120	Moğolistan	29.06.2016	76	13	% 17.1	---	---	---	---
"	Kore Cumhuriyeti	13.04.2016	298	51	% 17.1	---	---	---	---
	Nijer	21.02.2016	171	29	% 17.0	---	---	---	---

Dünya Sınıflandırması									
Sıra	Ülke	Alt veya tek Ev				Üst Meclis veya Senato			
		Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W	Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W
123	Azerbaycan	01.11.2015	119	20	% 16,8	---	---	---	---
124	Malawi	20.05.2014	192	32	% 16.7	---	---	---	---
"	Saint Lucia	06.06.2016	18	3	% 16.7	05.01.2012	11	3	% 27.3
126	Gitmek	20.12.2018	91	15	% 16,5	---	---	---	---
127	Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti	09.03.2014	687	112	% 16.3	---	---	---	---
128	Libya	25.06.2014	188	30	% 16.0	---	---	---	---
"	Özbekistan	21.12.2014	150	24	% 16.0	13.01.2015	100	17	% 17.0
130	Rusya Federasyonu	18.09.2016	450	71	% 15,8	NA	170	31	% 18,2
131	Ürdün	20.09.2016	130	20	% 15.4	27.09.2016	65	10	% 15.4
132	Bahreyn	01.12.2018	40	6	% 15.0	09.12.2018	40	9	% 22,5
"	Brezilya	07.10.2018	513	77	% 15.0	07.10.2018	81	12	% 14.8
"	Paraguay	22.04.2018	80	12	% 15.0	22.04.2018	45	9	% 20.0
135	Butan	18.10.2018	47	7	% 14.9	20.04.2018	25	4	% 16.0
"	Çad	13.02.2011	168	25	% 14.9	---	---	---	---
"	Mısır	17.10.2015	596	89	% 14.9	---	---	---	---
138	Gürcistan	08.10.2016	149	22	% 14.8	---	---	---	---
139	Sao Tome ve Principe	07.10.2018	55	8	% 14.5	---	---	---	---
140	Malezya	09.05.2018	222	32	% 14.4	NA	67	13	% 19.4
141	Gine-Bissau	13.04.2014	102	14	% 13.7	---	---	---	---
142	Burkina Faso	29.11.2015	127	17	% 13.4	---	---	---	---
143	Saint Kitts ve Nevis	16.02.2015	15	2	% 13.3	---	---	---	---
144	Suriye Arap Cumhuriyeti	13.04.2016	250	33	% 13.2	---	---	---	---
145	Gana	07.12.2016	275	36	% 13.1	---	---	---	---
146	Saint Vincent ve Grenadinler	09.12.2015	23	3	% 13.0	---	---	---	---
147	Bahamalar	24.05.2017	39	5	% 12.8	24.05.2017	16	7	% 43,8
148	Macaristan	08.04.2018	199	25	% 12.6	---	---	---	---
"	Hindistan	07.04.2014	524	66	% 12.6	16.01.2018	244	28	% 11,5
150	Palau	01.11.2016	16	2	% 12.5	01.11.2016	13	2	% 15.4
151	Liberya	10.10.2017	73	9	% 12.3	20.12.2014	30	3	% 10.0
"	Sierra Leone	07.03.2018	146	18	% 12.3	---	---	---	---
153	Lihtenştayn	05.02.2017	25	3	% 12.0	---	---	---	---
154	Malta	03.06.2017	67	8	% 11.9	---	---	---	---

Dünya Sınıflandırması									
Sıra	Ülke	Alt veya tek Ev				Üst Meclis veya Senato			
		Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W	Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W
155	Mauritius	10.12.2014	69	8	% 11.6	---	---	---	---
"	Ukrayna	26.10.2014	423	49	% 11.6	---	---	---	---
157	Kongo	16.07.2017	151	17	% 11.3	31.08.2017	69	13	% 18,8
"	Myanmar	08.11.2015	433	49	% 11.3	08.11.2015	224	27	% 12.1
159	Antigua ve Barbuda	21.03.2018	18	2	% 11.1	26.03.2018	17	9	% 52.9
160	Fildişi Sahili	18.12.2016	255	28	% 11.0	25.03.2018	66	8	% 12.1
161	Nauru	09.07.2016	19	2	% 10.5	---	---	---	---
162	Kongo Demokratik Cumhuriyeti	30.12.2018	485	50	% 10.3	19.01.2007	108	5	% 4,6
"	Gambiya	06.04.2017	58	6	% 10.3	---	---	---	---
164	Japonya	22.10.2017	463	47	% 10.2	10.07.2016	241	50	% 20.7
165	Samoa	04.03.2016	50	5	% 10.0	---	---	---	---
166	Katar	01.07.2013	41	4	% 9,8	---	---	---	---
167	Botsvana	24.10.2014	63	6	% 9,5	---	---	---	---
168	Belize	04.11.2015	32	3	% 9,4	13.11.2015	13	2	% 15.4
169	Brunei Darüsselam	13.01.2017	33	3	% 9,1	---	---	---	---
"	Marşal Adaları	16.11.2015	33	3	% 9,1	---	---	---	---
171	Mali	24.11.2013	147	13	% 8.8	---	---	---	---
172	Orta Afrika Cumhuriyeti	14.02.2016	140	12	% 8.6	---	---	---	---
173	Tonga	16.11.2017	27	2	% 7,4	---	---	---	---
174	Benin	26.04.2015	83	6	% 7,2	---	---	---	---
"	Eswatini	21.09.2018	69	5	% 7,2	23.10.2018	30	7	% 23.3
176	Tuvalu	31.03.2015	15	1	% 6.7	---	---	---	---
177	Kiribati	30.12.2015	46	3	% 6.5	---	---	---	---
178	Komorlar	25.01.2015	33	2	% 6.1	---	---	---	---
179	İran (İslam Cumhuriyeti)	26.02.2016	289	17	% 5,9	---	---	---	---
180	Nijerya	28.03.2015	359	20	% 5,6	28.03.2015	109	7	% 6.4
181	Tayland	07.08.2014	240	13	% 5,4	---	---	---	---
182	Sri Lanka	17.08.2015	225	12	% 5,3	---	---	---	---
183	Lübnan	06.05.2018	128	6	% 4.7	---	---	---	---
"	Maldivler	22.03.2014	85	4	% 4.7	---	---	---	---
185	Kuveyt	26.11.2016	65	3	% 4,6	---	---	---	---
186	Haiti	09.08.2015	118	3	% 2,5	20.11.2016	28	1	% 3.6

Dünya Sınıflandırması									
Sıra	Ülke	Alt veya tek Ev				Üst Meclis veya Senato			
		Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W	Seçimler	Koltuklar*	Kadın	% W
187	Solomon Adaları	19.11.2014	49	1	% 2.0	---	---	---	---
188	Umman	25.10.2015	85	1	% 1,2	07.11.2015	85	14	% 16,5
189	Yemen	27.04.2003	301	1	% 0.3	28.04.2001	111	3	% 2.7
190	Mikronezya (Federal Eyaletler)	07.03.2017	14	0	% 0.0	---	---	---	---
"	Papua Yeni Gine	24.06.2017	106	0	% 0.0	---	---	---	---
"	Vanuatu	22.01.2016	52	0	% 0.0	---	---	---	---

Kaynak: Union Parliamentary (2019) <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>